

వేటూరి పభాకరశాస్త్రి

వాఙ్మయసూచిక

(An Annotated Bibliography of  
Veturi Prabhakarasastri)

436 I.D.L.  
1587 Ref

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమువారి  
ఎం.ఫిల్. సిద్ధాంతగ్రంథము

మసన చెన్నప్ప

ఎం.ఏ., ఎం.ఫిల్.

ప్రమీలా ప్రచురణలు

12-11-1095వారాసిగూడా,

సికింద్రాబాద్ 500 261

Acc no 22698

VETURI PRABHAKARA SASTRY VANGMAYA SUCHIKA  
(An Annotated Bibliography of Veturi Prabhakara Sastry)  
By MASANA CHENNAPPA, Lecturer in Telugu, Pragathi  
Maha Vidyalaya Jr. College, Hanumantekdi, Hyderabad - 1.

ప్రథమ ముద్రణ : డిసెంబరు 1985

వెల రూ. 40

ప్రతులకు :

ప్రమీలా ప్రచురణలు

12-11-1095, వారాసిగుడా

సికింద్రాబాదు-500 361

నవయుగ బుక్ హౌస్

సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాదు

దేశి బుక్ హౌస్

నారాయణగూడ, హైదరాబాదు

ముద్రణ :

మాస్టర్ ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్

1-1-694/2/ఎ, గాంధీనగర్

హైదరాబాదు 500 380

[ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం సాంస్కృతికశాఖ ఆర్థిక సహాయముతో ప్రచురితము]

ACC NO 22698

## విషయ సూచిక

నా మాట	vii
ఆమోదం	xi
అభినందన	xiii
ఆశీస్సు	xv
1. వాఙ్మయ సూచికలు—వాని ఆవశ్యకత	1
2. జీవనరేఖ	3
3. కావ్యాలు	8
a. లఘుకృతులు	
b. పద్యావళి	
4. రూపకాలు	12
5. వచనరచనలు—కథలు—స్వీయచరిత్ర	13
6. వ్యాసాలు	15
a. సాహిత్య శాసన భాషా చారిత్రక వ్యాసాలు	
b. ఇతరములు	
7. వ్యాస సంపుటలు	22
8. పీఠికలు—వ్యాఖ్యలు—సమీక్షలు—గ్రంథపరిష్కరణలు	25
9. సంకలన గ్రంథాలు	29
10. ఉపన్యాసాలు—రేడియో ప్రసంగాలు	30
11. అనువాదాలు (ప్రభాకరుల రచనలకు) [అంగ్లము]	33
12. ప్రభాకర వాఙ్మయ విమర్శనము	34
13. ప్రభాకర వ్యక్తిత్వ పరామర్శ—ప్రసక్తిగలిగిన రచనలు	41
14. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు	46
15. సంతాప సందేశాలు (ప్రభాకరశాస్త్రిగారు దివంగతులైన సందర్భము)	50
16. వివరణలు (Annotations) [ప్రభాకరుల రచనలకు]	52
పరిశీష్టము	117
ముఖముఖీలు	1

## నాగురించి

పుట్టింది

1955 ఫిబ్రవరి 8న

చదువు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం నుండి ఎం.ఏ. (తెలుగు)

గోల్డ్ మెడలిస్ట్; ఎం.ఫిల్.

ప్రస్తుతం “ప్రాచీన కావ్యాలలో (1000-1600)

గ్రామీణ జీవన చిత్రణ”పై పిహెచ్. డి. పరిశోధన.

అనుభవం

1975-81 మధ్యకాలంలో ఇస్లామియా బాన్స్ హైస్కూల్ లో

తెలుగు పండితుడుగా—1981 నుండి ప్రగతి మహావిద్య

లయంలో తెలుగు ఉపన్యాసకుడుగా—

రచనలు

మల్లిపదాలు (1980)



# నా మాట

ఆంధ్ర వాఙ్మయ ప్రపంచమున శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రికి విశిష్టమైన స్థానమున్నది. వారెంతటి కవులతో అంతటి పరిశోధకులు. ఎంతటి పరసులతో అంతటి గంభీరులు. ఎంతటి సాహిత్యప్రియులతో అంతటి యోగసాధన ప్రియులు. శాస్త్రిగారు కలము పట్టిన కలకాలము నిలువగలిగిన రచనలు వెలువడెడివి. గొంతు విప్పినచో క్రొత్త సంగతులు తెలిసెడివి. వారు కవిలా హృదయముగల పరిశోధకులు.

ఒక విషయమును చెప్పదలచినప్పుడు దానికి సంబంధించిన గ్రంథ జాల మంతటిని నిశితముగా పరిశీలించుటయేకాక లోక వ్యవహారమును కూడ దృష్టి యందుంచుకొనుట శాస్త్రిగారి యుపజ్ఞ. శైలిని బట్టి కర్తృత్వమును నిర్ణయించు పద్ధతిని వారానాడే అవలంబించిరి. 1914లో రచించిన 'కామధేనువుకథ' 1919లో గిడుగువారికి వ్రాసిన 'వాడుకభాష-లేఖ' వారికి వ్యావహారిక భాషలో గ్రంథ రచనము చేయుటయనిన ఎంత ఇష్టమో తెలుపుచున్నవి.

ప్రభాకరుల పద్యకృతులు యథార్థకథా రామణీయకములై, ఉపదేశాత్మకములై, పూర్వ కవుల కృతులకు తీసి పోనివై అరిరారుచున్నవి. వారి ఆరువాదములు తీయములై స్వతంత్ర రచనలవలె ఒప్పుచున్నవి. వారి వ్యాస ప్రపంచ దర్పణమున ప్రతిఫలించని విషయము లేదనవచ్చును. వారి వ్యాసములు చదువు నపుడు కావ్యమును చదువు చుంటిమన్న స్ఫూర్తి కలుగును. వారి గ్రంథ పీఠికలు అమూల్య రత్న పేటికలు. వారి ప్రసంగములు గంగాతరంగములు. వారి స్వీయ చరిత్రము (ప్రజ్ఞాప్రభాకరము) స్వీయచరిత్ర రచనకు వరవడి పెట్టుటయే కాక జీవిత పరమార్థమునకు వ్యాఖ్యానప్రాయమైన రచనము.

సాహిత్యము అన్ని తరగతుల వారనుభవింపదగినదిగా ఉండవలెనన్నదే ప్రభాకరుల అశయము. సారస్వతము పరమార్థాభిముఖముగా సాగవలెనన్నదే వారి అక్షయము. వారి దృష్టిలో సజీవరచన సత్పురుషుని శీలము వంటిది.

ప్రభాకరులు తాడిచెట్టు గురించి వ్రాసినను, తాళ్ళపత్ర గ్రంథమును గురించి వ్రాసినను, తాళ్ళపాక అన్నమయ్యను గురించి వ్రాసినను అన్నింటిలోను వారి మౌలిక పరిశోధన పాటవమే సువ్యక్తమగును.

చాటు పద్య మణిమంజరి వంటి ఉత్తమ సంకలన గ్రంథమును ప్రచురించిన శాస్త్రిగారు గాఢీ రామాయణమును సంకలన గ్రంథముగా తీర్చిదిద్దవలెననుకొనిరి. కాని కోరికగానే మిగిలిపోయినది. మరుగునపడిన తాళ్ళపాక వారి కృతులను వెలుగులోనికి తెచ్చిన ఘనత వారిదే.

ప్రభాకరులెంతటి సాహితీ వేత్తయో అంతటి మానవతామూర్తి. యోగ సాధన ప్రభావమున ఎందరి బాధలనో వారు పోగొట్టినారు. పత్రికలకు వ్యాసములు వ్రాయుడవి సంపాదకులు కోరినట్లే, తమ బాధలు పోగొట్టుడని ఎందరెందరో వారికి తెలిగ్రాములు వ్రాసిన సంఘటనలున్నవి.

కొమ్మరాజు, మానవల్లి, మల్లంపల్లి, రాళ్ళపల్లి వంటి ప్రముఖ పరిశోధకులు శాస్త్రిగారి కత్యంత సన్నిహితులు. \*కళాప్రపూర్ణ దువ్వూరి వెంకటరమణశాస్త్రిగారి స్వీయచరిత్రను చదివినచో ప్రభాకరుల వ్యక్తిత్వ మెంత విశిష్టమైనదో తెలియగలము.

ఒకాముఖమైన ప్రజ్ఞ, సునిశితమైన విమర్శన పాటవము వారి పరిశోధనకు వన్నెలు దిద్దినవి. శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారన్నట్లు వారు “మూర్తీభవించిన పరిశోధన”. శర్మగారన్న ఆ మాట ‘కళాప్రపూర్ణ’ది బిరుదములకంటెను విలువైనదని నా అభిప్రాయము.

ఒక ప్రణాళికననుసరించి నేనీ వాఙ్మయ సూచికను రూపొందించినాను. కేవలము కేటలాగువలెకాక వివరణాత్మక వాఙ్మయసూచికగా తయారుచేసినాను. శాస్త్రిగారి రచన లన్నింటిని లభ్యమైనంతవరకు చదివి ముఖ్యాంశములను

---

\* 1976, రచయితల వహకారసంఘ ప్రచురణము, గుంటూరు.

‘వివరణ’ (Annotations) అను విభాగములో ఇచ్చినాను. పాఠకులకు, పరిశోధకులకు ఇందువలన ఎంతో ఉపయోగము కలుగును. ఈ గ్రంథ రచనమున కనంతర కాలమున వెలువడిన ‘మణిమంజరి’ వ్యాసములను పరిశిష్టములో గ్రహించినాను.

శాస్త్రిగారి ముద్రితముద్రిత రచనలు ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారి కడ నున్నవి. వారు “మణిమంజరి” అను షాణ్మాసిక పత్రికను ఫిబ్రవరి 1981 నుండి వెలువరించుచున్నారు.

ప్రభాకరశాస్త్రి పరిశోధన వాఙ్మయ దీపికలుగా ‘మణిమంజరి’ సంపుట ములు ఉత్తమ సాహిత్యాభిరుచిగల పాఠకుల మన్ననలు పొందినవి. పరిశోధన విషయమున నాకు ‘మణిమంజరి’ ఎంతో సహచారము అందించినది. తమ దగ్గరున్న శాస్త్రిగారి రచనలను నాకందించి తోడ్పడిన ‘ప్రభాకర పరిశోధక మండలి’వారికి నేనెంతో ఋణపడిఉన్నాను. వారికి మొట్టమొదట నా కృతజ్ఞతలు చెప్పుకొనవలసియున్నది.

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము-తెలుగు శాఖలో ఇదే మొదటి వర్ణనాత్మక వాఙ్మయ సూచిక. ఈ వరుసలో ఇంకెన్నో వాఙ్మయ సూచికలు రావలసి యున్నవి.

ఈ పరిశోధన గ్రంథము ఈ విధముగా రూపొందిన దన ఇదంతయు మధురువర్ణనలు, అమృతహృదయములు ఆచార్య వేటూరి ఆనందమూర్తిగారి చలువే. వారు పర్యవేక్షలుగా ఉండి తమ పితృదేవుల రచనల నొసంగి నాకెంతో సహకరించినారు.

కలసియున్న ముప్పుటలలో ఎన్నో విశేషాలు తెలియజేసిన వారు ప్రభాకరుల అంతేవాసి సహృదయము డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావుగారు.

ప్రభాకరశాస్త్రి వాఙ్మయ సూచికను పరిశోధనాంశముగా గ్రహించమని సూచించినవారు నా గురువర్ణులు డా॥ ఆర్. శ్రీహరిగారు. ఆమోదము తెలిపిన వారు ఆచార్య సి. నారాయణరెడ్డిగారు, ఆచార్య కె. గోపాలకృష్ణారావుగారు, ఆచార్య బి. రామరాజుగారు.

ఎడనెడ అమూల్యమైన సరిహితౌసంగినవారు డా॥ ఇరివెంటి కృష్ణ  
మూర్తిగారు, డా॥ ఎన్. గోపిగారు.

గ్రంథ ప్రచురణవేశ దయతో తమ ఆమోదం, అభినందన, ఆశీస్సులు  
అందించిన ఆచార్యవర్గమునకు, సహృదయులకు అందరికి నా కృతజ్ఞత లెద  
జేయుచున్నాను.

కార్డులు సిద్ధము చేయుటలో సహకరించిన నా అర్థాంగి ప్రమీలకు, నా  
మిత్రులు ఎ. పాండయ్యగారికి కృతజ్ఞతలు.

అందముగా అచ్చువేసిన మాస్టర్ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్‌వారికి కృతజ్ఞతలు.

డా॥ కె. గోపాలకృష్ణారావు

ప్రొఫెసర్-తెలుగుశాఖ

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

## ఆ మో దం

ఉస్మానియాలో పరిశోధన విభాగం కొంచెం అలవ్యంగా పని ప్రారంభించినా దాదాపు ముప్పదేండ్ల కాలంలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అన్ని విశ్వవిద్యాలయాలకంటే ఎం. ఫిల్, పిహెచ్. డి. పరిశోధక విద్యార్థులను ప్రోత్సహించడంలో ముందంజవేసిందని భావించవచ్చు. వివిధ పరిశోధనాంశములు గ్రహించి సిద్ధాంత వ్యాసములు వెలువరించుటలోను ఉస్మానియా తెలుగుశాఖ వైశిష్ట్యాన్ని సంతరించుకొన్నది. కేవలం వాఙ్మయ శాఖలోని ఒకే ఒక అంశానికి పరిమితం కాకుండా భాష, భాషాశాస్త్రం, వ్యాకరణం, చరిత్ర, వాఙ్మయ ప్రక్రియా వికాసం, కావ్య ప్రబంధాది ప్రక్రియల వికాసం, ప్రసిద్ధ కవులు-వారి కావ్యాల పరిశీలనం, అముద్రిత గ్రంథ పరిష్కృత ప్రచురణం, కవి వంశముల వాఙ్మయ సేవ ఇత్యాది అంశములను పరిశోధక విద్యార్థులు గ్రహించి ప్రశస్తములైన సిద్ధాంత వ్యాసాలు సమర్పించినారు. అది వారికి పట్టాన్ని ప్రసాదించినా తెలుగుశాఖకు అందులోను పరిశోధకరంగానికి ఎంతో విలువైన సామగ్రిని అందించింది. ఇటు వంటి కృషిలో వాఙ్మయ సూచికలపై పరిశోధన ప్రత్యేకంగా గణింపదగింది. యు. జి. సి మరియు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం ఆర్థిక సహాయంచే శ్రీశ్రీ జీవితము - రచనల వాఙ్మయ సూచికను సిద్ధంచేసే ఒక ప్రణాళిక రూపొంది, దానికి సంబంధించిన పరిశోధనము నా ఆధ్వర్యంలో సాగుచున్నది.

ఇటీవల కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయంవారు విశ్వనాథ వాఙ్మయసూచికలను ప్రచురించి ఈ రంగంలో మార్గదర్శకులైనారు. అది తెలుగుశాఖ పక్షాన జరిగిన కృషి. ఆ పరంపరలో ఉస్మానియాలో మొదటిసారిగా కృషిచేసే అవకాశం మా విద్యార్థి శ్రీ చెన్నప్పకు లభించింది. సాయంకళాశాల నుండి ఎం.ఏ. ప్రప్రథమ



శ్రేణితో పాసై ఎం.ఫిల్ పరిశోధనకై వేటూరివారి రచనల వాఙ్మయ సూచికను గూర్చి సిద్ధాంత వ్యాసం వ్రాసి పట్టానొందినారు. పరిశోధన దృక్పథాలు నానా విధాలుగా ఉంటవి. వానితో ప్రసిద్ధ కవుల జీవితాన్ని వారి రచనలనుగూర్చి సూచికలు సిద్ధం చేయడం ఒకటి. ఇవి సాహిత్య పరిశోధకులకు అమూల్యమైన సామగ్రిని అందిస్తాయి. మనకు కవుల జీవితాన్నిగూర్చి, వారి రచనల ముద్రణ ఇత్యాది అంశములగూర్చి ఎన్నో వివరాలు తెలియకుండా పోయినవి. సమకాలికుల రచనలనుగూర్చికూడ ఏ కొందరికో తప్ప అన్ని విశేషాలు సాహిత్యాభిమానులకు తెలియవు. అవి అన్నీ చరిత్రలో విస్మృతాలు కాకుండా వాఙ్మయ సూచికలు తోడ్పడుతుంటాయి. పాశ్చాత్య దేశాల్లో భిన్న భిన్న సాహిత్యాల్లో ఈ పరిశోధన విభాగం ఎంతో గణనీయమైన కృషి చేసింది. మన దేశంలో ఇది ఇంకా పురిటి దశలోనే ఉన్నది. ఇటువంటి వాఙ్మయ సూచికలు దాదాపు అందరినిగూర్చి వచ్చినప్పుడే దీనికి పమగ్ర స్వరూపం వస్తుంది. ఈ రంగంలో విశేషమైన కృషిచేసిన శ్రీ చెన్నప్పను అభినందించక తప్పదు.

శ్రీ చెన్నప్ప ఎం ఫిల్ సిద్ధాంత వ్యాసం వెలుగులోకిరావటం నాకెంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తున్నది. ఇది ఇతర పరిశోధక విద్యార్థులకు మార్గదర్శకం కాగలదని నా ప్రగాఢ విశ్వాసం. పరిశోధనలో కేవలం డిగ్రీ తీసికొని తృప్తిపడకుండా సిద్ధాంత వ్యాసాన్ని ప్రచురించడంలో కూడ శ్రద్ధవహించిన చెన్నప్పను మళ్ళీ ఒకసారి మనసారా అభినందిస్తున్నాను.

17-11-'85

కె. గోపాలకృష్ణారావు

డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి

ప్రొఫెసర్ - తెలుగుశాఖ

పి. జి. కాలేజ్, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

## అభినందన

చిరంజీవి మనన చెన్నప్పగారిని శ్రద్ధాసక్తులుగల సాహిత్య విద్యార్థిగా ఆయన ఎం.ఎ చదువుతున్న రోజులనుండి ఎరుగుదును. తదుపరి పరిశోధన కుపక్రమించి ప్రభాకర వాఙ్మయపరిశీలన కుద్యమించి, ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయంవారి ఎం.ఫిల్ పట్టానికై 'వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి వాఙ్మయ సూచిక'ను విషయంగా ఎన్నుకొని పరిశోధన విద్యార్థిగా (1981-82 సం॥లలో) నాదగ్గర చేరి పరిశ్రమించినపుడు చిత్తశుద్ధితోను దక్షతతోను ఆతడు కావించిన కృషిని మరింత సన్నిహితంగా పమీక్షించే అవకాశం లిగి అధ్యయనంలోను అన్వేషణ లోను ఆతనికిగల జిజ్ఞాసను పరితోషంతో భావించగలిగినాను. ప్రస్తుతం హైదరా బాదులో అధ్యాపకవృత్తిని సమర్థంగా నిర్వహిస్తూనే ఆతడు డాక్టరేట్ పట్టానికై కృషిని కొనసాగిస్తున్నాడు.

అధ్యయనం, అధ్యాపనం, అందుకీదైన అన్వేషణ దృక్పథం వ్యక్తిత్వ వికాసానికి హేతువులు. అభ్యుదయ హేతువులైన ఈ మూడు వృత్తులూ సమంగా సమకూడిన ఈ జిజ్ఞాసువు వర్ధిష్టువు. ఈ చిరంజీవికి జీవితరంగంలో అన్నివిధాలా అభ్యుదయ పరంపరలు కలుగవలెనని ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

పరిశోధనరంగంలో సమగ్రములైన వివరణాత్మక వాఙ్మయ సూచికలు గొప్ప ఆకరాలు. కనుక వాటి నిర్మాణం పరిశోధన కృషిలో మొదటి మెట్టు. ఇట్టి ఆకరాలు సంపూర్ణంగా సందానింపబడినప్పుడే పరిశోధనలో పరిశోధక విద్యార్థికి అనువు కలగడంతోపాటు ఆ రంగాన దారితెన్నూ తెలుసుకొనే అవకాశం కూడా కలుగుతుంది. ఆంధ్ర వాఙ్మయ ప్రక్రియలకు, ఆంధ్ర వాఙ్మయ

నిర్మాతలకు సంబంధించినంతవరకు ఆకరములుకాదగిన వివరణాత్మక వాఙ్మయ సూచికలు అంతగా వెలువడలేదనే అనవలె. పర్యవసానంగా ఏ రంగంలోనైనా ప్రతి పరిశోధక విద్యార్థి ఆకరాలకోసం తడుముకోవడమో, వాటిని సేకరించే యత్నంలో కాలహరణం చేయడమో అండుబాటులోనున్నవాటిని మాత్రమే పరిశీలించి ఆరకౌరగా పరిశోధన సాగించడమో జరుగుతున్నది. అంతకన్న వలసిన విషయాలకు లభ్యమైనంతవరకు వివరణాత్మక వాఙ్మయ సూచికలను సంధానించుకొని వాటిని ఎప్పటికప్పుడు కొత్తగా లభించే ఆకరాలతో సంపన్నం చేసుకొంటూ వస్తే పరిశోధనలో విలువగల కాలమూ కృషి కలిసివచ్చే అవకాశముంటుంది.

ఈదృష్టితోనే పూర్వం ఆంధ్ర వాఙ్మయ నిర్మాతలలో ప్రముఖులైన విశ్వనాథవారి, రాయప్రోలువారి వాఙ్మయ సూచికల నిర్మాణానికి కొంతయత్నం సాగింది. ఆ మార్గాన సాగిందే ఈ వేటూరివారి వాఙ్మయ సూచిక కూడా. అయితే ఇది వెనుకటివాటికన్నా చాలావరకు సమగ్రంగానూ వివరణ సహితంగానూ ఉన్నదని చెప్పవచ్చు. ఈ విషయంలో చెన్నప్పగారికి మునుపు శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారు సేకరించి ఉంచిన సామగ్రి చాలా తోడు పడింది. ఆ సామగ్రినీ ఇతరములనూ పరిశీలించి విశ్లేషించి సంగ్రహ వివరణ మును జతకూర్చి చెన్నప్పగారు సంధానించిన ఈ వాఙ్మయ సూచిక భావిపరిశోధకులకు అక్కరకురాగలదనడంలో సందేహం లేదు.

ఈ గ్రంథ మిప్పుడు అచ్చుకావడం చాలా సంతోషకరమైన విషయము. ఈ సందర్భాన నన్ను నాలుగు మాటలు రాయమన్నందుకు సంతోషిస్తూ రచయితను హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

హైదరాబాదు

18-11-85

వే. ఆనందమూర్తి



డా॥ ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

రీడర్ - తెలుగుశాఖ

పి.జి. కాలేజ్, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

## ఆ శీ స్సు

పరిశోధనా వ్యాసంగానికి తోడ్పడే సాధన సామగ్రి ఇటీవల అందుబాటు లోకి వస్తూంది.

భాషపట్ల, సాహిత్యంపట్ల, చరిత్రపట్ల ఆసక్తికరమైనవిన్న విద్వాంసు లెందరో నిన్నటితరంలో ఎన్నో వ్యయప్రయాసలకోర్చి తమ పరిశోధనలు కొన సాగించి వాఙ్మయానికి, సంస్కృతికి ఎనలేని మేలు చేసినారు. మన తూర్పుభాషల వల్ల ఎంతో అమూల్యమైన ఎంతో అవశ్యకమైన గ్రంథాలు, సమాచారం దక్క కుండా పోయినవి. ఇది నిన్నటిమాట. ఈనాటికాలంలోకూడ ఆయా రచయితల గ్రంథాలు లభ్యం కావు. ఇరవై ఏండ్ల క్రింద అచ్చైన పుస్తకంకూడ దొరకడం గగనకుసుమమైంది. కనీసం ఆయా రచయితలు చేసిన కృషి రూపురేఖలను గూర్చి రాశి పోసిన వాఙ్మయ సంపదను గూర్చి నిర్దుష్టమైన పరిజ్ఞానం కూడ కలగకుండాపోతున్నది.

విశ్వవిద్యాలయాలలో ఇటీవల వాఙ్మయ సూచికల సేకరణకు సంబంధించిన విషయాలపై పరిశోధనలు ప్రారంభం కావడం ఎంతో సంతోషించదగిన విషయం. ఈ వాఙ్మయ సూచికలు పాఠకులకు, పరిశోధకులకు, ప్రచురణకర్తలకు ఎంతో ఉపయోగపడతాయనడంలో సందేహం ఉండదు.

ప్రజ్ఞామూర్తులు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వాఙ్మయ తపస్వి. యోగి వతంసులు. సత్యగవేషణా దృక్పథంగల పరిశోధకులు. విద్యత్కవులు. అరు

దైన వచన రచనకు వరవడిపెట్టిన చరితార్థులు. శాస్త్రీగారి వ్యాసాలు, పీఠికలు, కవితలు, లేఖలు సాహిత్య పరిశోధకులకు, భాషాభిమానులకు వెలుగుబాటలు.

చిరంజీవి మసన చెన్నప్ప వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రీగారి వాఙ్మయాన్నత టిని వెదికి క్రమపద్ధతిలో ఒక సూచికగా మలచి పరిశోధనాంశంగా రూపొందించి తెలుగు భాషాభిమానులకు అందించడం అభినందనీయం.

చక్కని పఠనాసక్తి, మంచి అవగాహన సామర్థ్యం, సముచిత వచో వైఖరిని అలవరచుకొన్న విద్యార్థిగా చెన్నప్ప నాకు పరిచయం. పద్యాన్ని, గద్యాన్ని నిర్దుష్టంగా రచించగల మెలకువలను సంపాదించుకొన్న విద్యార్థి. ప్రస్తుతం అధ్యాపకుడుగా తన విద్యుక్తధర్మాన్ని నిర్వహిస్తూనే ఈ పరిశోధనకు హనుకోవడం అతని సాహిత్య ప్రయత్నాన్ని తెలుపగలుగుచున్నది. నా దగ్గర చదువుకొన్న విద్యార్థి ఈ పరిశోధన చేపట్టినందుకు నాకెంతో సంతోషంగా ఉన్నది. మున్ముందు చెన్నప్ప ప్రతిభ మరింత వికసించే అవకాశాలను, పరా త్పరుడు ప్రసాదించాలని హర్షోత్పల్ల హృదయంతో ఆశీర్వాదిస్తున్నాను.

వరీత్యలోకం ఈ పుస్తకాన్ని సమాదరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాను.

## వాఙ్మయ సూచికలు - వాని అవశ్యకత

పాఠకులకు పరిశోధకులకు వాఙ్మయముతో పరిచయమును కల్గించునవి వాఙ్మయ సూచికలు. ఈ అధునాతన యుగములో ముద్రణ సౌకర్యములు అధికముగా ఉన్నప్పటికిని పాఠకుడు అన్ని పుస్తకములను కొని చదువదగిన స్థితిలో లేడు. అంతేకాక ఒక విషయమునకు సంబంధించిన అనేకులు రచించిన గ్రంథములను సంపాదించుకొనుటయు దుష్కరమే. కావున అన్ని పుస్తకములను కొని చదువలేని లోటును ఈ వాఙ్మయ సూచికలు కొంతవరకు తీర్చుచున్నవి.

ప్రతి పాఠకుడు ప్రతి విషయమును నేర్చుకొనుట అశక్యము. వాఙ్మయ సూచిక ఆనగా కేవలము గ్రంథముల పట్టిక (Catalogue) కాదు. ఆయా గ్రంథముల బాహ్య వివరణములతో పాటు వాని ఆంతర విషయమునకు సంబంధించిన జ్ఞానమును కూడ కల్గించునట్టిది. వాఙ్మయ సూచిక (Bibliography) ను శాస్త్రముగా నిర్వచించినవాడు Hume అనెడి ఆంగ్లేయ పండితుడు— "The Science of the organization of recorded knowledge". తాళము వేయబడిన విజ్ఞాన భవనములకు తాళపు చెవుల వంటివి వాఙ్మయ సూచికలు. "It is perhaps a key with which we can unlock the treasure-house of knowledge"-1 వాఙ్మయ సూచికల యందు విశేష విషయములు కడు మెలకువతో సంగ్రహింపబడును ఈ కారణముచే మూలగ్రంథమును చదువవలెనన్న ఉత్కంఠ జనించును.

వాఙ్మయ సూచికా కర్త కేవలము చరిత్రజ్ఞుడుగనేకాక కళాకారుడుగను, స్నేహితుడుగను ఉండవలసిన అవసరమున్నది. వాఙ్మయ సూచికలు సర్వ సమగ్రములు కాకపోవచ్చును కాని భవిష్యత్సూచికలకు అవి మార్గదర్శకములై

ఉండగలవు. ఒకవిధముగా ప్రాక్తన గ్రంథములకు సంబంధించిన పదావారమును అందించుటలో వీనికి ఎంతేని ప్రాధాన్యము ఉన్నది. పూర్వము ఇట్టివి లేకుండుటచే పరిశోధకులకు, పాఠకులకు ఎన్నియో కష్టములు కలిగెడివి. నేడు వాఙ్మయ సూచికల అవశ్యకత పెరిగినది. అటు పరిశోధకులు, ఇటు పాఠకులు వానిని విరివిగా ఉపయోగించుకొనుచున్నారు.

ఒక అంశము, లేదా ఒక కాలము, లేదా ఒక రచయిత, లేదా ఒక ఉద్యమము — వీనికి సంబంధించిన గ్రంథములను గ్రహించి వాఙ్మయ సూచికా నిర్మాణము గావించినచో పాఠకులకు వాఙ్మయ పఠన సౌలభ్యము ఏర్పడుననుటలో సందేహము లేదు. ఈ వాఙ్మయ సూచికా నిర్మాణ పద్ధతి ఆంగ్లము నుండి వచ్చినదే. తెలుగులో దీనికింకను ప్రాచుర్యము లభించవలసి ఉన్నది. పెరుగుచున్న పాఠకుల సంఖ్యను, రచయితల సంఖ్యను, పుస్తకముల ధరలను, వాఙ్మయమును దృష్టియందుంచుకొన్నచో వాఙ్మయ సూచికల ప్రయోజన మెట్టిదో స్పష్టమగును.

పరిశోధకుడు ఒక క్రమములో సర్వసమగ్రముగా తన పరిశోధనను కొనసాగించుటకు ఈ సూచికలు తోడ్పడగలవు. వాఙ్మయ సూచికల ప్రత్యేకత ఏమనగా అవి మంచి చెడు అనక అన్ని పుస్తకములను గ్రహించును. చెడు పుస్తకములను సూచించుచు వానిని పాఠకుల దృష్టి నుంచి మళ్లించుటకును వీలగుచున్నది. మంచి చెడ్డలనకుండ సమస్త వాఙ్మయ ప్రపంచమును తమలో ప్రతిబింబించునట్టివి ఈ వాఙ్మయ సూచికలు.

ఈ పేరు గల పుస్తకము ఉన్నదా? అని పాఠకుడు అడిగినచో చూచి పెట్టుటకే కేటలాగులు ఉపకరించును. కాని వాఙ్మయ సూచిక ఒక విషయమునకు సంబంధించిన అనేక గ్రంథములతో పాటు వానికి సంబంధించిన జ్ఞానమును కూడ అందించును.

## జీవన రేఖ

స్వీయచరిత్ర 'ప్రజ్ఞాప్రభాకరము' మరియు స్వీయరచనల ఆధారముగా శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి జీవితములోని సన్నివేశములు రేఖామాత్రముగ ఇందు సూచింపబడినవి.

1. క్రీ॥శ॥ 1888 ఫిబ్రవరి 7: శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి జననము. జననీ జనకులు: శేషమ్మ, సుందరశాస్త్రి గారలు. జన్మస్థలము: పెదకళ్ళేపల్లి గ్రామము, కృష్ణామండలము.
2. 1893: ఆక్షరాభ్యాసము; స్వగ్రామమున మద్దూరి రామావధాన్ల దగ్గర సంస్కృతము, ఇంట తెలుగు నేర్చుకొనుట, గణితమున్న ఆసక్తి తక్కువ. తెలుగన్నచో వెట్టితీపు.
3. 1897: ఇంటి సమీపమున భావన ఋషి ఉత్సవము చూడబోవుట. నాటి నుండి జాతరలకు, దేవోత్సవములకు వెళ్ళుటకు ఇష్టపడకుండుట.
4. 1898: స్వగ్రామమున కలరా వ్యాపింపగా అందొసగ బడిన జంతు బలులు రోత కలిగించుట. పుట్టుక, మరణము, మరణాంతర స్థితులను గూర్చి నిరంతర చింతన.
5. 1900: ఉపనయనము. పురోహిత వృత్తియందు వైముఖ్యము సంధ్యా భాష్యమును అర్థము చేసికొనుట. లఘుకౌముది, కావ్యనాటకాలంకార సాహిత్య గ్రంథములను శ్రీ అద్దేపల్లి సోమనాథశాస్త్రిగారి ద్వారా నేర్చు కొనుట. పతంజలి యోగ సూత్రములోని విషయములను ఎరుగుట.
6. 1902: ఎడ్యర్డు పట్టాభిషేకము జరిగినప్పుడు శ్లోకములు రచించుట



7. 1904: బందరు రాక. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి గారికి శిష్యులగుట. ఆవ్వారి సు బహ్మణ్య శాస్త్రి, పిసిపాటి వెంకటరమణ శాస్త్రి గారలకు సహాధ్యాయి అగుట, అవధానములు చేయుట.
8. 1905: ఇంటిలో కాకిపగకు గురియగుట. తదాదిగా ఇంటికి తక్కువగా పోవుట.
9. 1906: మదరాసు రాక: పల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారి ప్రేరణ లభించుట. కెలెబ్ పైస్కూలులో పండితులుగా చేరుట. విశ్రాంతిసమయములో మదరాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరీలో గ్రంథములు చదువుట.
10. 1907: ప్రసిద్ధ న్యాయవాది శ్రీ పనప్పాకం అనంతాచార్యుల వాత్సల్యము పొందుట. వారు తెనిగించిన షేక్స్పియర్ 'ఒథెల్లో' నాటకమునకు పద్యములు కూర్చుట.
11. 1908: దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారితో పరిచయము
12. 1909: శ్రీ వేపారామేశంగారితో విద్యా వినోదము.
13. 1910: పిసిపాటి జగన్నాథం గారి కుమార్తె మహాలక్ష్మిగారితో వివాహము.
14. 1910: వేపారామేశంగారి బైనాక్యులర్ సహాయంతో దక్షిణ భారత దేశమున తొలిసారిగా ధూమకేతువును గుర్తించుట. ఆగస్టు 22న మదరాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారమున లేఖకోద్యోగములో చేరుట. లోక్ కిల్ రికార్డులను చదువుచు అపూర్వాంశములను గుర్తించుట.
15. 1911: బండినుండి క్రిందపడుట: గండము తప్పుట.
16. 1911: పావులూరిమల్లన కాలనిర్ణయముపై కందుకూరివీరేశలింగంగారితో రగడ—వేపారామేశంగారు శాస్త్రిగారి వాదమును సత్యమైనదిగా ప్రకటించుట. కొమ్మరాజుల లక్ష్మణరావుగారు కందుకూరిని శాస్త్రిగారికి పరిచయము చేయుట. శాస్త్రిగారి తోడ్పటుతో కవుల చరిత్ర ప్రథమ భాగమును సంస్కరించుకొనవలెనని సూచించుట. కందుకూరి వారు శాస్త్రిగారికి కొసరి జాబులు వ్రాయుట.

17. 1912: గిడుగు రామమూర్తి పంతులు, గురజాడ ఆప్పారావుగారలతో సన్నిహితత్వము. వ్యావహారిక భాషావాద సమర్థనము. తంజావూరుకు మొదటిసారి వెళ్ళుట. వ్యావహారిక భాషలో కామధేనువు కథను రచించుట.
18. 19'4: తీవ్రవ్యాధికి గురియగుట, తరుచుగ ఉద్యోగమునకు సెలవు పెట్టుట
19. 1914 తంజావూరి ఆంధ్రరాజుల చరిత్రను సంపాదించి పరిష్కరించుట పీఠిక రచించుట. చాటుపద్య మణిమంజరి ప్రథమ భాగమును ప్రచురించుట.
20. 1915: తంజావూరులో ఒక సంవత్సరము సరస్వతీ గ్రంథాలయమున పుస్తకములకు వివరణలు వ్రాయుటకై నియమింపబడుట.
21. 1916: షదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలో పండిత పదవి. ప్రాచీన తాళపత్ర గ్రంథ సేకరణకై ఆంధ్రదేశ పర్యటనము.
22. 1916: అనారోగ్య కారణమున ఉద్యోగమునకు రాజినామా ఇవ్వదలచుట. ఆత్మహత్యా సంకల్పము. అనుకోకుండ 'భృక్తరహిత తారకరాజ యోగము'న చేరుట. జైషద నన్యాసము. కుంభకోణములో మాస్టరు సి.వి.వి.గారి దివ్యదర్శనము. యోగసాధనము
23. 1917: నెల్లూరు మండల యాత్ర
24. 1918: ప్రబంధరత్నావళి ప్రచురణము
25. 1919: గుంటూరు, విశాఖ మండలముల యాత్ర
26. 1922: రాజమహేంద్రవరమునకు వచ్చుట
27. 1922: చాటుపద్య మణిమంజరి ద్వితీ.భా. ప్రచురణము.
28. 1923 : 'శృంగార శ్రీనాథము' ప్రకటనము.
29. 1923-24 : 'సరస్వతి' సంచికలలో తెలుగుదేశపు సంస్కృత కవులను గూర్చి వ్రాయుట.
30. 1924 : 'భారతి' పత్రిక సంస్థాపనకు ప్రోత్సాహము.
31. 1926 : 'నీతినిధి'ని ఆంగ్లమునుండి అనువదించుట.

32. 1927 : బసవపురాణము—పరిష్కరణము, పీఠికా రచనము.
33. 1928 : క్రీడాభిరామ పరిష్కరణము, పీఠికా రచనము, 'ఆంధ్ర లిపి-సంస్కారము' వ్యాస రచనము.
34. 1928-29 : పుదుచ్చేరి గవర్నరు 'డూబ్రేలు'తో సమావేశము.
35. 1929 : బందరు వచ్చుట.
36. 1930 : 'ఆనందవాహిని' మాసపత్రికకు పరోక్ష సంపాదకత్వము.
37. 1937 : మదరాసు రాజధాని కళాశాలలో కొన్ని నెలలు పండిత పదవి.
38. 1939 : రెడ్డిరాజ్య వర్ధంతి సభకు (రాజమహేంద్రవరము) అధ్యక్షుడుగా నుండుట
39. 1939 డిసెంబరు: మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలో పండిత పదవి నుండి స్వచ్ఛంద విరమణము.
40. 1939-40: ఆంధ్ర, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయములలో ఉద్యోగ యత్నము
41. 1940: తిరుపతిలో శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్యకళాశాలలో ఆంధ్రభాషకు అధ్యక్షుడుగా నుండుట. పరిశోధన సంస్థలో పండిత పదవి. ఆంధ్ర, మదరాసు, ఆజ్ఞామలై 'స్టడీస్ బోర్డు' లలో సభ్యత్వము.
42. 1940-42: రంగనాథరామాయణ పరిష్కరణము.
43. 1943 డిసెంబరు26: వెంకట పార్వతీశ్వర కవుల సన్మాన సభకు వ్యాసము వ్రాసి పంపుట.
44. 1944 ఫిబ్రవరి 22: 'గౌరీ కళ్యాణము' (శ్రవ్యనాటిక) మదరాసు రేడియో కేంద్ర ప్రసారము.
45. 1944-45: అన్నమాచార్యుల రచనలు ప్రచురించుటకు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారిని ప్రోత్సహించుట.
46. 1945: మెకంజీ లోకల్ రికార్డులలోని విషయములను ప్రచురించుట.
47. 1945 మార్చి 21: రీడరుగా శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధన సంస్థలో చేరుట. కిర్తి శేషులగు వరకా పదవిని నిర్వహించుట.



48. 1946 జనవరి 5 : ముక్త్యాలలో జరిగిన నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు 11వ వార్షికోత్సవములో పాల్గొని “ఉపక్రమోపన్యాసము” ఇచ్చుట.
49. 1948 : నిరాడంబరముగా ఇంటిలో షష్టిపూర్తి సన్మానము. కాశహస్తీ సంస్థానము నుండి ప్రాచీన గ్రంథములను సేకరించుట. ‘ప్రజ్ఞాప్రభా కరము’ రచనా సంకల్పము.
50. 1948 ఫిబ్రవరి 8 : మదరాసు రేడియో కేంద్రము నుండి మహాత్ముని గూర్చి ప్రసంగము.
51. 1949 అక్టోబరు: చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారికి ఆస్థానకవి పట్ట ప్రధానోత్సవము నాటి సాయంకాల సభకు అధ్యక్షులుగా నుండుట. నాటి సభకు ప్రారంభకులు ఆంధ్రకేసరి.
52. 1949 అక్టోబరు : శ్రీనాథ జయంత్యుత్సవ సందర్భమున సన్మానము. సన్మానము చేసినవారు మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు.
53. 1949: స్వీయచరిత్ర రచనము, ముక్త్యాలరాజు సహాయముతో శిల్ప కళాఖండముల సేకరణ, అన్నమాచార్యుల విగ్రహములను వెలుగులోనికి తెచ్చి తిరుపతి దేవస్థానమువారిచే ఉత్సవములు జరిపించుట— మ్యూజియమును ఏర్పాటు చేయుటకై ప్రోత్సహించుట.
54. 1950 ఫిబ్రవరి 11 : ఆంధ్ర ఇతిహాస పరిశోధక మండలి (రాజమహేంద్రవరము) ఆధ్వర్యమున సన్మానము.
55. 1948 నుండి 1950 వరకు ఎకతెగకుండ రచనలు చేయుటతో పాటు ఆసిధారావ్రతముగా యోగసాధనము, తన్మూలమున వ్యాధులనివారణము—ఆర్తసేవ.
56. 1950 ఆగస్టు 29 మధ్యాహ్నము 12-30 గంటలకు నిర్యాణము.

## కావ్యాలు

### I లఘుకృతులు

1. మూన్నాళ్ల ముచ్చట: ప్ర. ము: 1922, ప్రకా: మణిమంజరి, తిరువలి క్కేణి, మదరాసు 1/8 క్రొను, పుటలు: 32.
2. దివ్య దర్శనము: భారతి, ఫిబ్రవరి, మార్చి 1924. గ్రం: రూ: 1954 శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధకమండలి, ముక్త్యాల, కృష్ణాజిల్లా, 1/8 క్రొను, పుటలు: 36
3. కడుపుతీపు: భారతి, డిసెంబరు 1924, పు: 1-3, జనవరి 1925, ఆగస్టు 1925, పు: 66,67, సెప్టెంబరు 1925, పు: 12-16. గ్రం: రూ: 1925 1/8 క్రొను, పుటలు: 32.
4. కపోతకథ: భారతి, నవంబరు 1925, పు: 22-28, డిసెంబరు 1925, పు: 189-194, గ్రం: రూ: 1925, పుటలు: 2+28, ద్వి. ము: ?
5. విశ్వాసము: భారతి, డిసెంబరు 1926, పు: 1-6, గ్రం: రూ: 1926, 1/8 క్రొను, పుటలు: 15.
6. చిన్ననాటి చేష్టలు: భారతి, అక్టోబరు 1928, పు: 638-640, నవంబరు 1928, పు: 771-773, గ్రం: రూ: 1928, 1/8 క్రొను, పుటలు: 16.
7. శివరామ ప్రసాద బహద్దరు జమీందారుగారి పట్టాభిషేక ప్రశంస, గ్రం. రూ: 1929, 1/8 క్రొను, పుటలు: 21
8. చిన్ననాటి చేష్టలు-సీతాఫలము; భారతి, సెప్టెంబరు 1940
9. మాతృశ్రీ: ఆంధ్రపత్రిక, 1944, పుటలు: 60-64.
10. అలవాటు: సరస్వతి.

11. సత్రకాల (అము)

12. పూలవిందు (గేయకృతి—అము—అసమగ్రము)

## II పద్యావళి

1. నూతన వర్ణము: ఆంధ్రభారతి, 21-6-1911, పుట: 502.
2. శ్రీనివాస నిర్యాణము: కృష్ణాపత్రిక, 24-11-1911, పుట: 4, మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, పుట: 117
3. పంచమజార్జి పట్టాభిషేక ప్రశంస (ఈ పద్యముల చివర “శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు, శతావధాని, చెన్నపట్టణము” అని వ్రాసియున్నది) సరస్వతి, డిసెంబరు 1911
4. పరిణయాశీస్సు: ఆధునిక కవి జీవితములు అను హైమవతి పరిణయము, 1916 పుట: 327.
5. తిరుపతి కవి స్మృతి పద్యములు: ఆంధ్రపత్రిక (సంవత్సరాది సంచిక) 9-4-1921, పుటలు 209, 210.
6. రాధాకృష్ణ నాటక ప్రయోగ ప్రశంస (కరపత్రం) 1-3-1924.
7. చిత్రనళీయ నాటక ప్రయోగ ప్రశంస (కరపత్రం) 5-3-1924.
8. మైలవరం బాలభారతీ నాటక సమాజ ప్రశంస (కరపత్రం) 11-3-1924
9. ఆశంసనము: ఆంధ్రపత్రిక, 5-4-1924.
10. ముద్దుబిడ్డడు: భారతి, జులై 1924, పుట: 76.
11. గాంధీఋహిత్ముని ఉపవాసదీక్ష: ఆంధ్రపత్రిక, 24-9-1924.
12. భారతీ ప్రశంస: భారతి, జనవరి 1925, (మొదటి పుటలో)
13. మహాత్మునకు స్వాగతం: ఆంధ్రపత్రిక, 7-3-1925.
14. శ్రీకాళహస్తి—శివరాత్రి: భారతి, మార్చి 1925, పుట: 77.
15. నీవే శరణమిక తండ్రీ!: ఆంధ్రపత్రిక, 21-5-1925, మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పుటలు: 95—96.
16. తిరుపతి వేంకటేశ్వర స్వామి. ఆంధ్రాభ్యుదయము, ఏప్రిల్ 1926.

17. శరణార్థి: సుభాషి, అక్టోబరు 1927, పు: 51,53. మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పు: 1-3.
18. కీ॥ శ॥ చల్లపల్లి జమీందారుగారు: త్రిలింగ, 16-7-1928.
19. రాజరాజనరేంద్ర ప్రశంస; కృష్ణాపత్రిక, 10-11-1928 & 17-11-1928, (రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక 1922)
20. సూక్తినిధి: అభినవ తిక్కన (తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి సన్మాన సంచిక) 12-7-1942.
21. అమరావతీ శిల్పములు: భారతి, 1-1-1943, పుట: 442.
22. స్వాతంత్ర్య గీతాలు: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, పుట: 76.
23. జిజ్ఞాసువు: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, పుట. 111  
(క్రింది వానికి తేదీలు లభించవలసియున్నది)
24. ఆశీర్వాచన నవరత్నములు
25. తాయ్యలిబాసి దేశ సంచారము: సరస్వతి
26. దక్షిణాంధ్ర బాలకుడా! : దక్షిణాంధ్ర పత్రిక.
27. నాగతి: ఆంధ్ర
28. అభినందనము:
29. ఆత్మేశ్వరా! :
30. ఆశీర్వాచనము:
31. ఇల్లాలితో:
32. కృతార్థుడు:
33. గాంధీ వచ్చినప్పుడు:
34. నానా:
35. పెండ్లి ముచ్చట:
36. భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య:

ఆనువాదములు

37. గోవర్ధన సప్తశతి: ఆంధ్రభారతి, ఫిబ్రవరి 1928, పుట: 36
  38. ఏణి పంచకము: సరస్వతి, రుధిరోద్గారి, చైత్రము.
  39. తిరుప్పావై సప్తపదులు:
  40. గాథా సప్తశతి: పరిశోధన, ఆగస్టు, సెప్టెంబరు 1954, పుట: 56.
  41. భజగోవిందం: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పుటలు: 57—59.
  42. ససత్సజాతీయము: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పుటలు: 80—86.
- (28 నుండి 36 వరకుగల ఖండికలు ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారు సేకరించి భద్రపరచిన వ్రాతప్రతులు ఆధారముగా గుర్తించినవి)

## రూపకాలు

1. కర్ణభారము (భాసకృతికి తెనుగు సేత) ప్ర. ము : 1913, ప్రకా : కె. వెంకటశేషయ్య, మద్రాసు. ద్వి.ము : 1956, ప్రకా : శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, 1/8 క్రౌన్, పుటలు : 16
2. మధ్యమ వ్యాయోగము (భాసకృతికి తెనుగు సేత) ప్ర. ము : 1913, కె. వెంకటశేషయ్య, మద్రాసు. 1/8 క్రౌన్, 24
3. భగవదజ్ఞకము (బోధాయనకృతికి తెనుగు సేత) భారతి, సెప్టెంబరు 1924, పు : 46—53; అక్టోబరు 1924 పు : 33—40; నవంబరు 1924, పు. 37—43; గ్రం. రూ: ప్ర. ము: 1924, ప్రకా: వేటూరి శంకరశాస్త్రి, మణిమంజరి, తిరువలిక్కేణి, మద్రాసు, 1/8 క్రౌన్, 33.
4. ప్రతిమా నాటకము (భాసకృతికి తెనుగు సేత) భారతి జులై 1927, పు: 29—37; ఆగస్టు 1927 పు: 37—45; సెప్టెంబరు 1927 పు: 43—52; అక్టోబరు 1927 పు: 58—65; డిసెంబరు 1927 పు: 29—51; గ్రం. రూ: ప్ర. ము: 1927; ద్వి. ము: 1934; తృ. ము:....
5. మత్త విలాసము (మహేంద్ర విక్రమవర్మ కృతికి తెనుగు సేత) చంద్రిక, 1934 (జనవరి సంచిక) గ్రం. రూ: ప్ర. ము: 1935, వేటూరి శంకర శాస్త్రి, మణిమంజరి, డెమ్మీసైజు, పుటలు: 36.
6. నాగానందము (హర్ష కృతికి తెనుగు సేత) ప్ర. ము: 1954, శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి పరిశోధక మండలి, ముక్త్యాల. 1/8 క్రౌన్, 152 (ఈ నాటకము వేటూరివారు రెండంకములు, దివాకిర్ల వేంకటాచార్య గారు మూడంకములు తెనిగించిరి)
7. గౌరీ కళ్యాణము (అము) మదరాసు రేడియో కేంద్ర ప్రసారము : 22-2-1944.

## వచన రచనలు

### I వచన గ్రంథములు

1. కనకాభిషేకము: ప్ర.ము: 1913 ప్రకా: కె వెంకటశేషయ్య, మదరాసు  
1/8 క్రౌను, పుటలు: 22.
2. శృంగార శ్రీనాథము: ప్ర. ము: 1923 1/8 క్రౌను, పుటలు 327.
3. శాసన విశేషములు: ప్ర. ము: 1924 ప్రకా : వావిళ్ల రామస్వామి  
శాస్త్రులు చెన్నపురి, క్రౌను, పుటలు: 16.

### II కథలు

1. కామధేనువు కథ: గ్రం. రూ: 1914, కె. వెంకటశేషయ్య, డెమ్మి సైజు  
పుటలు: 16.
2. కలికి చిలుక: భారతి, జూన్ 1924, పుటలు 100-107; మణిమంజరి,  
ఆగస్టు 1922, పుటలు: 135-140.
3. కరుణకము: భారతి, ఆగస్టు 1924, పుటలు: 123-132.
4. మేనత్త: ఆనందవాహిని, 1-2-1930 పుటలు: 55-60; 1-3-1930  
పుటలు: 108-112.
5. తక్రానందస్వామి: ఆనందవాహిని, 1-10-1930 పుటలు: 322-332
6. బొంగరం-ఉంగరం: బాల, మార్చి 1946 పు: 57-59.
7. మనుమరాలు: బాల, జూన్ 1946, పు: 66-67.
8. కాకి పగ:
9. పల్లెటూరిబావ:
10. సతీపరాభవము:



### III స్వీయ చరిత్ర

ప్రజ్ఞాప్రభాకరము: ప్ర. ము: 1951, యోగమిత్ర మండలి, మద్రాసు;  
ద్వి. ము: 1976, శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, తిరుపతి 1/8 కౌను, 156.

### IV అనువాదములు

నీతినిధి: ప్ర. ము: 1926, ఆంధ్ర గ్రంథమాల; ద్వి. ము: 1982  
వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ ట్రస్టు, హైదరాబాదు, డెమ్మీ, పుటలు:  
45+154.



## వ్యాసాలు

### a) సాహిత్య శాసన భాషా చారిత్రక వ్యాసాలు

1. తాళపత్ర గ్రంథములు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 10-1-1914.
2. సి.పి. బ్రౌను దొరగారు— ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 1-6-1914.
3. వసుచరిత్రము (సా) ఆంధ్రపత్రిక, 10-6-1914.
4. ద్విపద కృతులు (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 10-8-1914.
5. సి.పి. బ్రవును వారి యుత్తరము (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 11-9-1914.
6. వనితల కవితలు (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 31-8-1914; 14-9-1914.
7. వాడుక భాష (సా) కృష్ణా పత్రిక, 12-9-1914.
8. ఆంధ్ర నాటక రచనము (సా) కృష్ణా పత్రిక, 23-9-1916.
9. లవంగి (చ) కృష్ణా పత్రిక, 14-10-1916.
10. ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనము (సా) కృష్ణా పత్రిక, 16-12-1916.
11. మధుర కవితలు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 23-12-1916.
12. చరిత్రాంశము (చ) కృష్ణా పత్రిక, 23-12-1916.
13. ఏనాదులు (చ) కృష్ణా పత్రిక, 13.1.1917.
14. లక్షణ గ్రంథములు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 20.1.1917.
15. మధుర గీతములు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 10.3.1917.

16. గ్రామ్య మీమాంస (భా) కృష్ణా పత్రిక, 31.3.1917.
17. మధుర రచనలు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 21.4.1917.
18. రాజులు - కవితలు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 21.4.1917.
19. ప్రబంధ రత్నాకరము (సా) కృష్ణా పత్రిక, 2.6.1917.
20. నాడీ గ్రంథములు (చ) కృష్ణా పత్రిక, 6.10.1917; మణిమంజరి ఆగస్టు 1981 పుటలు: 119-122.
21. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర-నన్నయభట్టు (సా) కృష్ణా పత్రిక, 8.12.1917.
- \*22. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న వ్యాఖ్యా విమర్శనము (సా) కృష్ణా పత్రిక, 19.1.1918; 16.3.1918; 11.5.1918;
23. వాడుక భాష లేఖ (భా) తెలుగు (మాసపత్రిక) సెప్టెంబరు 1919.
24. శివతత్వసారము (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 9.10.1919
25. శంకర విజయ గాథ (సా) ఆంధ్ర పత్రిక (సారస్వత అనుబంధం) 20.1.1922.
26. కృష్ణరాయుడు - పెద్దన (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 28.1.1922
27. శ్రీకాకుళ షేత్రము (చ) ఆంధ్ర పత్రిక (సారస్వత అనుబంధం) 15.2.1922; 25.2.1922.
28. సారంగధరుని కథ (చ) ఆంధ్ర పత్రిక (సారస్వత అనుబంధం) 5.5.1922
29. బ్రహ్మశ్రీ నడిమింటి మంగళేశ్వర శాస్త్రులు (చ) త్రిలింగ, 25.11.1922; 23.12.1922.
30. ప్రాచీన సంస్కృత రూపకములు (సా) సరస్వతి, మార్చి 1923; ఏప్రిల్ 1923.

---

\* ఈ విషయముపై పది వ్యాసములు వ్రాసినట్లు శాస్త్రిగారు చెప్పుకొన్నారు. కాని అవి మూడు మాత్రమే కృష్ణా పత్రికలో కనిపించుచున్నవి. చూ: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981 పుట:103

- 31.. జాయపసేనాని. సరస్వతి, ఆగస్టు 1923.
- 32.. విద్యానాథుడు—అగస్త్యుడు: సరస్వతి, సెప్టెంబరు 1923.
- 33.. విశ్వనాథకవి—నరసింహకవి: సరస్వతి, అక్టోబరు, నవంబరు 1923.
- 34.. చెన్నుభట్టు విశ్వేశ్వర కవిచంద్రుడు: సరస్వతి. సెప్టెంబరు 1924.
- 35.. పశుపతి నాగనాథుడు—గౌరన: సరస్వతి, అక్టోబరు. నవంబరు 1924.
36. రెడ్డిరాజుల ప్రశంస—రెడ్డిరాణి (సచిత్ర మాసపత్రిక) అక్టోబరు 1923 పు;3.
37. సి.పి. బ్రౌను దొరగారు (చ) త్రిలింగ 15.12.1923
38. నాటకకళ (సా) కళ, డిసెంబరు 1923, పుటలు: 201—208.
39. ద్విపద భారతము (సా) రెడ్డిరాణి, జనవరి 1924, పుట : 103
40. రెడ్డిరాజుల చరిత్ర (చ) రెడ్డిరాణి, మార్చి 1924, 178—180. ఏప్రిల్ 1924, 209—212; సెప్టెంబరు 2924, 372;
41. కొండవీడు కైఫీయతు (చ) రెడ్డిరాణి, డిసెంబరు 1924, 121—128
42. వేమన కాలము (చ) ఆంధ్ర పత్రిక, 25-3-1925, 218—220.
43. నారాయణ తీర్థులు (చ) భారతి, జూన్ '925; జూలై 1925, 147. 148.
44. “వినోద విమర్శనము” సర్వలక్షణ సార సంగ్రహము—విమర్శ (సా) భారతి, నవంబరు 1927, 41—45.
45. శివయోగసారము అవతరణిక (సా) సుభాషి, నవంబరు 1927, 74—79.
46. “వినోద విమర్శనము” స్నాన శబ్ద విచారము (భా) సుభాషి, డిసెంబరు 1927.
47. ఇష్టాకులు (చ) భారతి, జనవరి 1928, 134—141; బుద్ధజయంతి సంచిక, 1956, 48—54.

---

• తెలుగు దేశపు సంస్కృత కవులు అను పేరుతో 'సరస్వతి'లో ప్రకటింపబడినవి.

48. పునర్విమర్శనములు (నేపాళ చోళ శబ్దములు) (భా) భారతి. మార్చి 1928, 487 - 489.
49. "వినోదవిమర్శనము" (సా) భారతి, మార్చి 1928, 392-397.
50. అనంతవర తామ్ర శాసనము (శా) ఆంధ్రపత్రిక, మార్చి 1928. 167-180.
51. విమర్శ విమర్శము (సారంగధర చరిత్రను గూర్చి విమర్శ (సా) భారతి, మే 1928, 810-814.
52. ప్రాచీనాంధ్ర శాసనములు (శా) భారతి, జూన్ 1928, 933-949. 1928, 286-301.
53. అహదనకర తామ్రశాసనము (శా) భారతి, జులై 96-110; ఆగస్టు 1928, 286-301.
54. అహదనకర శాసనము (పునర్విమర్శనము) భారతి, సెప్టెంబరు 1928, 520-529.
55. ఛార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌను దొరగారు (చ) త్రిలింగ, 1.9.1928.
56. ఏకమూరు శాసనము (చ) రెడ్డిరాణి, ఫిబ్రవరి 1929, 13.
57. షష్ఠీసమాసము : త్రిలింగ, 8.4.1928.
58. తెలుగు పలుకుబట్ట (భా) ఆనందవాహిని, అక్టోబరు 1930, 333-338.
59. యక్షగానము (పుట్టుపూర్వోత్తరాలు) (సా) భారతి, మే 1939, 511-519.
60. శ్రీనాథుని కాశీఖండము (సా) ఆంధ్రపత్రిక, 15.5.1940.
61. శ్రీనాథుని కాశీఖండము (ఒక్కముక్క) (సా) ఆంధ్రవారపత్రిక, 31.7.1940.
62. నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్రభాష (భా) ఆంధ్రపత్రిక, 28.3.1941 పు.8
63. బాటువులు (చిత్ర కవితా రచనలు) (సా) ఆంధ్రవారపత్రిక 15.7.1942
64. సాహిత్యం : ఆంధ్రపత్రిక, 26.4.1943; మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982 80.83.

65. క్షేత్రయ అక్షరాక్షరమును పరమ ప్రమాణమే (సా) ఆంధ్ర పత్రిక, 5.8.1944; 'స్మృతిపథంలో' అను పేరుతో—మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, 112-116.
66. టుమ్మిలు (చ) ఆంధ్రపత్రిక, 2-4-1944.
67. గాలికబుర్లు (నిందావర్గం) (భా) ఆంధ్ర పత్రిక, 4.6.1944.
68. ఏలపాటలు (తెలుగు నుడికారపు సొంపు) (సా) ఆంధ్రపత్రిక, 11-6-1944.
69. కాటమరాజుకథ (చ) ఆంధ్రపత్రిక, 18.6.1944, 24.6.1944; 4.8.1944;
70. మట్లకుమార అనంతరాజు : ఆంధ్రపత్రిక, 29.7.1945.
71. ఉపలబ్ధి, ఆముద్రిత ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములు (సా) భారతి, మే 1946, 411-418.
72. ఆంధ్రదేశపు జానపద గీతాలు : ప: ? 26.6.1947.
73. నేటి తెలుగు-నోటితెలుగు (భా) ఆంధ్రపత్రిక, 1948, 303-306; మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, 4-7
74. తాళపత్ర గ్రంథాలు (సా) వాణి, 7.6.1950.
75. భాషా విశాసము (సా) పరిశోధన, ఆగస్టు-సెప్టెంబరు 1954, 2-5
76. దేశి సాహితీ సొంపు (సా) పరిశోధన, ఆగస్టు - సెప్టెంబరు, 1954, 22-24, సారస్వత వ్యాసములు(4-వ సంపుటము) ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ, 1971, 1-6.
- \*77. కట్టు కథలు (సా) పరిశోధన, ఆగస్టు-సెప్టెంబరు 1954, 57-60.
- \*78. సజీవ రచన (సా) ఆంధ్రభూమి, 31-8-1980; మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, 73-76.
79. కళింగ దేశము—ప్రాచీన గ్రంథములు (సా) మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, 10-13.

- 80. ఆస్థాన కవి నిర్మాణము : మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, 150, 151.
- 81 జ్ఞాపకాలు : మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, 86-89.
- 82. జ్ఞాన సంపద : మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, 149-152.
- 83. నీతి ద్విషష్టిక (ఉపోద్ఘాతము) మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, 153-158.

### b ఇతరములు

1. ఎఱ్ఱగడ్డ వారి పోరాటము: కృష్ణా పత్రిక, 7.4.1911
- 2 కృష్ణ వరదలు-మోరవిపత్తు: కృష్ణాపత్రిక, 2.8.1912
3. పెద్దకళ్లేపల్లి వృత్తాంతము: కృష్ణా పత్రిక, 2.8.1912
4. కృష్ణరాయల పత్నులు: ఆంధ్రపత్రిక. 18.12.1914.
5. తంజావూరి రాజుల విగ్రహములు: ఆంధ్రపత్రిక, 10.9 1919.
6. ప్రాచీన వస్త్ర పరిశ్రమ: త్రిలింగ, 27.5.1912; ఆంధ్రపత్రిక 27.2.1944.
7. వృషాయుర్వేదము: త్రిలింగ, 26.8.1912.
8. సుబోజనము: సరస్వతి, ఫిబ్రవరి 1926.
9. జయంతి కామేశము పంతులుగారు: ఆంధ్రపత్రిక, ఎప్రిల్ 1925.
10. పాటలీ పుష్పము (పొదిరి చెట్టు): భారతి, జులై 1928.
11. పూర్వకారపు పల్లెటూళ్లు: ఆనందవాహిని, 1.3.1930.
12. ఈశ్వర కరుణామృతము: ఆంధ్రపత్రిక, 17.7.1940
13. హైదరు చరిత్ర: ఆంధ్రపత్రిక, 18.2.1944; 5.3.1944; 31.3.1944; 12.5.1944.
14. తల తోపి తురుమ్మల నుంచి వచ్చిందా? ఆంధ్రపత్రిక, 27.2.1944.
15. ఆమె పరమ ప్రాప్యము గాంధీగారి అంతరాత్మయే; ఆంధ్రపత్రిక, 5.3.1944.



16. బ్రౌను జాబు (బ్రౌనుకు వ్రాసిన ఉత్తరము) త్రిలింగ, 12.3 1944.
17. ఉదయగిరి జాగీరుదారు చరిత్ర (లోకల్ రికార్డులనుంచి) ఆంధ్రపత్రిక, మార్చి 1944.
18. భుక్తిపత్రి; ఆంధ్రపత్రిక, 16.4 1944.
19. బ్రౌను దొరనాటి దయ్యాల వృత్తాంతము: త్రిలింగ, 23.4.1944.
20. ముఖస్తుతికి ఏవగింపు: త్రిలింగ, 21.5.1944.
21. రైతుల కష్టాలు - కన్యకా విక్రయం: ఆంధ్రపత్రిక, 28 5.1944.
22. వేంచేసినారు: ఆంధ్రపత్రిక, 20 8.1944.
23. పుష్పగిరి క్షేత్ర యాత్ర వృత్తాంతము (లోకల్ రికార్డులనుంచి) ఆంధ్ర పత్రిక, 24.9.1944; 8.10.1944.
24. దళవాయి సాంబయ్య: ఆంధ్రపత్రిక, 22.10.1944.
25. ఆనంద గణపతి బాల్యంలో: ఆంధ్రపత్రిక, 29.10.1944.
25. సామాన్య వనితా శాపం (లోకల్ రికార్డులనుంచి) ఆంధ్రపత్రిక? 12.11.1944.
27. కాకతి గణపతిరాజు ఘనత: ఆంధ్రపత్రిక, 31.12.1944.
28. వేంకటపతిరాయలు: ఆంధ్రపత్రిక, 30.4.1945.
29. ప్రార్థనము: ఆంధ్రపత్రిక, 7.10.1945.
- \*30. భవభూతి అడుగుజాడల్లో బాపూజీ: ఆంధ్రపత్రిక, 21.1.1946.
31. దేశావృతమైన దుర్భిక్ష మహాక్షోభం: ఆంధ్రపత్రిక, 17.2.1946.
32. సర్వకాలాలకూ, సమస్త మానవ జాతికీ బాపూజీ సందేశం శిరోధార్యం: ఆంధ్రప్రభ, 12.2.1948.
33. స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981.
35. దాక్షారము అన్న సత్తర్పు గంట; భారతి.....

\*చూడుము: నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు-ఉపక్రమోపన్యాసము: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పుటలు: 8-24.

## వ్యాససంపుటాలు

ఎప్పుడెప్పుడో పత్రికలలోను, రేడియోలోను ప్రకటితములు; అప్రకటితములునగు ప్రభాకరుల వ్యాసాలు సంకలనము చేయబడినవి. శాస్త్రిగారి వ్యాసము లిట్లు సంకలన రూపమున వెల్వడుట “తెలుగు మెఱుగులు” తోడనే ఆరంభమైనది. “మీగడ తఱకలు” “సింహావలోకనము” ఈ వరుసలో వెల్వడినవే.

### 1. తెలుగు మెఱుగులు

ప్ర.ము: 1948, ఆంధ్రగ్రంథమాల; ద్వీ ము....; తృము: 1960, శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, 1/8 క్రౌను, 208

ఈ సంపుటములోని వ్యాసాలు:—

1. తెలుగుదనము: తెలుగు సంప్రదాయము
2. ఆంధ్రభాషావతారము: భారతి, ఆగస్టు 1928. పు: 177—181
3. ఆంధ్రకల్ప వృక్షము: భారతి, జూలై 1946, 62—64.
4. ప్రాచీన గ్రంథముల పలుకుబడికి మనపై చెల్లుబడి: ఆంధ్రపత్రిక, 9-9-1950.
5. తెలుగు తేటదనము: భారతి, ఫిబ్రవరి 1941.
6. ఆంధ్రకవిత— పురాణయుగము:
7. ఆంధ్రకవిత— ప్రబంధ యుగము : Journal of Sri Venkateswara Oriental Institute, 1949?, 17-40.
8. ఆరసున్న : భారతి, మే 1928, 775-778.
9. వింత నిఘంటువులు : భారతి, ఏప్రిల్ 1940.



10. గ్రంథ గ్రంథాలు : The Annals of Sri Venkateswara Oriental Institute, సం॥...., 108-118.
11. అవీ-ఇవీ : భారతి, నవంబరు 1939.
12. తెలుగున ప్రథమావిభక్తి 'ం డు' ఎట్లు పుట్టినది? : భారతి, ఏప్రిల్ 1929, 475-477.
13. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణము : భారతి, జూన్ 1939; రెడ్డి సంచిక 1947, 397-413.
14. కవితా పారమ్యము (కవిరాజ హంసల కవితా పారమ్యము) ఆంధ్రపత్రిక, 26-12-1943.
15. ఆంధ్ర లిపి-సంస్కారము : భారతి, ఏప్రిల్ 1928, 590-598.

## 2. మీగడత అకలు :

ప్ర. ము: 1951, శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, తిరుపతి, 1/8 క్రొను, 282.

(ఈ సంపుటములోని వ్యాసాలు)

1. సాతవాహనులు : జయంతి, 1930.
2. శివ కవులు :
3. పండితారాధ్య చరిత్రము :
4. వేములవాడ భీమకవి (రేడియో ప్రసంగం, మద్రాసు. 20-9-1941.
5. ప్రాచీనాంధ్ర వచన కావ్యములు : ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక.
6. భాగవతము : సరస్వతి, 1924.
7. మధుర కవితలు : కృష్ణా పత్రిక, 16-6-1917.
8. కృష్ణరాయల విద్యాగోష్ఠులు : భారతి, ఏప్రిల్ 1925, 65-69.
9. ఉద్యోతారాధ్య చరిత్రము : భారతి, మే 1925, 80-89.
10. మను చరిత్ర :
11. దక్షిణ దేశము నందలి ఆంధ్ర వాఙ్మయము : భారతి, జనవరి 1949, 346-353.

12. కొలచెరిమవారు : ఆంధ్ర పత్రిక (సంవత్సరాది సంచిక) 10-5-1922, 183-186.
13. త్యాగరాజు (యోగివర్మల కవితారీతులు-త్యాగయ్య)
14. ఆంధ్ర భాషావతారము : భారతి, ఆగస్టు 1928, 177-181.
15. వాఙ్మయ పరిణామము : భారతి, మే 1924, 1-4.

### 3. సింహావలోకనము :

ప్ర. ము : ? ; ద్వి. ము : 1955, శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, 1/8 క్రొను, 199.

(ఈ సఃపుటములోని వ్యాసాలు)

1. నన్నయ్యకు పూర్వపు చందస్సు : రాజరాజ నరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక, 1922.
2. రంగనాథ రామాయణము :
3. తెలుగు కవితలోని దేశీయతనము :
4. రెడ్డి రాజులు - ఆంధ్ర భాషాసేవ : హైదరాబాదాంధ్ర సాహిత్య - పరిషత్పత్రిక, ఏప్రిల్ 1946, 9-35; రెడ్డి సంచిక, ఆగస్టు 1947, 414-430.
5. అన్నమయ్య.
6. వచన రచన-తాళ్ళపాకవారు : I (పీఠిక "శ్రీ వేంకటేశ్వర వచనములు" తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణము 1945)
7. హర విలాసము (పీఠిక-"హర విలాసము" వావిళ్ళవారి ముద్రణము 1939)
8. మను చరిత్రము.
9. శతావధాని వేంకటశాస్త్రి.

## పీఠికలు - వ్యాఖ్యలు - సమీక్షలు - గ్రంథపరిష్కరణలు

పీ ఠి క లు :

1. తంజావూరి ఆంధ్ర రాజుల చరిత్ర (కర్త : ?) ప్ర. ము: 1914, పు: 1-48.
2. ప్రబంధ రత్నావళి (సంపా: వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి) ప్ర. ము: 1918; ద్వ. ము: 1976, ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, పు: 9-32.
3. అప్పన చారుచర్య (కవి మంత్రి అప్పన) ప్ర. ము: 1922. చూడుము: చారు చర్య గ్రంథ విమర్శనము, ఆంధ్ర పత్రిక, 12-1-1923.
4. భగవద్ధ్యాన ముక్తావళి (శ్రీకాకుళ శ్రీహరి శతకము - శ్రీ స్తోలిపెద్ది వెంకటరామశర్మ) ప్ర. ము: 1923. చూడుము. శ్రీకాకుళ శ్లేత్రము, వ్యాసాలు.
5. భగవదజ్ఞానము (బోధయనుడు) [నంస్కృతము/తెలుగు] ప్ర. ము: 1924. చూడుము: రూపకాలు.
6. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము (తెనాలి రామలింగ కవి) ప్ర. ము: 1925 సరస్వతీ గ్రంథమాల పు: 1-18. చూ: మీగడ తఱకలు.
7. మనుచరిత్ర (అల్లసాని పెద్దన) ప్ర. ము: 1926, వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, మదరాసు పు: 1-27. చూ: సింహావలోకనము.

8. ప్రతిమా నాటకము (బాసకృతికి శాస్త్రిగారి తెనుగుసేత) ప్ర. ము: 1927; ద్వీ.ము: 1934; తృ. ము: ?, చూ: భారతి, డిసెంబరు 1927, పు: 49-51
9. బసవ పురాణము (పాల్కురికి సోమనాథుడు) పృ.ము: 1927, ఆంధ్ర గ్రంథమాల, 1-129
10. బసవోదాహరణము (పాల్కురికి సోమనాథుడు) ప్ర.ము: 1927. చూ: భారతి, ఫిబ్రవరి 1923, పు: 30-303.
11. సీతద్విషష్టికా (శ్రీసుందర పాండ్య విరచితము) (సంస్కృతము) ప్ర.ము 1928, ప్ర.కా: కె. మార్కండేయశర్మ. ద్వీ.ము: 1981, సురభారతీ సమితి, హైదరాబాదు.
12. క్రీడాభిరామము (శ్రీనాథుడు) ప్ర. ము: 1928. ద్వీ.ము: 1952; తృ.ము 1960, ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, పు: 1-134.
13. బాలభాష (సంపా: వే.ప్ర.శా) 1930, చూ: 'ముగ్ధమధుర వాఙ్మయము' — 'కళ'
14. ఉత్తర హరివంశము (నాచన సోమన) ప్ర.ము: 1936, వావిళ్ళ ముద్రణ పు: 16.
15. హరవిలాసము (శ్రీనాథుడు) ప్ర.ము: 1939, ఆనంద ముద్రణాలయము పు: 1-32. చూ: సింహావలోకనము
16. సుగ్రీవ విజయము (కందుకూరి రుద్రకవి) ప్ర.ము: 1939 చూ: 'మధుర కవితలు' — మీగడ తఱకలు.
17. భారతీ శతకము (గిడుగు వేంకట సీతాపతి) ప్ర.ము: 1939, నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు, పు: 1-8.
18. మొయిలు రాయబారము (త్రిపురాన వేంకట సూర్యప్రసాదరావు) ప్ర.ము: 1940, వావిళ్ళ ముద్రణ, పు: 1-22.
19. గోవింద రామాయణము (ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు) ప్ర.ము: 1942, పట్టాభిరామ ప్రచురణ, ఏలూరు, పు: 1-6.

20. ఆంధ్ర రచయితలు (మధురాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి) ప్ర. ము: 1944, సరస్వతీ గ్రంథమండలి, పు:—
21. శ్రీ వేంకటేశ్వర వచనములు (తాళ్ళపాక పెద తిరుమలాచార్యులు) ప్ర.ము: 1945, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ, చూ: వచన రచన— తాళ్ళపాకవారు— సింహావలోకనము.
22. శృంగార కీర్తనములు (అన్నమాచార్యులు) ప్ర.ము: 1947, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ.
23. శ్రీ వేంకటేశ్వర లఘుకృతులు (సంపా: వే.ప్ర.శా) ప్ర.ము: 1948, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ.
24. అన్నమాచార్య చరిత్ర (తాళ్ళపాక చిన తిరువేంగళనాథుడు) ప్ర.ము: 1949, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ, పు: 1-133
25. శృంగారామరుకము (తాళ్ళపాక తిరువేంగళప్ప) ప్ర.ము: 1949, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ, పు: 1, 2
26. ధనుర్విద్యావిలాసము (కృష్ణమాచార్యులు) ప్ర.ము: 1949, మద్రాసు గవర్నమెంటు ఓరియంటల్ సిరిస్— 12, పు: 1-45.
27. సుభద్రా కల్వాణము (తాళ్ళపాక తిమ్మక్క) ప్ర.ము: 1950, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ, పు: 1-3.
28. తిరుప్పావై —సప్త పదులు (శ్రీ అండాళ్ దేవి) ప్ర. ము: 1950, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ముద్రణ, పు: 1-6.
29. ఆంధ్రకామందకము (జొక్కరాజు వెంకటకవి) ప్ర. ము: 1950, తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథమాల-14.

వ్యాఖ్యలు :-

1. నన్నెచోడ కుమారసంభవము.
2. ఉత్తర హరివంశము (నాచనసోమన)

సమీక్షలు :-

1. రాజాప్రతాపసింహ చరిత్ర (దుర్భాక రాజశేఖర శతావధాని)

గ్రంథ పరిష్కరణలు :-

1. తంజావూరి ఆంధ్ర రాజుల చరిత్ర-1914.
2. అప్పన చారుచర్య-1922.
3. ఉద్యుటారాధ్య చరిత్ర-1925.
4. మనుచరిత్ర-1926
5. బసవ పురాణము-1927.
6. బసవోదాహరణము-1927.
7. నీతి ద్విషష్టికా (సంస్కృతము) 1928.
8. క్రీడాభిరామము-1928.
9. బాలభాష-1930.
10. ఉత్తర హరివంశము-1937.
11. హరవిలాసము-1939.
12. సుగ్రీవ విజయము-1939.
13. రంగనాథ రామాయణము-1942.
14. వేంకటేశ్వర వచనములు-1945.
15. అన్నమాచార్య సంకీర్తనలు IV & V-1949.
16. అన్నమాచార్య చరిత్ర-1949.
17. దనుర్విద్యా విలాసము-1949.
18. శృంగారామరుకము-1949.
19. ఆంధ్ర కామందకము-1950.
20. కాటమరాజు కథ-1950.
21. సుభద్రా కళ్యాణము-1950.
22. హరసంగ్రహ గణితము-1950.



## సంకలన గ్రంథాలు

1. చాటుపద్య మణిమంజరి: (ప్రథమ భాగము) ప్ర. ము: 1914; ద్వీ. ము: 1920; తృ. ము: 1924, వావిళ్ల రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి, 1/8 క్రాను (ద్వితీయ భాగము) ప్ర. ము: 1922; ద్వీ. ము: 1952, ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, ముక్త్యాల, డెమ్మినైజు, పుటలు: 360.
2. ప్రబంధ రత్నావళి: ప్ర. ము: 1918; ద్వీ. ము: 1976, ప్రభాకర పరిశోధక మండలి, హైదరాబాదు, డెమ్మినైజు, పుటలు: 210.
3. ఆంధ్రదేశ వర్ణనము: ఆంధ్రభారతి, సెప్టెంబరు 1928; అక్టోబరు 1928, గ్రం. రూ.....
4. బాలభాష: భారతి, 1930; గ్రం. రూ: ప్ర. ము: ఆర్యశ్రీ ప్రచురణాలయము, మదరాసు.
5. శ్రీ వేంకటేశ్వర లఘుకృతులు: ప్ర. ము: 1948, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము, డెమ్మినైజు, పుటలు: 191.
6. శ్రీ వేంకటేశ్వర స్తుతి రత్నమాల: ప్ర. ము: 1951, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము, డెమ్మినైజు, పుటలు: 75.
7. గాంధీ రామాయణము (అసమగ్రము) మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పు: 63-66; ఆగస్టు 1981, పు: 162, 163.
8. లక్షణోద్ధారము (అసమగ్రము)
9. శాసన సంకలనము (అసమగ్రము)

## ఉపన్యాసాలు - రేడియోప్రసంగాలు

ఉపన్యాసాలు :

1. “నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్ర భాష”-తిరుపతి, 27-2-1944, పత్రికా ప్రకటన (ఆంధ్ర పత్రిక) 28-2-1944.
2. “నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు-ఉపక్రమోపన్యాసము “ముక్త్యాల, 5-1-1946 పత్రికా ప్రకటన (ఆంధ్రపత్రిక) 6-1-1946; (ఆంధ్రప్రభ) 8-1-1946; వ్యాస రూపము : “ప్రతిభ” (నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుపత్రిక) జనవరి 1946, పు: 22-46; “మణిమంజరి” (వాఙ్మయ యోగపరిశోధన పత్రిక) ఫిబ్రవరి 1982, పు: 8-24.

[ఈ ఉపన్యాసము పుస్తక రూపమున కూడ ప్రచురింపబడినది.]

3. “విజ్ఞాన సభ” తిరుపతి, పత్రికా ప్రకటన (ఆంధ్రపత్రిక) 17-2-1946
4. “యోగము-విశ్వ చైతన్యము” (1) తిరుపతి, 13-12-1946; వ్యాసరూపము: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పు: 60-62; “ఆనుభూతి-సమన్వయము” (2) వ్యాసరూపము : మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, పుట: 161.
5. “స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము” తిరుపతి, 15-8-1947; మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పుట: 93.
6. “శ్రీ త్యాగబ్రహ్మాత్మవ మండప ప్రవేశోపన్యాసము” తిరుపతి, 13-4-1949; మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, పు: 78-79.
7. “శరీరాన్ని పరిశోధించగా తేలిన పరమార్థమే పరమాత్మ” ముక్త్యాల 29-5-1949 పత్రికా ప్రకటన (ఆంధ్రపత్రిక) 31-5-1949.



8. శ్రీనాథ జయంతి : రాజమహేంద్రవరము; పత్రికా ప్రకటనము (ఆంధ్రపత్రిక) 15-2-1950.
9. రెడ్డిరాజులు- ఆంధ్ర భాషాసేవ: చూ: సింహావలోకనము, పు: 53-82.

రేడియో ప్రసంగాలు :

1. “శ్రీనాథ కవి” మదరాసు రేడియో కేంద్రము, 23-11-1940.
2. “తెలుగు లేటదనము” మ. రే. కేం. 25-1-1941.  
చూ: తెలుగు మెఱుగులు, పు: 37-44.
3. “శ్రీనాథుని సింహాచలపు ముచ్చట్లు” మ. రే. కేం. 12-8-1941.
4. “భీమకవి” మ. రే. కేం. 20-9-1941, చూ: ‘వేములవాడ భీమకవి’ మీగడ తఱకలు, పు: 40-48.
5. “జానపద వాఙ్మయము” మ. రే. కేం. 15-11-1941.
6. “గౌరీ కళ్యాణం” (సంగీత రూపకము) మ. రే. కేం. 22-2-1944, చూ: రూపకాలు.
7. “ఏల పాటలు—తెలుగు నుడికారపు సొంపు” మ. రే. కేం. 11-6-1944. ఆంధ్రపత్రిక 11-6-1944 చూ: వ్యాసాలు.
8. “ఆంధ్రమహాభారతము— పదలాలిత్యము” మ.రే.కేం 4-7-1944.
9. “ఆంధ్రమహాభారతము— నీతినిధి” మ.రే.కేం. 29-8-1944.
10. “ఆంధ్రమహాభారతము— భావగాంభీర్యము” మ.రే.కేం.... 1944.
11. “తెలుగు దనము— సంప్రదాయము” మ.రే.కేం 2-8-1945. చూ: తెలుగు మెఱుగులు.
12. “దేశ సాహితీ సొంపు - వీరపదాలు” మ.రే.కేం. 3-8-1945; పరిశోధన- ఆగస్టు సెప్టెంబరు 1954, పు: 22-24.
13. “మహనీయ కవిత్వయం— నన్నయ” మ.రే.కేం. 23-11-1946.
14. “ఆంధ్రదేశములోని జానపద గీతాలు - పల్లెటూళ్ళ పాటలు” మ,రే,కేం 26-6-1947

15. “బాహుజీ నిర్యాణం” మ.రే.కేం. 8-2-1948.
16. “మనుచరిత్ర- కథారసాచిత్యం” మ.రే.కేం. 1948. చూ: మీగడ తఱకలు
17. “ఏది సజీవ రచన” (సాహిత్యగోష్ఠి) విజయవాడ రేడియో కేంద్రము, 1949. చూ: “సజీవ రచన” మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పు: 73-76.
18. “ప్రాచీన తాళపత్రాలు:” వి.రే.కేం. 7-6-1950 చూ: “తాళపత్ర గ్రంథాలు” వాణి, 7-6-1950.
19. “ఆంధ్రకవిత- ప్రబంధయుగము” మ.రే.కేం. చూ: తెలుగు మెఱుగులు
20. “ఆస్థాన కవి నిర్యాణము” మ రే.కేం. చూ: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981 పు: 150, 151.
21. ‘కట్టు కథలు’.... చూ: పరిశోధన ఆగస్టు సెప్టెంబరు 1954, పు: 157 60
22. “జ్ఞాన సంపద” మ.రే.కేం.... చూ: మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, పు: 149-152
23. “జ్ఞాపకాలు” మ రే.కేం? చూ: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పు: 88-89
24. “తాళ్ళపాకవారి సంకీర్తనలు”
25. ‘ప్రబంధాల పలుకుబడి మనలో పాతుకుపోయింది’
26. “భాషావికాసము” మ.రే.కేం. చూ: పరిశోధన, ఆగస్టు/సెప్టెంబరు 1954 పు 2-5
27. “భృంగ పంచకం”
28. సాహిత్యం మ.రే.కేం. చూ: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పు: 80-83

# అనువాదాల (ప్రభాకరుల రచనలకు)

అంగ్లము

మణిమంజరి ఫిబ్రవరి 1981లో ప్రచురింపబడినవి :-

1. The Mahatma : Tr-Veturi Anjaneyulu 1-7.
2. Appeal : Tr — ?, 8-13.
3. Correspondence : Tr — ?, 14-16.
4. Pragna Prabhakaram : Tr — Dr. V. Ananda Murthy, Feb. 1981, 49-57; Aug. 1981, 78-82; Feb. 1982, 1-4; Aug. 1982, 60-63;

మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981లో ప్రచురింపబడినవి :-

- <sup>1</sup>5. Satavahanas were they Andhras? Tr — B. V. Krishna Rao, 59-65.
6. Sound advice : Tr — V. Anjaneyulu, 70-77.
7. Biography of Srinath (Sringara Srinatham) Tr — V. Anjaneyulu, 87-94 & Manimanjari, Feb. 1982, 10-20, Aug. 1982, 64-74.
8. Mother (Kaduputeepu — Verses 6 & 7 - 1924) Tr — V. Anjaneyulu, 96.
9. Reminiscences : Tr — Veturi Sriharsha, Manimanjari; Feb. 1982, 21-24.
- <sup>2</sup>10. Ikshvakus and their origin : Tr — ?, Manimanjari, Aug. 1982, 45-50.
- <sup>3</sup>11. Acharya Nagarjuna : Tr — ?, Manimanjari, Aug. 1982, 51-52.

1 "Journal of Andhra Research Society" 1930 Vol IV Parts I & III.

2 Bharathi, January 1928; Buddha Jayanti Souvenir, 1956.

3 Bharathi, January 1945,

## ప్రభాకర వాఙ్మయ విమర్శనము

1. గ్రాంథిక భాష - ఒక ప్రత్యుత్తరము : శ్రీ ఉండవల్లి నాగభూషణం,  
ఆంధ్రపత్రిక, 5-10-1914 & 6-10-1914.
2. వ్యావహారిక భాషా సంపదాయము - ప్రభాకరశాస్త్రి ప్రత్యుత్తరము :  
శ్రీ ఉండవల్లి నాగభూషణం,  
ఆంధ్రపత్రిక, 10-10-1914.
3. నాడి గ్రంథములు : శ్రీ పంచాగ్నుల దక్షిణామూర్తి,  
కృష్ణాపత్రిక, 3-11-1917.
4. సారంగధరుడు : శ్రీ బుర్రా శేషగిరిరావు,  
కృష్ణాపత్రిక, 5-5-1923.
5. మూన్నాళ్ళ ముచ్చట : శ్రీ ఆండ శేషగిరిరావు,  
భారతి, సెప్టెంబరు 1924.
6. శృంగార శ్రీనాథం : శ్రీరంగం సోమేశ్వరశాస్త్రి,  
ఆంధ్రపత్రిక, (సారస్వతానుబంధం) 15-3-1924.
7. ఆంధ్రప్రతిమా నాటకము : శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి  
వజ్రాయుధము, మార్చి 1925, 3, 4.
8. కాలచెలమవారు - మల్లినాథసూరి : శ్రీ కాలచెలమ కృష్ణసోమయాజి,  
ఆంధ్రాభ్యుదయము, ఏప్రిల్ 1927; 17-24.
9. నర్వలక్షణ సారసంగ్రహము : శ్రీ నడకుదుటి వీరరాజుపంతులు,  
భారతి, ఆగస్టు 1927; 9-17.

ప్రభాకర వాఙ్మయ విమర్శనము

10. చేమకూరవాని సారంగధర చరిత్రము : శ్రీ తాపీ ధర్మారావు, భారతి, ఏప్రిల్ 1928, 540-543.
11. ఆంధ్రలిపి - సంస్కారము : శ్రీ పా. ల. నారాయణరావు, భారతి, మే 1928.
12. సారంగధర వ్యాఖ్యానము : శ్రీ తాపీ ధర్మారావు, భారతి, ఆగస్టు 1928, 318-320.
13. వినోద విమర్శ పరామర్శము : శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి, భారతి, మే 1928, 692-695.
14. పునర్విమర్శనమునకు ప్రతుత్థానము : శ్రీ తాపీ ధర్మారావు, భారతి, మే 1928, 805-808.
15. ఆంధ్రలిపి సంస్కార ఖండనము (సంస్కారమనావశ్యకము) : శ్రీ మరీకాల శ్రీపతి, త్రిలింగ, 1-8-1928.
16. అహదనకరశాసనము : శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, భారతి, అక్టోబరు 1928, 661-665.
17. షష్ఠీ సమాసము : శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి, ఆంధ్రపత్రిక, 30-10-1928.
18. షష్ఠీ సమాసము : శ్రీ చంద్రాభట్ల రామమూర్తి, ఆంధ్రపత్రిక, 1-11-1928, త్రిలింగ, 13-5-1929.
19. క్రీడాభిరామ కర్తృత్వము : శ్రీ బందారు తమ్మయ్య, భారతి, ఏప్రిల్ 1932, 721-731.
20. ఆంధ్రలిపి-సంస్కారము : శ్రీ సూరి రామసుబ్బారాయశాస్త్రి, భారతి, జూన్ 1932, 897-901.
21. ఆంధ్రచ్ఛందో విశేషములు : శ్రీ టి. రామచంద్రాచార్యులు, భారతి, నెప్టెంబరు 1935, 382-386.
22. ఎసగు-ఒసగు : శ్రీ టి. రామచంద్రాచార్యులు, భారతి, డిసెంబరు 1935, 881-884.

23. వస్త్రపదులు : శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య,  
భారతి, మార్చి 1938.
24. పోర్నరు : శ్రీ ముడుంటై కృష్ణాచార్యులు,  
కృష్ణాపత్రిక, 17-5-1941.
25. అవంగి కథ : శ్రీ వేటూరి శివరామశాస్త్రి,  
ఆంధ్రపత్రిక, 7-1-1942.
26. కర్మారి - కనుమారి : శ్రీ వోలేటి వెంకటసుబ్బరామశాస్త్రి,  
ఆంధ్రపత్రిక, 25-3-1944 & 30-4-1944.
27. కర్మారి - కనుమారి : శ్రీ ఎన్. వి. నారాయణరావు,  
ఆంధ్రపత్రిక, 9-4-1944
28. శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యోత్సవము (కరపత్రము) :  
ప్రచు : తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము, 1949
29. శ్రీ వేటూరివారి తెలుగు మెఱుఁగులు : శ్రీ నండూరి సూరపరాజు,  
ఆంధ్ర ప్రతిభ, 5-9-1950; త్రిలింగ, 18-9-1950, పు : 8.
30. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి : శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి,  
గ్రంథ : ఆంధ్ర రచయితలు, 1950, 437-443.
31. దామెర్ల వాగ్దేవములు : డా॥ తిమ్మాజ్ఞుల కోదండరామయ్య,  
భారతి, సెప్టెంబరు 1951 797-805.
32. పుస్తక విమర్శము (ప్రభాకర ప్రవచనములు) :  
డా॥ తిమ్మాజ్ఞుల కోదండరామయ్య,  
మద్రాసు రేడియో కేంద్రము, 18-9-1951.
33. సారంగధరవాటకము - పుట్టుపూర్వోత్తరాలు :  
శ్రీ వేటూరి శాకరశాస్త్రి, కృష్ణాపత్రిక, 12-12-1953  
\* 'పరిశోధన' అగస్టు, సెప్టెంబరు 1954 లో ప్రచురింపబడిన  
వ్యాసములు (34 నుండి 45 వరకు)

\* పరిశోధన సా న్యత ద్వీమాసపత్రిక) ఆ, సె 1954, ఇది శ్రీ ప్రభాకర సంస్మరణ సంచికగా వెలువడినది. సంపాదకుడు : తిరుమల రామచంద్ర.



34. ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రభాకరుడు : శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు, 6-10.
35. మహాపరిశోధకుడు : శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, 11-15.
36. రెడ్డిరాజ్య సంశోధనకు శాస్త్రిగారువేసిన పునాది :  
శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య, 15.
37. ద్వీపద వాఙ్మయము - శాస్త్రిగారిసేవ :  
శ్రీమతి బి. ఆదిలక్ష్మి, 25-27.
38. వ్యావహారిక భాషావాదం - శ్రీ శాస్త్రిగారి తోడ్పాటు :  
శ్రీ గిడుగు వెంకటసీతాపతి, 28-32.
39. జానపద సాహిత్యోద్ధారకుడు :  
డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి, 33-44.
40. శాస్త్రిగారి ఖండకావ్యాలు : డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని, 49-55.
41. చిన్ని మార్పులతో చెన్నైన పాఠాలు :  
శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర, 61-64.
42. సంస్కృత రూపకాలు - శాస్త్రిగారి అనువాదాలు :  
శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య, 65-67.
43. వేటూరివారి చాటుపులు : శ్రీ వేమూరి సీతారామశాస్త్రి.
44. వేటూరివారి పీఠికలు : శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ, 81-83.
45. తొలి తెలుగు కవయిత్రి :  
శ్రీమతి బాణగిరి రాజమ్మ, 87-97.
46. ప్రభాకరశాస్త్రి - వేటూరి : శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య,  
కిన్నెర, డిసెంబరు 1954, 557.
47. సంస్కృత రూపకములు - అనువాదములు : శ్రీ సుప్రసన్న,  
జయంతి, ఆగస్టు 1959.

48. \* తెనుగునకు మెఱుగులు వీధిన మహాశిల్పి :  
శ్రీ గొట్టెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య,  
గ్రంథాలయ సర్వస్వం & తెలుగు సాహిత్యం-తీరుతెచ్చులు,  
1963, 95-98.
- [49. నా కొత్త పంథా - వేటూరివారి చేయూత : పి. వి. రాజమన్నార్,  
పుస్తక ప్రపంచం, జులై 1964, 26-77.]
50. కరుణకము (ప్రభాకరుల కథ) : డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి,  
ఆంధ్రపత్రిక, 24-8-1980 & 31-8-1980.
51. శ్రీనాథుడు-శృంగారము (ఒక నమీష) :  
గ్రంథకర్త : శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి, 1980, పుటలు : 70.
52. వేటూరికి అక్షరాంజలి : డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి,  
ఆంధ్రప్రభ, 29-8-1980.
53. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి కపోతకథ ;  
శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, సమాలోచన (పక్షపత్రిక) 16-12-1980, 14, 15.
54. ఒక లేఖ - ఒక సమావేశము : డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి,  
మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, 27-36.  
'మణిమంజరి' ఫిబ్రవరి 1981 లో ప్రచురింపబడిన వ్యాసములు  
(55 నుండి 57 వరకు).
55. సంకలన గ్రంథ సందాతలు :  
డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు, 1-9.
56. పావులూరి గణితము - ప్రభాకరశాస్త్రిగారు :  
డా॥ తిమ్మావజ్జుల కోదండరామయ్య, 45-49.
57. వరిశోధక బ్రహ్మ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ;  
మసన చెన్నప్ప, 89, 90.

---

\* సేకరించి పంపించినవారు శ్రీ ముదివేడు ప్రభాకరరావు, తిరుపతి.

58. వ్యావహారిక భాషకు వేటూరివారి తోడ్పాటు :  
డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు, మణిమంజరి, ఆగస్టు, 1981, 175-177.
59. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి వంస్మరణ : శ్రీ ఆరుద్ర,  
ఆంధ్రజ్యోతి (దినపత్రిక) 21-2-1982.
60. వేటూరి చాటు కవితాధార : డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు,  
ఆంధ్రప్రభ (దినపత్రిక) 4-4-1982.
61. \*‘సాహితీ ప్రభాకరీయం’ (సాహిత్య సంచికా కార్యక్రమం-వేటూరివారు):  
సంపాదకులు : శ్రీ రావూరి భరద్వాజ,  
మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, 125-134.
62. ఒక ప్రశంస - సమాధానం : శ్రీ ముదివేడు ప్రభాకరరావు,  
మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, 141-144.

### సంపాదకీయాలు

63. శివాజీ మహారాజు : కృష్ణాపత్రిక, 3-3-1917.
64. చత్రపతి శివాజీ వంశ చరిత్రము : కృష్ణాపత్రిక, 17-3-1917.
65. సాహిత్య పథలు : ఆంధ్రప్రభ, 8-1-1946.

### సమీక్షలు

66. ప్రబంధ రత్నావళి : ..... 16-3-1918.
67. శృంగార శ్రీనాథము : ఆంధ్రపత్రిక, ఆగస్టు 1923
68. ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము : యోగానంద, ఆంధ్రప్రభ, 21-10-1951.

---

\* ఆకాశవాణి హైదరాబాదు కేంద్రప్రసారితము, పత్తలు :  
శ్రీ బిరుదురాజు రామరాజు, శ్రీ తిరుమలరామచంద్ర,  
శ్రీ కొత్త రామకొటయ్య, 6-1-1982.

69. ప్రభాకర ప్రవచనములు & ప్రజ్ఞాప్రభాకరము :  
The Pilgrim (The quarterly magazine of the Cristion  
Society for the Study of Hinduism) December 1951.
70. చాటుపద్య మణిమంజరి : ఆంధ్రప్రభ, 26-10-1952.
71. వేటూరివారి ప్రజ్ఞాప్రభాకరము : కృష్ణాపత్రిక, 8-3-1952.
72. క్రీడాభిరామం : కృష్ణాపత్రిక, 28-2-1953.
73. సార సంగహ గణితము : ..... 19-7-1953.
74. దివ్యదర్శనము : ఆంధ్రప్రభ, 22-8-1954.
75. నాగానందము (ఆంధ్రీకరణము) : ఆంధ్రపత్రిక, 22-8-1954.
76. బాలభాష : కృష్ణాపత్రిక, 21-7-1956.
77. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము : సుజాత, ఖర, పుష్యమి.
78. తెలుగు కవుల చరిత్ర : నిడదవోలు వెంకట్రావు...

### ఆంగ్లములో

[ మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981 లో ప్రచురింపబడినవి ]

1. Problems of Satavahana History and Contemporary Relevance : Dr. M. Radhakrishna Sarma, 66-70.
2. Bhagavadajjukam : Dr. P. Sriramachandrudu, 83-86.
3. Veturi's contribution of Telugu Studies : Dr. B. Radhakrishna, 103-107.
4. \* Our Revered Master : K. Satyanarayana, Manimanjari, Feb 1982, 26-28.

## ప్రభాకర వ్యక్తిత్వ పరామర్శ - ప్రసక్తి కలిగిన రచనలు

1. త్రిశూలము (నాటకము) విశ్వనాథసత్యనారాయణ, 1938.
2. కొందఱు తెలుగు కవులు : శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి, భారతి, నెహ్రూజరు 1939.
3. యోగి పుంగవుడు-శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు : డా॥ గాలి బారి సుందరరావు, ఆంధ్రప్రభ, 31-8-1950.
4. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి నిర్యాణము-వినుత వాక్యము (ప్రసంగం) : శ్రీ తల్లావఙ్మల శివశంకరశాస్త్రి, ఆలిండియా రేడియో, విజయవాడ, 31-8-1950.
5. ఓ గురుమూర్తి : డా॥ తిమ్మావఙ్మల కోదండరాజయ్య, ఆంధ్రప్రతిక, 3-9-1950; మణిమంజరి, ఆగస్టు 1951, 173-174.
5. మా గురుపాదులు : శ్రీ గొడవర్తి శ్రీరామమూర్తి, ఆంధ్రప్రభ, 3-9-1950.
7. ఆంధ్ర కళాలక్ష్మికి అందాలు దిద్దిన మహాశిల్పి కీ॥శే॥ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు : శ్రీ ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులు, ఆంధ్రప్రతిక, 7-9-1950; 26-11-1950; 3-12-1950; 10-12-1950; ....12-1950.
8. ప్రతిభాశాలి ప్రభాకరశాస్త్రి : శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య, విజయప్రభ, 10-9-1950,

9. గురుదేవుడు : శ్రీ మైసంపాటి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం, ఆంధ్రవాణి, 15-9-1950.
10. ప్రభాకరాస్తమయం . శ్రీ ఉండేల మాలకొండారెడ్డి, జమీన్ రైతు, 15-9-1950.
11. కీ॥ శే॥ శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు : శ్రీ పరాయితము కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, జ్వాల, 24-9-1950.
12. యోగీశ్వరుడు—కరుణానిధి : శ్రీ కంభంపాటి సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠి, ఆంధ్రప్రతిక (సచిత వారపత్రిక) 27-9-1950.
13. ప్రేమమూర్తి శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి కశుతర్పణము : శ్రీ శంకరశాస్త్రి, దన్వంతరి, సెప్టెంబరు 1950.
14. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నాయనభవములో : శ్రీ బులుసు వెంకట రమణయ్య, కిన్నెర....1950.
15. జాతిపోయిన మూడు రత్నాలు : 'కవిచంద్రులు' శ్రీ కోటసోదరులు, గృహలక్ష్మి, సెప్టెంబరు 1950.
16. పూజాపుష్పం : యోగానంద, ఆంధ్రప్రభ, సెప్టెంబరు 1950.
17. ఆనుభవాలు—జ్ఞాపకాలు (గ్రంథ) : శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, 1952.
18. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి దివ్య వితరణం ; యోగానంద, కృష్ణాప్రతిక, 6-6-1953.
19. \* అమృతమూర్తి : శ్రీ నార్ల వేంకటేశ్వరరావు, 16.
20. మానవత్వ ప్రహర్షలైన మన శాస్త్రిగారు : విద్వాన్ విశ్వం. 17, 18.
21. వైద్య ప్రపంచం విభ్రాంతి : డా॥ గాలిబాలసుందరరావు, 19, 20.
22. శాస్త్రిగారితో నా పరిచయం : శ్రీ తాపీ ధర్మారావు, 21.
23. ఆచార్య సత్తముడు : డా॥ తిమ్మావజ్జుల కోదండరామయ్య, 84-86.

\* 19 నుండి 24 వరకు గల వ్యాసాలు పరిశోధన, ఆగస్టు 1 సెప్టెంబరు 1954 లో ప్రచురింపబడినవి.



24. శాస్త్రీగారి వరదాలు : శ్రీ కంభంపాటి సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠి, 88, 97.
25. మా శాస్త్రీగారు (గ్రంథ) కొత్త రామకోటయ్య, పుటలు : 130.
26. నే నెరిగిన పెద్దలు—శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రీ : విద్వాన్ విశ్వం, ఆంధ్రప్రభ, (వార పత్రిక) 16-1-1964.
27. ఆదర్శపురుషుడు—అమృత కల్పుడు : శ్రీ గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య, ఆంధ్రజనత, 29-8-1965; మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, 107.
28. కళాప్రపూర్ణ దువ్వూరి వేంకటరమణశాస్త్రీగారి స్వీయచరిత్ర : ప్రచు : రచయితల సహకారసంఘము, గుంటూరు, 1976.
29. పిన్నలు మెచ్చుకొనే పెద్దలు — శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రీగారు : ఆయాస్య, ఆంధ్రప్రభ (సచిత్రవారపత్రిక) 2-3-1977. మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981లో ప్రచురింపబడిన వ్యాసాలు
30. నేను—మా చిన్నన్నయ్య : డా॥ వేటూరి చంద్రకేళరశాస్త్రీ, 14-26
31. వేటూరివాడు : శ్రీ వేటూరి సీతారామశాస్త్రీ, 51-56.
32. వంశోద్ధారకుడు : డా॥ వేటూరి శంకరశాస్త్రీ, 67-73
33. మహర్షి వేటూరి : శార్వరి, 98-102
34. ముఖాముఖి (మోచర్లవారితోను, దీపాలవారితోను) : డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి, 127-132
35. లేఖలు—గురుశిష్య న్యాయ నిర్మాణం : డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి, 137-149
36. ఆదర్శదంపతులు : శ్రీ కొత్త రామకోటయ్య, మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, 164-168; ఫిబ్రవరి 1982, 25-29
37. ప్రభాకర స్మృతి : చల్లా సూర్యనారాయణ, 178-179
38. నాయనగారి సన్నిధి మాకు పెన్నిధి : శ్రీమతి రావి వినత, 77-78
39. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము—ఒక పరిశీలన: డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు, 90-94

40. ఆనందవల్లి (కావ్యం) డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు 1981  
మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982లో ప్రచురింపబడిన వ్యాసాలు: —
41. శ్రీ వేటూరిపై మహాత్ముని ప్రభావం : డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు,  
105-108
42. పూజనీయులు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ; శ్రీ వి.డి.ఎస్ ప్రసాద్  
109-124
43. ఒక ప్రశంస-సమాధానం : శ్రీ ముదివేడు ప్రభాకరరావు, 141-144
44. ఆనాటి ఆదర్శమూ రులే ఈనాటి గురుదేవులు : డా॥ వి. ఎన్. శర్మ,  
161-18.
45. ఎన్నెన్ని చెప్పేది మా అన్నయ గురించి : డా॥ వేటూరి శంకరశాస్త్రి,  
181-188
46. కొన్ని జ్ఞాపకాలు : శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య, 192-195
47. స్మృతిపథంలో : శ్రీమతి లలితారామచంద్రరావు, 202-204
48. గురుపాదులు-శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు : చాగంటి కల్పవల్లి, 207-211;
49. మా అన్నయ్య : శ్రీమతి కాజ శారదాంబ, 213-215
50. ఆంధ్ర రచయితలు - 19 “శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు”  
శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, ఆంధ్ర, 211-213
51. ప్రభాకర ప్రవచనములు : కొత్త రామకోటయ్య, పుటలు : 103
52. నా వాఙ్మయ మిత్రులు : శ్రీ బేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు, 240
53. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము. ఉత్తరభాగము (అము) కొత్తరామకోటయ్య,

కవితలు :

1. గురువృత్తి : డా॥ తిమ్మావజ్జల కోదండరామయ్య, మణిమంజరి,  
ఆగస్టు 1981, 171-172

2. మణిమంజరీ ప్రశంస : శ్రీ మద్దేవు ప్రభాకరరావు, మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, 196-197
4. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము ; డా॥ బాలాంతపు రజనీకాంతరావు, మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, 212

### ఆంగ్లములో

1. Birthday Tribute : V. Anjaneyulu, Manimanjari, Feb. 1981, 17-25.
2. A Tribute of Love \* : K. Venkateshwara Rao, Manimanjari, Feb. 1981, 26-41.
3. A note on Bhrikta Rahita Taraka Raja Yoga, K. Venkateshwara Rao, Manimanjari, Feb. 1981, 42&43:
4. Reminiscences of a Renegada nephew : V. Anjaneyulu. Manimanjari, Feb. 1982. 5-9.

## \* ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు

ఎందరో ప్రముఖులు ప్రభాకరులకు ఉత్తరములు వ్రాసినారు. వానియందు సాహిత్య, యోగ, జ్ఞేమ సంబంధమైన విషయములెన్నియో ఉన్నవి. కొందరికడ నుండి వచ్చిన ప్రశంసా పత్రములున్నవి. అవియెల్ల వారి వ్యక్తిత్వ వైదుష్యములు వెల్లడించుచున్నవి.

1. పనప్పాకం అనంతాచార్యులు (ప్రశంసాపత్రము-ఆంగ్లము) మదరాసు, 4-5-1908.
2. డి.జి. కీత్ (ప్రశంసాపత్రము-ఆంగ్లము) కెలెబ్ ఇన్స్టిట్యూషన్, మదరాసు, 14-7-1910.
3. ఎం. రంగాచారి : తిరువళిక్కేణి, మదరాసు, 31-7-1914.
4. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు : రాజమండ్రి, ప్రచు : మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1981, 27 & 28.
5. గిడుగు రామమూర్తి పంతులు : పల్గాకిమిడి, 7-3-1924; 6-4-1924; 11-1-1928. ప్రచు : మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, 35-37.
6. మామిడిపూడి వెంకట రంగయ్య : విజయనగరము, 17-9-1924.
7. తల్లావజ్ఞుల శివశంకర శాస్త్రి : గుంటూరు, 2-2-1926.
8. వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి : చెన్నపురి, 7-12-1926; 1-10-1928.

---

\* ప్రభాకర పరిశోధక మండలి వారు సేకరించినవి.

9. బండారు తమ్మయ్య : అమలాపురం, 3-12-1927; 18-3-1928.
10. భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య; బందరు, 13-4-1928.
11. జయంతి రామయ్య పంతులు : ము కేశ్వరము, గోదావరి జిల్లా, 4-7-1928.
12. శేషాద్రి రమణ కవులు ; కంకిపాడు, కృష్ణాజిల్లా, 28-8-1928.
13. ఎల్.వి. రామస్వామి ఆయ్యర్ (ఆంగ్లము) ఎర్నాకులం, కొచ్చిన్ 1928-1935 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 15 ఉన్నవి.
14. కట్టమంచి రామలింగాద్రి : ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ, 12-6-1939 నుండి 12-11-1941 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 8 ఉన్నవి.
15. D.P.I. : మదరాసు, 24-2-1939.
16. చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి : ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు, 17-6-1940 29-5-1944 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 15 ఉన్నవి.
17. గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రి : ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి, విజయ నగరము, 4-9-1940.
18. రాయప్రోలు సుబ్బారావు : ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, హైదరాబాదు, 16-12-1941; 18-9-1944.
19. నిడుదవోలు వెంకట్రావు : కాకినాడ, 16-2-1942; చెన్నపురి. 26-3-1949.
20. దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి : నెల్లూరు, 1942-1946 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములున్నవి.
21. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము-తెలుగు శాఖ : మదరాసు, 4-1-1943,
22. పిసుపాటి చిదంబర శాస్త్రి : వెంకటగిరి, 1-3-1943.
23. కాశీభట్ల సుబ్బయ్య శాస్త్రి : పీఠికాపురము, 8-2-1943-17-7-1943 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 5 ఉన్నవి.

24. దుర్భాక రాజశేఖర శర్మ : ప్రొద్దుటూరు, 30-7-1943-1-7-1944  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 15 ఉన్నవి.
25. శివలెంక శంభుప్రసాద్ : మదరాసు, 6-12-1943-16-11-1949  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు సుమారు 8 ఉన్నవి.
26. వి. రాఘవన్ (సంస్కృతము), మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము,  
7-12-1943.
27. కోరాడ రామకృష్ణయ్య : మదరాసు, 26-1-1944, 6-10-1944  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 10 ఉన్నవి.
28. చిరంతనానందస్వామి : రామకృష్ణమఠం, మదరాసు, 24-2-1944.
29. ఋలుసు వెంకటేశ్వర్లు : కాకినాడ, 29-2-1944, 29-8-1945  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 8 ఉన్నవి.
30. చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి : గవర్నరుపేట, బెజవాడ, 24-3-1944,  
13-9-1949 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 4 ఉన్నవి. ప్రచురణ,  
మణిమంజరి, ఆగస్టు 1981, 137-143.
31. జనమంచి శేషాద్రిశర్మ : కడప, 6-4-1944.
32. వేలూరి శివరామశాస్త్రి : సురవరం, కృష్ణా జిల్లా, 10-4-1944.
33. గొట్టెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య : దేశి కవితామండలి, పుంటసాల,  
30-5-1944, 30-3-1949.
34. చిలుకూరి నారాయణరావు : ఆనంతపురం, 27-10-1944.
35. తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి : వినయాశ్రమము, 13-11-1945
36. చిత్తూరు నాగయ్య : 17-7-1947, 14-9-1947 మధ్య వ్రాసిన  
ఉత్తరములు 5 ఉన్నవి.
37. మోచర్ల రామకృష్ణయ్య : నెల్లూరు, 13-2-1948.
38. రాళ్ళపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మ : మైసూరు, 29-6-1948, 16-3-1949.



39. తిమ్మావఙ్మల కోదండరామయ్య: మదరాసు, 3-12-1948, 25-7-50  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 15 ఉన్నవి.
40. ఈయణ్ణి వీరరాఘవాచార్యులు : కాకినాడ, 13-1-1949, 8-3-1950  
మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 4 ఉన్నవి.
41. టి. ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యం, దినసరి తమిళ దినపత్రిక, 21-1-1949
42. ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, శారదానికేతన్, గుంటూరు, 6-5-1949,  
28-5-1949 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 3 ఉన్నవి.
43. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి: కళావర్ధినీపరిషత్, రాజమండ్రి, 5-9-1949,  
2-2-1950.
44. గిడుగు సీతాపతి : మదరాసు, 9-11-1949, 18-11-1949.
45. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ : పరశువాకం, మదరాసు, 15-1-1950,  
2-8-1950 మధ్య వ్రాసిన ఉత్తరములు 16 ఉన్నవి.
46. వావిళ్ళ రామస్వామి : మదరాసు, 20-4-1950, 26-6-1950 మధ్య  
ఇరువది వరకున్నవి.
47. కోటా సుబ్బారావు : మచిలీపట్నం, 20-6-1950, ప్రచు: మణిమంజరి,  
ఆగస్టు 1982, 145-149.
48. శండుకూరి అనంతం: వెంకటగిరి, 1950 ప్రాంతం. ముప్పదివరకున్నవి.

ప్రభాకరులు వ్రాసినవి :

1. చెళ్ళపిళ్ళవారికి : 4-9-1911, 19-8-1944.
2. రాయప్రోలువారికి : 19-12-1941.
3. కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారికి : 10-2-1944.

## 16 వివరణలు

### సంతాప సందేశాలు

ప్రభాకరశాస్త్రిగారు దివంగతులైన సందర్భమున వారి వ్యక్తిత్వమును పలువురు కవులు పద్యములలో కీర్తించినారు. పత్రికలు సంపాదకీయములు వ్రాసినవి. అంతేకాక ప్రముఖుల సంతాప సందేశములను ప్రచురించినవి. ఈ సంతాపసందేశములు శాస్త్రిగారి వాఙ్మయ జీవితమును ప్రతిబింబించుచున్నవి.

పద్యములు :

1. ప్రభాకరాస్తమయము . (5 ప.) శ్రీ నాదెళ్లమేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రి, కృష్ణాపత్రిక, 2.9.1950.
2. గురుస్మరణ (2) విద్వాన్ మేరాల గోవిందయ్య, ఆంధ్రపత్రిక, 3.9.1950.
3. ప్రభాకర స్మృతి (6) శ్రీ. సి.పి.వి. చలపతి, ఆంధ్రపత్రిక, 3.9.1950
4. ప్రభాకరాస్తమయము (5) చే.బోలు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ, ఆంధ్ర పత్రిక, 3.9.1950.
5. కీ॥ శే॥ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి (5) కర్నూలు రామయ్య, త్రిలింగ, 4.9.1950.
6. గురుస్మృతి (7) తిమ్మావజ్జుల కోదండరామయ్య, ఆంధ్ర వారపత్రిక, 6.9.1950.
7. గురుస్మరణము (6) ఎక్కటి వేంకటరామయ్య. కృష్ణాపత్రిక, 9.9.1950.

8. ప్రభాకరాస్తమయము (5) మోచర్లరామకృష్ణయ్య,  
విజయ ప్రభ, 10.9.1950.
9. వేటూరి ప్రభాకరస్మృతి (5) విజయప్రభ, 17.9 1950.
10. ప్రభాకరశాస్త్రి స్మృతి (9) రావూరి దొరస్వామిశర్మ,  
ఆంధ్రపత్రిక, 18.9.1950.
11. ప్రభాకరాస్తమయము (5 సంస్కృతశ్లోకములు) శ్రీ మల్లంపల్లి  
వీరేశ్వర శర్మ. త్రిలింగ 18.9.1950.
12. బాష్పాంజలి (8) వేమూరి సీతారామశాస్త్రి.  
కృష్ణాపత్రిక, 30.9.1950.
13. ప్రభాకరస్మృతి (6) కోపలై శివకామేశ్వరరావు,  
త్రిలింగ, 2.10.1950.
14. ప్రభాకరాస్తమయము (3) ఆంధ్ర మహిళ, అక్టోబరు 1950.

#### సంపాదకీయములు

15. ఆంధ్ర ప్రభ : 31 8.1950.
16. గోలకొండ పత్రిక : 1.9.1950.
17. కృష్ణాపత్రిక : 2.9.1950.
18. ఆంధ్రప్రతిభ : 5 9.1950.

#### ప్రముఖుల సంతాప సందేశములు

19. ఆంధ్రపత్రిక : 30.8.1950.
20. ఆంధ్రప్రభ; 31.8.1950 : 1.9.1950; 3.9.1950.
21. చేనేత : 6.9.1950.
22. ఆంధ్రప్రభ : 9.9 1950; 11.9.1950.
23. కృష్ణాపత్రిక: 20 9.1950.

# కావ్యాలు

## I. లఘుకృతులు

### 1. మూన్నాళ్లముచ్చట [92 పద్యములు]

“భార్యభర్తలే తత్కథా సారంబారసి మేలుగాంతురని.... యథార్థమైన యొక గాథార్థమును వాక్రుచ్చిగా నారంభించితి”నని శాస్త్రిగారి కావ్యము నారంభించినారు. నాగరకదంపతులు ముగ్గురుపిల్లలతో ముచ్చటగానుండిరి. భార్య ఇంటి పనులు చేయుటకై పదహారేళ్ల అమ్మాయి ‘ఎల్లి’ని పని మనిషిగా పెట్టుకొనును. నల్లనిదైనను అందమైనదామనవతి. ఆమెపై తన భర్త పలపుగొని కామ కలాపము లారంభించును. అది తెలిసిన భార్య కన్నెను పనిమనిషిగా పెట్టుకొని అన్ని పనులు చేయించుట తన తప్పేనని భావించి పనిమనిషిని మాన్పించును. దానితో చుజమానికి దాసిదాసి పృతాంతము మూన్నాళ్ల ముచ్చటే యగును, ఈ కృతిలోని ప్రధాన పాత్రలకు పేర్లులేవు. కృత్యంతమున శాస్త్రిగారు “ఆరయ నార్యగళ్ల హృదయంబులనంబడు రెండురజ్జువుల్ కూరిమియన్ పురింబెరిగి కూడి యభేదమునన్ రహింపగావలె”నని దాంపత్య ధర్మము నుపదేశించినారు.

### 2. దివ్యదర్శనము [120 పద్యములు]

ఈ కావ్యములోని యితివృత్తము కల్పితముకాదు. నిజముపెంచి రచించిన సర్వస్వంయిది. యోగ్యత కల్గినప్పుడే దివ్యదర్శనము లభించుననియు, అప్పుడే మానవర విజ్ఞానవిలసితమై నెంతొనుననియు ఈ కృతి సందేశమొసగుచున్నది.

ఇక్కావ్యమున యోగ్యుడైన బ్రాహ్మణుడొకడు కనకవర్గ సాక్షాత్కారమును పొందిన విధము పట్టించబడినది.

### 3. కడుపు తీపు [105 పద్యములు]

ఈ కావ్యము కరుణరసనిర్భరమై పతితకు 'కడుపుతీపి'యననెట్టిదో తెలియ జేయుచున్నది. ఇందు తేపటివేశ, మాపటివేశ, చీకటివేశ యను కథా విభాగములున్నవి. 'చీకటివేశ' భూతార్థమును మిత్రులు మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు చెప్పగా విని మనసు నీరయి కృతిగా మలచినట్లు శాస్త్రిగారు తొలిపలుకులో తెలుపుకొన్నారు. కృతి శ్రీకాకుళాంధ్ర విష్ణువర్ణనతో ప్రారంభమగును.

శ్రీకాకుళమున ఒక ఓవరుసీయరు కుటుంబము మదురాసునుండి ఉద్యోగ రీత్యా తరలివచ్చి నివసించసాగినది. ఆ కుటుంబము సుఖసంతోషములతో కొనసాగుచుండగా ఒకనాటి చీకటివేశ కుటుంబిని సర్పదష్టయై మరణించును. ఆమెకు తన సంతానముపై గల కడుపుతీపి ఎట్టిదో సహజరమణీయముగా హృదయావర్జకముగా శాస్త్రిగారు వర్ణించినారు. ఇందలి వర్ణనలలో శాస్త్రిగారికి గల ఆంధ్రాభిమానము తేటతెల్లమగును.

### 4. కపోతకథ [94 పద్యములు]

ముక్త్యాల సంస్థానాధీశ్వరులైన వాసిరెడ్డి శ్రీ చంద్రమాధేశ్వరులు జరిపిన బ్రహ్మానందోత్సవ సందర్భమున జరిగిన కవితారచన పోటీకి కపోత వృత్తాంతమునితివృత్తముగా చేసికొని పలువురూగాధను రచించుటకు ప్రేరణకల్గించినవారు శ్రీ శాస్త్రిగారు. వేటూరి వారిలో సహా ఇతరులును కపోతకథను రచించినారు. శాస్త్రిగారు మూడు పూటలలో ముద్దుగా రచించి ముగించినారు. అయినను తొలి పలుకులో తొందరగా రచించుటే పరమార్థముగా చూచుకొనుటచే ఇందు కవితా గౌరవము కానరాకపోవచ్చును. తిక్కన తెలుగురచనకు దీనికాధారము అని వారు సహజవినయమున నుడివినారు. ఈ సరసకృతితో కపోత దంపతుల త్యాగశీలత, వాని మనః పరివర్తనము చక్కనిశైలితో, సరళమైనభాషతో నిరూపింపబడినవి.

### 5. విశ్వాసము [64 పద్యములు]

శాస్త్రిగారు బందరుకు రైలులో వచ్చుచుండగా జరిగిన సంఘటన ఇందు వర్ణింపబడినది. శాస్త్రిగారుప్రయాణించు రైలులో ఒక ఉప్పరిచ్చిక్తి ఉండుటయు, అతని యందు విశ్వాసము గల కుక్క రైలుదెండు పరిగెత్తివచ్చుటయు, రైలు

వంతెనపై సాగగా కుక్క అట్టు రాజాలక కాల్యలోబడి మరణించుటయు జరుగును. ఉప్పరి వ్యక్తియందు కుక్కకున్న విశ్వాసమెంత మహత్తరమైనదో, అతనికిని దానియందుగల మమకారమేపాటిదో ప్రభాకరులు కరుణరస నిర్భరముగా ఈ కృతిలో నిరూపించినారు.

#### 6. చిన్ననాటి చేష్టలు [66 పద్యములు]

శాస్త్రిగారి బాల్యములోని సంఘటనలిందు వర్ణింపబడుటచే ఈ కృతిని 'చిన్ననాటి చేష్టలు' అనుట తగియున్నది. పాతకులకి కృతిని పఠించునపుడు తమ తమ బాల్యములు స్మృతికి వచ్చును.

#### 7. చిన్ననాటి చేష్టలు—సీతాఫలము

శాస్త్రిగారు తమ బాల్యములోని సంఘటనమునాధారముగా చేసికొని ఈ కృతిని రచించినారు. సీతాఫలపు విత్తనమును తెచ్చి శాస్త్రి తన యింటిలో నాటును. అది చెట్టగును. కాయకాయును. చిన్నవాడు గాన శాస్త్రి అది పండు పండే వరకాగలేక దానికొకగాటుపెట్టి తల్లితో పండినదని అబద్ధమాడి కాయనే కోయును. తల్లి బాధపడును. తండ్రియుపదేశము చేయును. ఇది ఈ కృతిలోని కథ.

వ్యక్తి దేనిని తనదిగా తలచి అనుభవించ నెంచునో తద్రక్షణవిషయమున సర్వవిధములజాగరూకుడై యుండవలెనన్ననీతి నీ కృతిలెలుపుచున్నది.

#### 8. శివరామ ప్రసాద బహద్దరు జమీందరుగారి పట్టాభిషేకప్రశంస:

[95 పద్యములు]

జమీందారుగారి పట్టాభిషేకమహోత్సవమున శాస్త్రిగారు చేసిన ఉపదేశము శివాజీ పట్టాభిషేక మహోత్సవమున సమర్థరామదాసు చేసిన ఉపదేశము వంటిది. ఇందు జమీందారును కర్తవ్యోన్ముఖునిచేయుటే పరమార్థముగా శాస్త్రిగారు భావించినట్లు తెలియగలము.



9. మాతృశ్రీ [44 పద్యములు]

ప్రభాకరుల జాల్మములోని మరొక సంఘటన యందలి యిట్లున్నది. తోటి విద్యార్థి బంతిని దాచినందుకు తల్లి శాస్త్రిని చీవాట్లుపెట్టి స్వేచ్ఛాముగానుండు మని ఆదేశించును. శాస్త్రి నీవితములో మాతృమూర్తి అదేశము మరపుదానిదైనది.

10. అలవాటు [21 పద్యములు]

విష్ణుగుప్తుడను భనవంతునికొడుకు దుడుకువాడు. ఇతరులతో కలవల పెట్టుకొనుట అతని అలవాటు. అతడొకనాడు మరొకవ్యక్తిని మాషించగా అదృష్టి కుఱ్ఱవానిని పళ్లురాలునట్లు చెంపదెబ్బకొట్టును. విష్ణుగుప్తుడిదేమిటని ప్రశ్నించగా అతడది తన అలవాటుని చెప్పును. శాస్త్రిగారే కథను ముగించుచు తల్లివండ్రుల కిట్లు విజ్ఞప్తి చేయుచున్నారు—

“దాలురకు చిన్న వయసున  
శీలము నేర్పగవలయు, చెడుబుద్ధులు ని  
ర్మూలింప వలయు నవ్వల  
నాలరితనమడపరాదయలవాడైనన్”

11. సత్రశాల [43 పద్యములు]

“యుక్తాయుక్త వివేకికర్ణమగు ఉద్యోగమును దర్శింపజేసినవాని చిన్ననాడో వాడు దానిని నిల్పుకొనజాలడు” అనునీతిని ఈ కృతి తేటపరచుచున్నది.

తెలుగునాట సత్పురుషులపాలికి కల్పతరువువంటి సత్రశాలయొరని ఆరంభింప బడినది. దాని కథికారులుగా నుండి నవాదు కిర్తి వహించినవారి ముందరింకాలమున సత్రశాల యొక చంచల చిత్తుని చేతిలోనికి వచ్చినది. ఇదివాడవడు సత్రశాలలోని ఆహార పదార్థములను ఆహారముతో, ఇతరులనువదలించి తన తలంపుతో మలిన పరచును. తత్కారణమున సత్రశాలనుండి బహిష్కరింపబడును—ఇది ఇందలి కథ.

## 12. పూలవిందు:

ప్రభాకరులు ఈ గేయకృతిని పూర్తిచేసి తమ రెండవ కుమార్తె వివాహ సందర్భమున పాడించి ప్రకటించవలెనని తలపోసినారు. కాని అప్పటికది నెరవేరలేదు. \*

పూల కన్నెలందరు కూడి విందు సలిపి తమ్ముగూర్చి తాము పరిచయము చేసికొనుట ఇందలి ఇతివృత్తము పగటిపూట పూయు పూలకు తమ్మిపూవు, కేల విరియు పూలకు కలువ అధ్యక్షము వహించినవి కొన్ని పాటలు, కొన్ని చరణములు, కొన్ని పల్లవులతో రచన సాగినది

అసంపూర్తిగా విడిచిన ఈరచనకు శాస్త్రిగారు తమ కుమారులైన డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తిని పూర్తిచేయవలసిందిగా కోరిరి వారట్లేచేసి దానికొక స్వరూపమునొసగినారు

## II. పద్యావళి

## 1. నూతన పద్యము:-

ఇవి ఆరు పద్యములు. వీనియందు ఆరు ఋతువులు వర్ణింపబడినవి. చక్కని కవితాధారకు, ప్రకృతి పరిజ్ఞానమునకు శాస్త్రిగారు రచించిన ఈ పద్యములు నిదర్శనములని చెప్పవచ్చును. తమతమ ధర్మములను నిర్వహించు ఋతువులారును మానవాళికాహృదకరములై యుండవలెనని ప్రభాకరులొకాంక్షించినారు.

## 2. శ్రీనివాసనిర్యాణం [7 పద్యములు]:-

ప్రభాకరులు తమ మిత్రబృందములొ ప్రముఖులైన పనప్పాకం శ్రీనివాసాచార్యుల మృతికి చింతించుచు వ్రాసిన పద్యములివి

## 3. పంచమజాతీ పట్టాభిషేకప్రశంస (8 పద్యములు):-

పంచమజాతీ పట్టాభిషిక్తుడై ఢిల్లీకివచ్చిన సందర్భమున రచించిన పద్యములివి. ఇందొక పద్యమున భారతి గుణగణములు ఎట్టివో చెప్పిన తీరు గమనించుడి.

\* ఈ విషయములు తెలియ జేసినవారు డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు.

“కూరిమిహెచ్చు; కుచ్చితపు కోరిక కోరదు; ప్రోడ పోడుకల నేరదు; పోరితంబులకు నిల్వదు; పిల్వనిపేరటంబులం జేరదు; పేరిమింబొగడి చెప్పుటకాదిది; నిక్కమట్టెమా భారత రాజ్యలక్ష్మియను బాలిక ..... ”

4. పరిణయాశీస్సు (1 శ్లో, 2 పద్యములు):-

లక్కవరం జమీందారు రాజామంత్రి ప్రేగడ భుజంగరావుగారి కుమార్తె మైమవతి పరిణయ సందర్భమున వ్రాసిన పద్యములివి.

5. తిరుపతి కవి స్మృతి పద్యములు (3 పద్యములు):-

జంట కవులలో నొకరైన దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి విజంగతులైన సందర్భము లోనివీ పద్యములు. వారు అభంగుర ధారణ మాఘరి పరిస్ఫురిత కవితత్వము కల్గినవారుగను, బుద్ధచరిత్ర నిర్మాణ దక్షులుగను కొనియాడబడినారు.

6. రాధాకృష్ణనాటక ప్రయోగప్రశంస (6 పద్యములు):-

(మైలవరం బాలభారతి సమాజము)

పానుగంటివారు రాధావృత్తమునందు భక్తిపరమార్థమును నిరూపించి దుగ్ధాథను బాపి రాధాకృష్ణ నాటకమును రచించినారనియు, బాలభారతి సమాజమువారు చక్కగా ఆ నాటకమున సయించి నారనియు శాస్త్రిగారు ప్రశంసించినారు.

7. చిత్రనళీయనాటక ప్రయోగప్రశంస (6 పద్యములు) :-

సంజీవరావు చిత్రాంగి, సత్య, సావిత్రి, దమయంతి వంటి పాత్రలను ధరించి నాటక కళకు ప్రాణము పోసి నాడనియు, ముద్దారి శేషగిరిరావు, నల, బాహుక వేషములను ధరించి నిస్సమాన శృంగార, విప్రలంభ శృంగారములను నెరపినాడనియు ప్రశంసించినారు.

8. మైలవరం బాలభారతి నాటక సమాజ ప్రశంస (12 పద్యములు):-

మైలవరం పాపారాయ ప్రభువు నాటకాభినయ విజ్ఞానాభివృద్ధికి తగినట్లుగా బాలభారతి నాటక సమాజమును తీర్చిదిద్దినావని ప్రశంసించినారు. అంతేకాక

శాస్త్రిగారు అల్లరి పరిహాసములు నాటకమున ఉండరాదనియు, ప్రధాన ప్రయోగములు విడుదరాదనియు విజ్ఞప్తి చేసినారు.

9. ఆశంసనము (5 పద్యములు):-

జగద్గురుని స్తుతించు పద్యములివి, శాస్త్రిగారు చేసిన గురుస్తుతి గాంధీజీ నుద్దేశించి చేసినట్లు కనిపించుచున్నది.

10. ముద్దుబిడ్డడు :-

ఇవి రెండు పద్యములు. అందు శిశువు చేష్టలు వర్ణింపబడినవి. శ్రీనాథుని తలపించు సీసపద్యమున్నది-

“చిన్నారి పొన్నారి చిలుతకుట్టడరార!

అయ్యరార! చక్కనయ్యరార!” అంటూ

శాస్త్రిగారు శిశువును సంవోధించిరి.

11. ‘గాంధీ మహాత్ముని ఉపవాసదీక్ష’ 4 పద్యములు:-

21 దినములు ఉపవాసదీక్ష గైకొన్నగాంధీజీ నుద్దేశించి వ్రాసిన పద్యములివి. పారతంత్ర్యమున నున్న దేశములను విముక్తి చేయవలసినదిగా శాస్త్రిగారు దేవుని ప్రార్థించిరి.

12. భారతీ ప్రశంస (2 పద్యములు):-

భారతి 1924లో మొదలై ఒక సంవత్సరమైన సందర్భమున భారతి ప్రశంస చేయుచు శాస్త్రిగారి పద్యములు వ్రాసినారు.

13. మహాత్మునకు స్వాగతము (2 శ్లో; 2 సీసపద్యములు):-

గాంధీగారికి స్వాగతము చెప్పు ప్రజల జయజయ ధ్యానములను వ్యాఖ్యానము చేసినారు శాస్త్రిగారు.

14. శ్రీ కాళహస్తి-శివరాత్రి (3 పద్యములు) :-

కన్నప్పగించినట్టి కన్నప్పగుడి పట్టును కన్నప్పగించి చూచినట్లు శాస్త్రి గారు పేర్కొన్నారు. స్వర్ణముఖీనదిని ప్రశంసించినారు.

15. నీవే శరణమిక తండ్రి! (3 పదములు 2 పద్యములు):-

[“ఆంధ్రదేశమున తుఫాను-బందరు వీధిల్లపు వివరములు” అను శాస్త్రి గారి వ్యాసమాధారముగా, అందులో అచ్చుపడిన పదములే ఈ కవితా ఖండిక క్రింద పొందుపరచబడినవి]\*

ఆంధ్రదేశమున 1925, మే మాసమున వచ్చిన తుఫాను వీధిల్లమును చూచిన శాస్త్రిగారు ప్రళయభీతిని తొలగించ వలసినదిగా దేవుని ప్రార్థించుట ఇందలి విషయము.

16. తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి (7 పద్యములు):-

ప్రభాకరుల సుమమారశైలికి తార్కాణముగా పద్యములూ; భక్తిప్రపత్తులకు నిదర్శనముగా భావములూ ఉన్నవి. కొండెక్కి వేంకటేశ్వరుని అతికష్టముగా తాను దర్శించి శాస్త్రిగారు వర్ణించినారు.

ఎట్టులో ఆలయమును చేరుకొని ద్వారపాలకుల దండకీకోసరిల్లి, పూజారుల యడ్డములకు తప్పకొని యవల దివ్యదర్శన భాగ్యమందినట్లు శాస్త్రిగారు తమ యనుభవములను వివరించినారు.\*

“చేరువ దుర్లభంబు, దరిజేరిన చీకటి, దర్శనంబుచే-  
కూరగనీ యరర్చకులు, కోరిక తీరగ భత్తులిచ్చు క-  
త్పూరపుహారతుల్ మలసిపుత్తురు, దైవ మొసంగుగాక పూ-  
జారి పరంబోసంగడను సామెత యయ్యెడ నిక్కమయ్యెదన్”

\* సంపా: మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982, పుట: 95,

\* మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982.....214

## 17. శరణార్థి:-

మూత్కాల సరము ఛందస్సులో రచింపబడిన దైవస్తోత్రగేయమిది. జ్ఞాన ప్రకాశుడైన భగవంతుని తండ్రిగా సంబోధించుచు శాస్త్రిగారాదేవుని శరణువేడిన విధానము కన్పించును. దివ్య సందర్శనార్థమై జీవుడనుభవించు మనోవేదననీ ఖండిత ప్రతిబింబించుచున్నది. “దివ్యదర్శనము” (శాస్త్రిగారిఖండకావ్యము) ఈ మార్గములో సాగిన రచనము.

## 18. కీ.శే. చల్లపల్లి జమీందారుగారు:-

చల్లపల్లి జమీందారు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయాభివృద్ధికి 25 వేల రూపాయలు విరాళముగా నిచ్చినాడన్న విషయమిందున్నది.

## 19. రాజారాజనరేంద్ర ప్రశంస (5 పద్యములు):-

ఇందు ఆదికవి నన్నయ, రాజమహేంద్రవరము, రాజారాజనరేంద్రుడు స్తుతింపబడినారు. నాటిరాజ్యము, కవులు లేకపోవుటచే రాజమహేంద్రవర మిప్పుడు మారినోయినదనియు, తంచుకొన్నాచో అశ్రువులు రాలుననియు శాస్త్రి గారు వివరించినారు.

## 20. సూక్తినిధి (5 పద్యములు):-

తుమ్మలవారిని కీర్తించుచు వ్రాసిన పద్యములివి. ఒక పద్యములో కవిత్వ మంటే ఏమిటో వివరించారు శాస్త్రి గారు.

“కవిత చింతపండుకాదు, మామిడిపండు  
కాదు, కాదు వెండి, కాదు పైడి,  
అమృతధార, రేణియము, భగవంతుడున్  
వలె సుదుర్లభంపు బస్తువదియు”



21. అమరావతీ శిల్పములు (5 పద్యములు):-

మద్రాసు మ్యూజియము ఆర్కియాలజికల్ క్వారెటరు శ్రీ కంచి శివరామ మూర్తిగారు 'అమరావతీ శిల్పములు' అనుపేరుతో ఆంగ్లములో చిత్రరచనాత్మక గ్రంథమును రచించినారు. ఆగ్రంథమును చూచి శాస్త్రిగారు అబ్బురపడి ఆ ప్రాయ రూపమున అమరావతీ శిల్పముల వైభవమును కీర్తించినారు.

22. స్వాతంత్ర్యగీతాలు (2 గేయములు):-

భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యము వచ్చిన సందర్భమున వ్రాసినవి. జయ జయ జెండా, మేలుకొలుపు అను ఈ గేయములు యువకులను కర్తవ్యోన్ముఖులను చేయుచున్నవి.

23. జజ్ఞాసువు (6 పద్యములు):-

శాస్త్రిగారు వీనిని తమ జన్మ దినోత్సవమును పురస్కరించుకొని 1923 ప్రాంతమున రచించి యుండవచ్చును. నలభై ఏండ్లు నిండినది. జీవితము చింతలకు నెలవైనది, అని శాస్త్రిగారు తలపోసిన తీరు వారి తాత్త్విక చింతనకు దర్పణము పట్టినది.

24. ఆశీర్వాచన నవరత్నములు:-

చల్లపల్లి సంస్థానాధీశ్వరులైన శివరామ ప్రసాద బహద్దరు జమీందారు వివాహ సందర్భమున వ్రాసిన పద్యములివి. నాటికి నేటికీ ఈ పద్యములన్నీ ఆ స్వాద్యములే.

సీ.    “అర్ధాంగలక్ష్మి నేత్రానంద జ్యోత్స్న  
          సత్కార్య రచన కుత్సాహశక్తి,  
          అక్షయోదయ వంశ వృక్షాలవాలంబు  
          మనసు మర్మము దాచుకొనెడి నెలవు.  
          మానుషానంద సంపదల పంజుకొటారు.  
          పుష్పావగాహంపుఁ దొడుపుతేరు.

తోడువీడగ లేని నీడ యందమ్ముల  
పొట్టంబు, సౌభాగ్యభోగ్యరాశి

ఇహమునందెకాక సహభర్మచారిణి  
పరమునందు కూడ భద్రదహేతు  
వి వివిధము నెఱింగి పువ్వులు బోణితో  
గ్నార్థ పత్య సుఖము గనుము—''

25. తోయ్యలి వాసి దేశసంచారము (1 పద్యము):—

“దూరము నుండి యెండబడి దూపిలియింటికి నేగుదెంచుచొ  
ప్పారసి కూర్చి పేర్చి వినయంబు భయంబు దోలంకుచూడ్కినిం  
డారినమోముతోడ నెదురయ్యెడు తోయ్యలివాసిదేశసం  
చారము సేత రోత, పరిచారకులా! ధనమా? చృథా, వృథా”

26. దక్షిణాంధ్ర బాలకుడా (8 పద్యములు):—

ద్రవిడ రాజ్యము అంధ్రనాయక రాజ్యమనియు, తెలునాట నుండి అచ్చటి  
కెందరో వచ్చినారనియు, కాని ద్రవిడ దేశమున తెలుగువాని ప్రభ సగ్గుచున్న  
దనియు, పేర్కొనుచు మాతృభాషను మరుచ రాదనియు, భారత భాగవతాది  
గ్రంథములు, వేమన శతకము, ఆంధ్రపత్రిక అవశ్యపఠనీయములనియు శాస్త్రిగార  
క్కడి తెల్గు వారినదౌధించుటలో వారి మాతృ భాషాభిమానము తేట తెల్లమగు  
చున్నది. అందొక పద్యము:—

“ఆంధ్ర భాష యమృతమాంధ్రా క్షరమ్ములు  
మరువులొల్కు గుండ్రము త్రియములు  
ఆంధ్రదేశ మాయురారోగ్య వర్ధనం  
జాంధ్ర జాతి నీతి ననుచరించు”

27. నాగరి ( 8 పద్యములు )

ప్రభాకరులు రవివర్మవలె బొమ్మలను గీయవలెననియు, రవీంద్రుని వలె  
కవితలుప్రాయవలెననియు నోత్సాహపడిరి, కాని చిత్రకారులు కాలేకపోయినను  
కవిత్యమున శ్రీనాథుని పోకడలు చూపించినారు.

## రూపకాలు

1. కర్ణభారము:- భాసునిచే ఇందు జామ దగ్భ్యశాపప్రకారము, కపట కుండలహరణము అతినిపుణముగా వివరింపబడినది. ఇది ఒకే అంకము గల నాటకము.

2. మధ్యమ వ్యాయోగము:- ఇది చమత్కృతికాలవాలమైన రూపకము. ఘటోత్కచుడు, హిడింబ, భీముడు మొదలగు భారత పాత్రలను బట్టి భాసునిచే ఈ కథవింతగా సంతరింపబడినది.

3. భగవదజ్ఞోకము:- ఇదొక ప్రహసనము, ఇందలి హాస్యము హృద్యమై ఆలోచనామృతమైయున్నది. శాస్త్రిగారు దీనికి 13 పుటల పీఠికను కూర్చినారు. చూ: “పీఠికలు”

4. ప్రతిమానాటకము:- అనువాదమున శాస్త్రిగారిదండె వేసిన చేయి యనుటకీ ప్రతిమానాటకమే ప్రబలోదాహరణము.

ఉదా: ‘భ్రమతి సలిలం వృక్షవర్తే....స ఫేనమవస్థితం’

అను వాక్యమునకు తెనుగు చూడండి.

“అలవాలముల నింజార నుర్వులు వాటి  
వారిపూరము పాటుపాటుచుండె”

5. మత్తవిలాసము:- మహేంద్ర విక్రమవర్మ 8వ శతాబ్దికి చెందిన వర్ణన మహారాజు. ఉపలబ్ధ ప్రాచీన సంస్కృత ప్రహసనం ఇది రెండవది. చరిత్రోపయుక్తమగుచున్నదన్న భావముచే శాస్త్రిగారు దీనిని తెనిగించినారు. మత్తగద్య మిశ్రితమైన ఈ ప్రహసనము మనోహరమైన శైలిలో, మృదుహాసభావలో నడచినది. ఈ ప్రహసనములోని ఒక ప్రాకృత గాథకు శాస్త్రిగారు గేయానువాదము చేసినారు.

6. నాగానందము:- ఇది 5 అంకముల నాటకము. వేటూరివారు 2 అంకములు మాత్రమే తెనిగించియుండిరి. వారి నిర్మాణానంతరము ప్రభాకర చరిత్ర

ధకమండలివారు దివాకర్ల వేంకటాచధానిగారిచేత మిగిలిన 3 అంకములను అనువదించడే ప్రకటించిరి. ఈ నాటకమున మలయవతీ నీమూల వాహనుల ప్రణయము, నీమూలవాహనుని త్యాగము నిరూపింపబడినవి. ఉత్తరార్థమందలి తోకోత్తర రసపోషణసం విధానముచే ఆకర్షితులై శాస్త్రిగారాంధ్రీకరణకు పూనుకొనినారు. కాని పూర్తికాకముందే దివంగతులైరి. ఇందు పాత్రోచిత భాష వాడబడినది. అవధానిగారు శాస్త్రిగారి ననుసరించినారు.

7. \*గౌరీకళ్యాణము:— శాస్త్రిగారు 5 అంకములుగా ఈ నాటకమును రచించినారు. వ్యావహారికభాషలో ఈ నాటకము నడిచినది. నాంది “నల్లగొండల నాయకా! యెఱ్ఱగొండలయేలికా” అని ప్రారంభమగును. సింగడు, సింగి కలిసి ప్రస్తావనను నిర్వహింతురు. ఇది 22 అరథావుల అమూల్యత నాటకము.

# వచనరచనలు

## I వచన గ్రంథములు

1 కనకాభిషేకము (శ్రీనాథ జీవితమునందలి మచ్చుతునక):-

ఇందు శ్రీనాథ ప్రత్యర్థియైన డిండిమ భట్టారకుని జీవితచరిత్ర సమగ్రముగా వివరింపబడినది. డిండిముని జయించి, అతని 'కవి సార్వభౌమ' విరుదమునుగొని కర్ణాటకాధీశ్వరుని ముత్యాలశాలలో శ్రీనాథుడు కనకాభిషేకము పొందిన విధము చక్కగా నిరూపింపబడినది.

2 శృంగార శ్రీనాథము:

ఈ గ్రంథమున తొమ్మిది ప్రకరణములున్నవి.

ప్రథమ ప్రకరణమున శ్రీనాథునికులగోత్రములు, వార తండ్రులు, జన్మదేశము, కాలము, జాత్యము, విద్య గురువు, అభ్యసించిన విద్యలు, పోతనతో సంబంధము మున్నగు విషయములు చర్చింపబడినవి.

ద్వితీయ ప్రకరణమున కొండవీటిరెడ్ల భాషాసేవ యుగ్గడింపబడినది.

తృతీయ ప్రకరణమున శ్రీనాథుని రాజాశ్రయము, పెదకోమటి వేమారెడ్డి వైదుష్యము వర్ణింపబడినవి. శ్రీనాథుని రచనలను గూర్చి తెలుపబడినవి.

చతుర్థ ప్రకరణములో హరవిలాస భీమఖండముల రచనావిధానము, రెడ్లరాయని ఆశ్రయము మొదలగు విషయముల పొందుపరపబడినవి.

పంచమ ప్రకరణమున శ్రీనాథుడు పిండిము గోడించిన\* కనకాభిషేకము చేయించుకున్న విధము విశదీకరింపబడినది.

షష్ఠ ప్రకరణమున కవిసార్వభౌముని కర్ణాటదేశాటనము, సర్వజ్ఞ సింగభూపతి గ్రంథములు, విరుదము, శ్రీనాథుడే భూపాలుని దర్శించుట మున్నగు విశేషములు చూపబడినవి

సప్తమ ప్రకరణమున కాశీఖండరచనము, వేమ వీరభద్రారెడ్డను శ్రీనాథు డాశ్రయించిన విభము, శ్రీనాథునకు కల్గిన చిక్కులు, పల్నాటి ప్రయాణము ముచ్చటించబడినవి

అష్టమ ప్రకరణమున పల్నాటి వీర చరిత్రమును గూర్చియు, క్రీడాభిరామ కర్తృత్వముతోపాటు క్రీడాభిరామములోని పద్యములకు శ్రీనాథుని ఇతర కృతు లలోని పద్యములకుగల పోలికలను గూర్చియు చర్చింపబడినది. శివరాత్రి మాహాత్మ్యము మరియు శ్రీనాథుని పేరున లక్షణగ్రంథములందు పేర్కొనబడిన గ్రంథములను గూర్చియు విశదపరచబడినది.

నవమ ప్రకరణమున శ్రీనాథుని అవసానము, శ్రీనాథుని హృక్లేత్యము శృంగార జీవనము, మతము, ఇతరకవులతనిని స్తుతించిన విషయము మొదలగు నవి వివరింపబడినవి.

3. శాసన విశేషములు:—

భారత ప్రభుత్వము వారి “సౌత్ ఇండియన్ ఇన్స్టిక్యూషన్ వాల్యూం IV” అను గొప్ప శాసన సంపుటములోగల ఆంధ్ర సంస్కృత శాసనములను చదివి నపుడు భాషావిషయమున, చరిత్రవిషయమున అపూర్వముగా తోచినవిశేషములను ప్రభాకరులు గుర్తించినారు. శాసనసంఖ్యలు, పుటసంఖ్యలు, శకకాలాదులను సూచించుచు 22 శాసనములలోని విశేషములను ఈ పుస్తకమున వివరించినారు.

## II కథలు

1. కామధేనువు కథ:—

శాస్త్రిగారు సంస్కృతమునందున్న ఈ కథను వాడుకభాషలో వ్రాయుటకు ప్రోత్సాహము కల్గించినవారు శ్రీ రెంటాల వెంకటసుబ్బారావుగారు, ప్రొఫెసర్



రంగాచార్యులుగారు ఇప్పటి వ్యాకరణము ప్రకారము భాష నేర్చుకొని సామాన్యజనులకు చదువు తెరపు చూపించుటకై ఈ కథను వ్యాపకముగా వాడుకలో రచించినట్లు శాస్త్రీగారు పీఠికలో చెప్పుకొన్నారు. దీనికి వేటూరివేటూరిగారు పీఠికను వ్రాసినారు.

## 2. కలికిచిలుక:

ఈ కథ వాడుక భాషలో రచించబడినది.

కథ: శ్రీ రామమూర్తి పుత్రికా వ్యామోహముచేత సీతను తాళమైన తరువార కూడా అత్తవారింటికి పంపడు. అల్లుడు చేయునదిలేక సీత వెంపుడు చిలుకగా గొనిపోవును.

చిలుక చిక్కిపోవుచున్నది తావున వెంటనే సీతను పంపించుననిగా మామకుత్తరము వ్రాసినాడు. సీత ఎట్టకేలకత్తవారింటికి వచ్చింది. సీత వెంగలో ఉండుట గమనించి భర్త శ్రీ రామమూర్తికి ఉత్తరము వ్రాసినాడు. మామవచ్చి అల్లునితో సీతను కొనిపోవుదునని పలుకగా సీత దుఃఖించును. తాను పంపునది చిలుకను మాత్రమేనని అల్లుడు తెలియజేయగా మామ చేయునది లేక చిలుకను పట్టవలసివచ్చినది.

ఈ కథయందు మామ మూర్ఖత్వము, అత్త అమానుకత్వము, సీత ప్రేమ అల్లుని చమత్కారములు సుస్పష్టములైనవి.

## 3. కరుణకము :

హరిరామయ్య కృష్ణాజిల్లాలోని మొట్ట గ్రామవాసుడు. గొప్ప సుఖము విద్వాంసుడు. సంగీతముచే మైసూరు మహారాజునుకూడ మెప్పించినవాడు. ఒక కూతురి వివాహమును పైభవముగా జరిపినాడు. అల్లుడు చిరకాలముగతే ముగించుటచే కూతురు తన యింటనే ఉండవలసి వచ్చినది.

అనంతరకాలమున హరిరామయ్య జీవితమునందు అంధకారమావహించినది గ్రామ వాసులకు అతని పాట అమంగళపుపాట అయినది కౌత్తరకపు సంగీతము ముందు రామయ్యగారి శాస్త్రీయ సంగీతము వెనుకబడినది. అయినను అతడు సంగీత సాధన చేయుచునేవుండెను.

కొంత కాలమునకు హరిరామయ్య బెజవాడ రాజుగారిని దర్శించి సంగీత కళాశాలలో విద్వాంసుడుగా చేరుటకై ప్రయత్నించెను. కాని విఫలమనోరథుడయ్యెను.

ఒకనాడు ఇద్దరు బాలికలు తోటలో పూలుకోయుచుండగా వారిపై పాములు బుస కొట్ట సాగినవి. అటుపై వు వచ్చిన హరిరామయ్య పున్నాగ రాగము విని పించి పాముల నాడించ సాగినాడు. ఆ బాలికలెవరో కాదు రాజుగారి కూతుళ్లు వారి వలన హరిరామయ్య సంగీత ప్రతిభను తెలిసికొన్న జమీందారు ఇన్నూరు రూపాయలిచ్చి హరిరామయ్యను తీసికొనిరావలసినదిగా తన వారిని పంపినాడు వారు వచ్చి పలుకరించినంతలోనే హరిరామయ్య అనువులు అనంత వాయువుతో కలిసిపోయెను.

ఈ కథకు 'శంకరాభరణం' సినిమా కథకు సామ్యము కలదని డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు భావించినారు \*

#### 4. మేన త :-

ఈ కథద్వారా ఆనాటి కుటుంబ పరిస్థితులు, పూర్వీకుల ఆచార వ్యవహారములు తెలిసికొనవచ్చును.

#### 5. తక్రానందస్వామి :-

ఇందు శాస్త్రీగారు మద్రాసులోనున్నప్పుడు జరిగిన సంఘటనలు వివరించినారు. తక్రానందస్వామి పూర్వజన్మ కథను వర్ణించినారు. "ఈ జన్మపు అభిరుచులకు పూర్వజన్మ వాసనలు కారణమగుచుండును. తక్రానందస్వామి

తక్రమాత్రాహారుడగుటకు పూర్వజన్మ సంస్కారమే కారణము, పూర్వజన్మ సంస్కారమునుబట్టి ఇహమున అనుకూలమైన ఆహార విహారములు గలవారగుదురు అను సందేశమునీ కథద్వారా శాస్త్రిగారు వెలువరించినారు.

### III స్వీయ చరిత్ర

“ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము”

ప్రభాకరుల దివ్య ప్రజ్ఞామయమైన అనుభూతి విశేషము లిందు విర్జింపబడినవి. 1948 లో శాస్త్రిగారు ‘ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము’ రచనమున కుపక్రమించెరి. శాస్త్రిగారి నిశ్చితాభిప్రాయములు, ప్రవృత్తులు, వ్యాపకములనిందు వెల్లడింపబడినవి.

శాస్త్రిగారికి బాల్యము నుండియు అంధ విశ్వాసములయొడ నమ్మకము లేదు. పౌరోహిత్యమయిష్టము. శకునములు చూచుట వ్యర్థముగా భావించెడివారు.

అగోళ శాస్త్ర విజ్ఞానమును శ్రీ వేపారామేశంగారి ద్వారా పొందినారు. రామేశంగారు నిరంతర పఠనోత్సాహమున ప్రభాకరులకు మార్గదర్శకులు. వేశ్యాభినయ దర్శనమున ఏవగింపు, తనకు మేలొనర్చిన వారై నను వారియందు కృతజ్ఞతాభావము కల్గియుండుట అన్నవి శాస్త్రిగారి కలవారైనవి.

పండిత గోపాలాచార్యులు, రెంటాల వెంకట సుబ్బారావు, సుబ్బారావు, అప్పారావు, వేదం వెంకట్రాయశాస్త్రి, కాశినాథ కాగేశ్వరరావు పంతులు, టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు, పట్టాభి సీతారామయ్య, అయ్యవేదర కాగేశ్వరరావు, పనప్పాకం ఆనందాచార్యులు మొదలగువారితో శాస్త్రిగారి ముచ్చటల హిత్య మెట్టిదో ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము తేటపరచుచున్నది.

పావులూరి మల్లన గణితమునుగూర్చి కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు తలపడిన విధాన మిందు చిత్రింపబడినది.

తంజావూరు గ్రంథాలయమును గూర్చి ఆసక్తికరమైన విషయము లీ గ్రంథమున వ్రాయబడినవి. ప్రభాకరశాస్త్రిగారి ఆధ్యాత్మిక చింతనకు వారి స్వీయచరిత్ర ఆధారము పట్టినది. కనుకనే వారి శిష్యులు డా॥ పోచిరాజు శేషగిరి రావుగారు “ఇది ప్రజ్ఞా చరిత్రమేకాని ప్రభాకర చరిత్రముకాదు” అని కొనియాడినారు. \*

#### IV “నీతి నిధి”

ఈ గ్రంథము ముక్త్యాల కుమార రాజాగారి కంకితము చేయబడినది. ఏడు, ఐదు ఆధ్యాయములతో ప్రథమ ద్వితీయ భాగములుగా విభజింపబడియున్నది. ఆరు పుటల సంపాదకీయమును కాశీనాథ నాగేశ్వరరావుగారు కూర్చిరి. శాస్త్రిగారు వ్రాసిన పంచరత్నములు (కుమార రాజాగారికి సంబంధించినవి) ఉన్నవి. నీతి నిధి మొదట ఏ భాషలో ప్రచురింపబడినదో తెలియరాదు. అంగ్లానువాదకారుని పేరును లేదు. కాని అతడు చస్తరుఫీల్డు ప్రభువునకు వ్రాసిన ఉత్తరము (12-5-1749) ఇందు పదకొండు పుటలలో ప్రచురింపబడినది. అంగ్లమున ఈ గ్రంథమునకు గల పేరు “*The Economy of Human life.*” మానవ జీవితమును సంస్కరించు నుద్దేశముతో నిందలి నీతులు పొందుపరుచబడినవి. 1751 నుండి 1812 నాటికి గ్రంథము యాబదిమారులు అంగ్లమున ముద్రింపబడినది. ఇందు మానవుని ధర్మములు, మనోవికారములు, మనుష్యులలో దైవికములైన తారతమ్యములు, సాంఘిక ధర్మములు, మానవ సామాన్య విషయములు, స్వపరానర్థకములగు వ్యామోహములు, తప్పించుకోరాని దైవికములు మున్నగువాని సంబంధమైన నీతులు కోకొల్లలుగానున్నవి. ప్రభాకరశాస్త్రిగారి గ్రంథమును సులభ సుందర శైలిలో అనువదించి తెలుగు భాషా ప్రేమికులకు అందించినారు.

\* ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము - ఒక పరిశీలన, మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982  
పుట : 91.

## వ్యాసాలు

(a) సాహిత్య శాసన భాషా చారిత్రక వ్యాసాలు.

1 తాళపత్ర గ్రంథములు :

[ఈ వ్యాసమున శాస్త్రీగారు తాళపత్ర గ్రంథముల సేకరణ అవశ్యకతను వివరించి అట్టివానిని విక్రయించినచో కొనగలనని ప్రకటించినారు.]

2. సి.పి. బొంబాయి దొరగారు :

[ప్రభాకరులు బొంబాయి చరిత్రను వ్రాయవలెనని ఆశించినారు. ఆ వ్రాయుములో పలువురి లేఖలు సేకరించి ప్రచురించినారు. ఇందు వర్ణం అద్వైత బ్రహ్మశాస్త్రులు 25-8-1833 నాడు బొంబాయికు వ్రాసిన లేఖ ప్రకటింపబడినది]

3. వసుచరిత్రము :

[సంస్కృత మూలశ్లోకములు—తెలుగుపద్యములు వీనికిగల తారతమ్యము నిరూపింపబడినది.]

(వసుచరిత్రమున గొప్ప గొప్ప కల్పనలు గలవు. కాని కథావిధానమున పవలేదు. కథలేకయే అంత గ్రంథ మట్టి కల్పనలతో రచించుట మనతయగును.)

4. ద్విపదకృతులు :

[ఇందు సోమనాథుని 'ద్విపద' రచనా విధానముతోపాటు అతని 'ప్రాసయతి'ని గూర్చి వివరముగా తెలుపబడినది]

5. సి.పి. బ్రహ్మనువారి యుత్తరము :

[3-1-1834 లో పైడిపాటి వెంకటాచార్యులకు బ్రహ్మనువారి యుత్తరములోని విశేషములను శాస్త్రీగారు వెల్లడించినారు.]



## 6. వనితల కవితలు (1) :

(పెద్దనాదుల కాలమునుండి కులకాంతలు చదువదగిన కావ్యములు లేవు. రాజ్యవ్యవస్థ చిన్నాభిన్నమగుటచేత రాయల తర్వాత చక్కని కవిత్వముచెప్పెడి కవులు కరువైనారు. రఘునాథరాయల ఆస్థానము నలంకరించి, గోవిందదీక్షితుల ప్రశంసలు పొంది, కవిచౌడప్ప నోట 'మాటాడను వారిజభవు నంతవాని వశమా తంజావూరి సభన్' అని పల్కించిన మదురవాణి ప్రత్యేకత కావియాడదగినది) [మొల్ల గురించి వ్రాయబడినది]

2. [విజయరాఘవుని ప్రియురాలును, ఆస్థానవిద్వాంసురాలును అయిన రంగాజమ్మ చరిత్ర తెలుపబడినది.]

## 7. వాడుక భాష :

[ఇందు వ్యవహారముతోని వదములను కావ్యములనుండి ఉదాహరించుటయే కాక, అట్టి గ్రంథములను శాస్త్రీగారు వెల్లడించినారు]

## 8. ఆంధ్ర నాటక రచనము :

[కోలాచలము శ్రీనివాసరావు ఆంధ్రనాటక రచనమునకు కొన్ని సూచనలు చేసినారు. శాస్త్రీగారు వారితో ఏకీభవించక తమ అమూల్యమైన అభిప్రాయములు వెల్లడించినారు.]

## 9. లవంగి :

(ప్రౌఢదేవరాయల కాలమున శోణగిరినాథుడను కవి ఢిల్లీకి వెళ్ళి పండితుల నోడించి ఢిల్లీశ్వరుని కూతురును 'లవంగి'ని వివాహమాడినట్లును, డిండిమ, కవిసార్వభౌమాది బిరుదము లండినట్లును విభావ రత్నమాల అను గ్రంథము (సంస్కృతము)న వ్రాయబడినది. కావున లవంగి గాథ పండితరాయలకు కాక డిండిమునికి ప్రసక్తించినదనట కాదారమేర్పడుచున్నది.)

## 10. ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనము :

(ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి సన్నయ కృతముగా నిరూపింపలేము. ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనకర్త సంస్కృత, ప్రాకృత వ్యాకరణ పాండిత్యము కలవాడు)



11. మధుర కవితలు :

[ఈ వ్యాసమున భక్తి శృంగారములు వెలార్చు పదము త్రియబడినవి.]  
(తుమ్మెద పదాలు మున్నగునవి భక్తిశృంగారభరితములు. భారత కథాంశము లందు వర్ణితములు.)

12. చరిత్రాంశము :

(అచ్యుతదేవరాయలు తోడిఅట్టదైన చెవ్వప్పనాయకునికి తంజావూరు రాజ్యమునరణముగా నొసగెను....తిరుమలాంబ అచ్యుతరాయలకు వట్టమహిషి కాదు. పరిగృహీతయైన శూద్రకాంత. ఆమె మరది చెవ్వప్ప శూద్రుడు. అందు కుదాహరణము తిరుమలాంబ 'వరదాంబికా పరిణయము'.

13. ఏనాదులు :

[ఇందు ఏనాదుల ఆచార వ్యవహారములు, భాషా విశేషములు వివరింప బడినవి] (ఏనాదులలో పురుషుడు తప్పు చేసినచో స్త్రీ ఆతనిని విడనాడును. ఏనాదుల భాష తెలుగు. తురకము కలియదు. సంస్కృతము చేరదు. భాషా పరిశోధకులకు వీరి భాష కొన్ని రహస్యములు తెలుపును).

14. లక్షణ గ్రంథములు ;

[తెలుగు లక్షణ గ్రంథముల వ్యరూపమును దిజ్ఞాత్రముగా ప్రదర్శించు వ్యాసమిది. అప్పకవీయమువంటి లక్షణ గ్రంథములు ప్రాచీన గ్రంథములకు సంగ్రహములేకాని స్వతంత్రములు కావని శాస్త్రీగారు తెలిపినారు ]

15. మధుర గీతములు :

(ప్రామదుని నోటినుండి కూడ భావామృతము పొర్లి పదబద్ధమై వచ్చు నపుడు వ్యాకరణము తప్పినను, ఛందస్సు తప్పుదు.)

16. గ్రామ్య మిమాంస :

“మారడము భాషకు సహజ గుణము, అదిలే అగే స్వభావము భాషకు లేదు” అని శాస్త్రీగా రభిప్రాయపడినారు.

## 17. మధుర రచనలు :

లంకాయాగము, గంగా వివాహము మొదలగు పాటలు సమగ్రములు. వానిలోని పదాలు నిఘంటువుల కెక్క జాలినవి. క్షేత్రయ్య పదములలోని భాష గ్రామ్యముకాదు. జానపదుల రచనములను ఆదరించినచో ప్రౌఢ గ్రంథములకు ప్రచారము తగునను వాదన సరికాదు.)

## 18. రాజులు-కవితలు :

(జాంబవతీ కళ్యాణము కృష్ణరాయలు రచించ లేదనియు, ఎవరో వైష్ణవ కవిరచించి యుండవచ్చుననియు, ఆశుక్తమాల్యద రాయలు రచించినదిగా ఏ లక్షణ గ్రంథ కర్తయు పేర్కొన లేదనియు శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు.)

## 19. ప్రబంధ రత్నాకరము :

[పెద్దపాటి జగన్నాథ కవి కూర్చిన ఈ సంకలన గ్రంథము చారిత్రక పరిశోధకుల కెంతో ఉపకరించునని శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు.]

## 20. నాడి గ్రంథములు :

[ఇవి జీవిత కాలమెల్ల వ్రాసినను పూర్తికానటువంటి గ్రంథములని చెప్పుచు “అగస్త్య నాడి” అను గ్రంథమును గూర్చి ప్రభాకరులు అనేకాంశములు తెలిపినారు.]

## 21. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - నన్నయభట్టు :

## 22. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న వ్యాఖ్యా విమర్శనము :

పురాణ పండమల్లయ్య శాస్త్రిగారు ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునకు వ్యాఖ్య వ్రాసిరి. అయితే వారు వ్రాసిన టీకా తాత్పర్యాదులు కొన్ని సరసముగా లేవని శాస్త్రిగారు ప్రమాణపూర్వకముగా ఈ వ్యాసములందు విమర్శించినారు.

## 23. వాడుకభాష లేఖ :

[శాస్త్రిగారు గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారికి వ్యావహారికభాష సంప్రదాయసిద్ధమై వచన రచనలందు కనిపించునని, పండితులు వానిని పూర్తిగా మార్చి

వేసినారని తెలుపుచు లేఖ వ్రాసినారు.] (వాడుక భాషతో గ్రంథాలు వందలు వందలున్నవి.....వ్యాఖ్యానాలకు వాడుకభాషతప్ప వేరే భాష లేనేలేదు. తాత్పర్య తిరువేంగళనాథుడు అమరవ్యాఖ్య వాడుకభాషతో వ్రాసినాడు....ప్రాచీన వచన గ్రంథాలు...పరిశీలింపగా కావ్యభాషవి వేళ్ళలెక్కకైనా రాలేదు....లక్షణ గ్రంథాలలో వచన భాగమంతా వాడుక భాషే. బ్రాహ్మదొరగారు పండితులచే వ్రాయించిన వ్యాఖ్యానములన్నీ వాడుకభాషే....యక్షగానాల భాష చాలావరకు వాడుక భాషే. గొప్పగొప్ప కవులు వ్రాసినవి ఉన్నవి.)

24. శివతత్త్వసారము :

(శివతత్త్వసారములో అద్వైతాది మతాంతరభేదము, కైవల్యోత్కర్షము మొదలగు విషయములు చెప్పబడినవి )

25. శంకర విజయగాథ : [కర్తృత్వ విషయము చర్చింపబడినది.]

(వ్యాసాచల ప్రణీతమగు శంకరవిజయ మందలి శ్లోకములు కావచ్చుటచే శంకరవిజయ గాథాకర్త విద్యారణ్యులనుట పొసగని పని )

26. కృష్ణరాయడు - పెద్దన :

ప్రపంచ దర్పణమున 'సత్యవదూ పరిణయ' మను కావ్యమును పెద్దన రచించినట్లుగా వ్రాయబడినది.

27. శ్రీకాకుళ శ్లేత్రము :

[ప్రాచీనకాలమున ఆంధ్రరాజులకు శ్రీకాకుళము రాజధానిగా లేదని శాస్త్రి గారు అనేకోదాహరణములిచ్చినారు. శ్రీకాకుళమునగల సుమారు 30 శిలాశాసనములందును ఆ నగరము రాజధానిగా కనిపించదని తెలిపినారు శ్రీకాకుళ శ్లేత్రమును ప్రశంసించిన కావ్యములను పేర్కొనినారు.]

28 సారంగధరుని కథ :

[రాజరాజనరేంద్రునకు, సారంగధరునకు నెట్టి సంబంధము లేదనియు, నన్నయ ఆంధ్రశబ్ద చింతామణిని బాలసరస్వతికిచ్చినట్లు అప్పకవి చెప్పిన విషయము యథార్థము కాదనియు శాస్త్రిగారు వివరించినారు.]

29. బహుశ్రీ నడిమింటి మంగళేశ్వర శాస్త్రులు :

[బాణర కై 'సమాస కుసుమావళి'ని రచించిన మంగళేశ్వరుని హాస చతురతను తెలుపు సంవర్చములు వివరింపబడినవి.]

30. ప్రాచీన సంస్కృత రూపకములు :

[వరరుచి, శూద్రకుడు, ఈశ్వరదత్తుడు, శ్యామిలకుడు వీరు రచించిన భాణము (రూపకము) లను మానవల్లి చక్కగా పరిష్కరించి ప్రచురించినారని శాస్త్రిగారు వాసినారు.]

31. జాయప సేనాని :

(కాకతీయ గణపతి చక్రవర్తి ఆస్థానము నందుండి నృత్యరత్నావళి రచించెను)

32. విద్యానాథుడు :

(విద్యానాథుడు ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణమును రచించిన తరువాత భామహదండ్యాదుల ఆలంకారిక గ్రంథములకు ప్రచారము తగ్గినది)

అగస్త్యుడు : (విద్యానాథుడే అగస్త్యుడనుట కాధారములున్నవి. బాల భారతమతని కావ్యము. 74 కావ్యములనితడు రచించినట్లు గంగాదేవి మధురా విజయమున పేర్కొన్నది)

33. విశ్వనాథ కవి :

(సౌగంధికాపహరణమును వ్యాయోగ మితని రచనము)

నరసింహ కవి : (ఇతడు కాదంబరీ నాటకమును రచించినాడు. ఈ నాటకము రసవంతమైనది. పెదకోమటి వేమభూపాలుడు తన సాహిత్య చింతా మణిలో ఆ నాటకము నుండి కొన్ని శ్లోకములు లక్ష్యములుగా గ్రహించినాడు)

34. చెన్నుభట్టు :

(ఇతడు తర్క శాస్త్రములోని 'తర్కభాష', అను ప్రకరణమునకు 'చెన్నుభట్టియ' మను పేరుతో వ్యాఖ్యాన గ్రంథము రచించినాడు. రామ సౌందర్య

లహరీ స్తోత్రమునకు తీక వ్రాసినాడు. హరిహరరాయల ఆస్థానమందున్న వాడు.)

విశ్వేశ్వర కవి చంద్రుడు! (సౌరసార్థవ సుధాకరము నందు ఇతడు బహుగ్రంథకర్తగా పేర్కొనబడినాడు. 'చమత్కార చంద్రిక', నితడే రచించినాడు. "శృంగార శ్రీనాథమున" \*ఇతని ప్రసక్తి ఉన్నది.

35. పశుపతి నాగనాథుడు :

[ఇతడు రచించిన గ్రంథములు పేర్కొన బడినవి]

గౌరవ : [హరిశ్చంద్ర చరిత్ర, నవనాథ చరిత్రలను తెలుగులో రచించిన గౌరవ పేర గల లక్షణ దీపికయను గ్రంథమును గురించి వ్రాయబడినది]

36. రెడ్డిరాజుల ప్రశంస :

[పరిపాలనాదక్షులై, బహుకావ్య విర్మాతలై యలరిన రెడ్డిరాజులను శాస్త్రీగారు కీర్తించినారు]

37. సి.పి. బ్రౌన్ దొరగారు.

[బ్రౌను భాషా పరిజ్ఞానము, గ్రంథ సంపాదనము, పండిత పోషణము, అపూర్వ గ్రంథములు కొనుటకు చేత పైన లేనప్పుడు తన వెండి పాత్ర నమ్మి నట్టి విషయము ఇందు చెప్పబడినది.]

38. నాటక కళ :

[లలిత కళలలో నాటకమునకు గల స్థానమును శాస్త్రీగారు నిరూపించినారు. నాటక రచనా విషయమున రచయితలు గుర్తించ వలసిన అంశములను సూచించినారు.



39. ద్విపద భారతము :

[ద్విపదలో రచింపబడిన రామాయణ భారతములను గూర్చి వివరింపబడినది. తిమ్మయకవి ద్విపద భారతము ప్రశస్తమైన రచనయని ప్రభాకరులు తెలిపినారు].

40 రెడ్డిరాజుల చరిత్ర :

(మొంకజీ నేకరించిన శిలాతామ్రశాసనములు మదరాసు లైబ్రరీలో ఉన్నట్లు అందు రెడ్డిరాజుల చరిత్ర వంబంధమైన విషయములున్నట్లు శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు. మంచాళ తామ్రశాసనమును రెండు సంచికలలో ప్రకటించినారు.)

41. కొండవీడు కైఫీయతు :

- (1) కొండవీటి రెడ్డిరాజుల పరిపాలనా ప్రాభవములు ప్రస్తుతించబడినవి.
- (2) గజపతుల చరిత్ర కూడా తెలియనగును.

42. వేమన కాలము :

(వేమన 17వ శతాబ్ది పూర్వార్థమువాడని శాస్త్రిగారు సవిమర్శముగా నిర్ణయము చేసినారు).

43. నారాయణ తీర్థులు :

(నారాయణ తీర్థ లాంఛనునియు సంస్కృతమున హరిభక్తి సుధోదయమును కావ్యమును, తెలుగున పారిజాత కథ అను యక్షగానమును రచించినట్లు వివరించబడినది )

44. వినోద విమర్శము :

(ఇందు గనడదవాదేశ విచారము, స్నాన శబ్దవిచారము అను రెండు భాగములున్నవి.)

45. శివయోగ సారము : అవతరణి

(గజపతిదేవకవిరచించిన శివయోగ సారము—అవతరణికలోని విశేషములు వెల్లడింపబడినవి.)



46. వినోద విమర్శనము :

(స్నాన శబ్దవిచారము చేయబడినది.)

47. ఇత్వాకులు :

(పురాణోక్తి ప్రకారము ఇత్వాకులు ఇప్పటికి 3500 ఏడ్ల నాటి వారసు చున్నారు. జగ్గయపేట వద్ద లభించిన బౌద్ధస్థూపమున ఆధారముగా వారు క్రీ. శ. 3వ శతాబ్దమున పరిపాలన చేసినట్లుాహింప వచ్చును. ధర్మామృతమున జైన గ్రంథమున ఇత్వాకుల రాజైన ధనదుని ప్రసక్తి ఉన్నది. చోళరాజులే ఇత్వాకులని శాసనములు చెప్పుచున్నవి.)

48. పునర్విమర్శనములు :

(వేదం వేంకట్రాయ శాస్త్రిగారు విజయ విలాసములోని నేపాళ చోళగ శబ్దములకు సరిగా టీక వ్రాయలేదని తాపీధర్మరావుగారు గేలిచేసినారు. వ్రతరా వంతులైన వేదం వారిని గేలిసేయుట సరిగాదనియు, తాను చరిత్ర తెలిపివానిన కాగుండుననియు ధర్మరావుగారి విమర్శను శాస్త్రిగారు విమర్శించినారు.)

49. వినోద విమర్శము :

(తిక్కన భారతములోని 'పగయడగించుటెంతయు....' అను పద్యము నకు సరియైన పాఠనిర్ణయము చేసి అర్థము నొసగుట జరిగినది.)

50. అనంతవరతామ్ర శాసనము.

(ప్రతాప రుద్రగజపతి వేయించిన శాసనమిది. పరాహస్యాపి పర్వతా శాసనము మొదలగును. ఈ శాసనము అనేక చరిత్రాంశములకు వెల్లవైనది. ఇది క్రీ॥ శ॥ 15వ శతాబ్దము నాటిది.)

51. విమర్శ విమర్శము :

(వేదం వారి టీక సరిగా లేదనియు తాపీ ధర్మరావుగారు "ఉప్పునైనట్టి చక్కెర ఎప్పులీడె" వంటి వాని అర్థములనెత్తి చూపినారు. కాని ధర్మరావు గారిచ్చిన అర్థములును సరిగా లేవని శాస్త్రిగారు నిరూపించినారు.)

52. ప్రాచీనాంధ్ర శాసనము :

(మూడక్షరములు గల 'నాగలు' అను తొలి తెలుగు శాసనమును గూర్చియు, ప్రాచీనాంధ్ర శాసనములలో ప్రముఖమైన లక్ష్మీపుర శాసనమును గూర్చియు శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు.)

53. అహదనకర తామ్రశాసనము :

(ఆవతరణిక, శాసనస్థితి, మూలము, సమన్వయము, పదపదార్థ నిర్ణయము అను భాగములుగా ఈ వ్యాసము విభజింపబడినది. శాసనమును శాస్త్రిగారు చదివినతీరు, అర్థ నిర్ణయము చేసినవిధము ఆశ్చర్యము గొల్పును.)

54. అహదనకర శాసనము :

(పునర్విమర్శనము)

[నేలటూరి వెంకటకమణయ్యగారు, మల్లంపల్లివారు చూపిన ప్రమాదములు ప్రమాదములే కావని శాస్త్రిగారి పునర్విమర్శనమును రచించిరి.]

55. ఛార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌనుదొరగారు :

[బ్రౌనుకు సంబంధించిన జాబులు, గ్రంథముల విషయమున విద్యద్గోష్ఠులలో నడిచిన కథలను 'బ్రౌనుచరిత్రము' అను పేరుతో సంకలనము చేయదలచినట్లు, ఫోటో లభించినచో ఎవరైనను పంపవలెననియు వ్రాసినారు.]

56. ఏకమూరు శాసనము :

[1445 ప్రాంతమున తిప్ప భూపాలుడు (పెదకోమటి వేమారెడ్డి సోదరుని కుమారుడు) ఈ శాసనమును వేయించినట్లు చెప్పబడినది.]

57. షష్ఠీ సమాసము :

[చిన్నయసూరి సంధిపరిచ్ఛేదములోని 34వ సూత్రమునకు సంబంధించిన విషయమిది. న్యాయము వచ్చినప్పుడు సూరి సూత్ర ప్రకారము సంధి జరుగదు. కాని దానంతట, తనంతట, వంటి రూపము లందుకు భిన్నముగా నున్నట్లు శాస్త్రిగారు వివరించినారు.]

58. తెలుగు పలుకుబట్ట :

[చమత్కారములైన పలుకు గుర్తులను శాస్త్రీగారు ప్రకటించినారు]

59. యక్షగానము :

[దేశీ నాటకములే యక్షగానము అనియు, ద్రావిడభాషలలో తెలుగు వెలసిన దృశ్య రచనలు కురవంజు అనియు, యక్షగానములలో దేశీ ఛందో గేయ రచన అధికమనియు శాస్త్రీగారు వివరించినారు.]

60. శ్రీనాథుని కాశీఖండము :

[కాశీఖండ ముద్రిత ప్రతిలోని అపపాఠములను సంస్కరించు దృష్టితో శాస్త్రీగారి వ్యాసమును వ్రాసినారు.]

61 శ్రీనాథుని కాశీఖండము (ఒక్కముక్క) :

[కాశీ ఖండములోని 'సృష్టి కర్తృత్వ' అను పదమునకు శాస్త్రీగారు మూడు రోజులవస్త్రపడి "సృష్టి కర్తృత్వ" అను రూపమును సాధించినట్లు వ్రాసినారు.]

62. నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్ర భాష :

[ఆంధ్రము, తెలుగు అను పదము లెక్లేర్పడినవో వివరించి అవి జాతీయ, దేశమునకు, భాషకు పేర్లెట్లయినవో తెలిపినారు.]

63. చాటువులు :

[ద్రావిడాండ్ర భాషలలో చమత్కృతికై కల్పించబడిన 10 పద్యార్థి వ్యాసమున గ్రహింపబడినవి. మళయాళములో కవితారచనలెల్ల మణిప్రవాళ బాషాత్మకములై నట్లు శాస్త్రీగారు తెలిపినారు]

64. సాహిత్యం :

[“సాహిత్యము అన్ని తరగతులవారికి అనుభవించదగినదిగా నుండవలె” ననుట శాస్త్రీగారి నిశ్చితాభిప్రాయము. పల్నాటి పీఠచరిత్ర, కాటమరాజు కథల ప్రచురణలగురించి ఆశించినారు. గోన గన్నారెడ్డి కథలోని చరిత్రాంశములను చూపినారు ]

65. క్షేత్రయ అక్షరాక్షరమును పరమప్రమాణమే :

“క్షేత్రయ ప్రామాణీకుడై న సత్కవి కాకపోతే ఆంధ్రమునకు సత్కవి యుండడు. క్షేత్రయ రచనలు అక్షరాక్షరమును ప్రమాణమే” అని శాస్త్రిగారు వచించిరి.

66. టాప్రీలు :

[నంది తిమ్మన, తెనాలి రామకృష్ణుల మధ్య జరిగిన ఒక వంతున వివరింపబడినది]

67. గాలి కరుద్లు :

[సామాన్యముగా ఇతరులను నిందించుట కుపయోగించు మాటల నీ వ్యాసమున 500 దాకా గ్రహించినారు. జనవ్యవహారములోనున్న నానుళ్లు, సామెతలు, పలుకుబళ్లు గ్రహించి అనేక వర్గములుగా విభజించినారు. అందులో నిందా వర్గ మొకటి. ఉదా : కజ్జాయికోరు, గయ్యాళిగంప.]

68. ఏల పాటలు :

[ఏలలు శృంగార హాస్యభరితము లనియు, ఊయేలలు, జోలలు ఏలల భేదములనియు, మతంగుని బృహద్దేశిలో తెలుగు వారి ఏలలు పేర్కొనబడిన వనియు శాస్త్రిగారు తెలిపినారు.]

69. కాటమరాజు కథ :

[ఈ మూడు వ్యాసములలోను కాటమరాజు కథను శాస్త్రిగారు చక్కగా వర్ణించినారు. నాల్గవ వ్యాసమునందు రాయబార గేయము గ్రహింపబడినది. కాని ఆ వ్యాసము ప్రచురించినట్లు కనిపించదు.]

70. మట్లకుమార అనంతరాజు :

[అనంతరాజు దానధర్మములు, యుద్ధవిజయములు తెలుపబడినవి]

71. ఉవలబ్ధి, అముద్రిత ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములు:

[వస్తుగౌరవమునను, కవితాగౌరవమునను సాటిలేని మేటి గ్రంథము లెన్నియో తాళపత్రములందున్నవని శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు. అట్టివానిని 116 సూచించినారు.]

72. ఆంధ్రదేశపు జానపద గీతాలు :

[ఈవ్యాసమున బిచ్చగాండ పాటలు, పిల్లల పాటలు, అల్లోనేరళ్ల పాటలు, లాలిపాటలు, కూనలమ్మ పదాలు గ్రహింపబడినవి.]

73. నేటి తెలుగు-నోటి తెలుగు :

[ఆంధ్ర ప్రతిక సంపాదకులు శంభుప్రసాద్ గారి (24-1-'48) కోరికపై శాస్త్రిగారి వ్యాసమును రచించినారు. “మాట్లాడే భాషకు, వ్రాసే భాషకు బిక్క ముండవలె” నని సూచించినారు. “ఇటువంటి భాషను ఈవిధంగానే వాడవలసిందని శాసించడం ఎవరికీ తరంకాదు” అని శాస్త్రిగారు తెలిపినారు.]

74. తాళపత్ర గ్రంథాలు :

[తాళపత్ర గ్రంథములను రక్షించుకొనవలసిన బాధ్యత మనపై ఉన్నదని శాస్త్రిగారు వివరించినారు.]

75. భాషావికాసము :

[పరిణామశీలమైన సంఘముతోపాటు భాష మార్పుచేందుట సహజమనియు, అన్యభాషా పదజాలముతో మన భాషలను పరిపుష్టము చేసికొనవలెననియు తెలుపుచు తెలుగు పలుకుబడికి, ఇంగ్లీషు పలుకుబడికి గల తారతమ్యములను సూచించినారు.]

76. దేశ సాహితీ సౌంపు :

[దేశీ రచనలు ఆంధ్రజాతి ఆచార వ్యవహారములలో అంతర్లీనమైయున్నవని ఉదాహరణ పురస్కరముగా శాస్త్రిగారు నిరూపించినారు.]

77. కట్టుకథలు :

[ఇందు ఉపనిషత్తులలోని కథలకు, జానపద గాథలకు గల పోలికలు చూపబడినవి.]



78. సజీవ రచన :

[సజీవ రచన సత్పురుషుని వంటిదనియు, పరమార్థాభిముఖముగా సాగనిది సద్దశవ కానేరదనియు శాస్త్రిగారు వివరించినారు. స్యతంత్రమైన జాతిలోనే వజీవ రచనలు పుట్టి జాతికి విశిష్టత కూర్చునని తెలిపినారు.]

79. కళింగ దేశము :

[తాళపత్ర గ్రంథ సంపాదనకై విశాఖపట్టణము గంజాము మండలము లలో సంచరించునపుడు ఎదురైన సంఘటనలు వ్రాయబడినవి.]

80. అస్థానకవి నిర్యాణము :

[చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారి నిరాడంబరతకి వ్యాసము అద్దముపట్టినది.]

81. జ్ఞాపకాలు :

[ఇందు శాస్త్రిగారి గతస్మృతులు పేర్కొనబడినవి. కోపముతో విద్యాక్షుల నగచరముగా కొద్దే ఉపాధ్యాయుని మనస్సును మరలించిన సంఘటన వివరింపబడినది.]

82. జ్ఞానసంపద :

[ఆరోగ్య సంపద, జ్ఞాన సంపద, ఆనంద సంపద- ఈ మూడింటికి సచ్చిదానందములని పేరనియు ఈమూడూ అన్యోన్యశ్రయములై యున్నప్పుడే మావపుడు మహనీయుడౌతాడనియు శాస్త్రిగారు వివరించినారు, శాస్త్రిగారి జ్ఞాన తృప్తి కీవ్యాసము దర్శణము వంటిది.]

83. \*నీతిద్వైపక్షిక ; ఉపోద్ఘాతము :

[ఈ కృతికి శాస్త్రిగారు ఉపోద్ఘాతమును సంస్కృతమున కూర్చిరి. దా॥ పుల్లెం శ్రీరామచంద్రుడుగారు తెనిగించి దానిని మణిమంజరిలో ప్రకటించినారు. కృతికర్తయైన సుందర పాండుని గురించి శాస్త్రిగారు రెన్నియో విషయములు వ్రాసినారు. ఈ సందర్భమున వారెన్నియో సంస్కృత గ్రంథము

\*తెలుగులో - సురభారతి ప్రచురణము.



అను పరిశీలించినారు. 62 శ్లోకములు మాత్రమే లభించుటచే ఎవరో లేఖకుడు “సితిద్విషష్టికా” అని పేరుంచినట్లు శాస్త్రీగారు భావించినారు. కాని ఈ కృతి అసలు పేరు ‘ఆర్యావలీ’. ఇందలి ఆర్యులు “తేనెలో ఊరబెట్టిన అల్లపు ముక్కలవలె కటు-మధురాలుగా ఉంటాయి” అని ప్రభాకరులు తేటపరచినారు ]

## (b) ఇతరములు :

### 1. ఎఱ్ఱగడ్డవారి పోరాటము :

[నల్లనీధి దేవచోళ మహారాజుకు, కాటమరాజుకు పుల్లరి విషయమై ఏర్పడిన తగవు ఈ వ్యాసమున వర్ణింపబడినది.]

### 2. కృష్ణ వరదలు-మోరవిపత్తు :

[కృష్ణానది పొంగినపుడు కళ్లేపల్లి (ప్రభాకరులు పుట్టిన గ్రామము) మున్నగు గ్రామములు జలమయములై నవి. ఆ దుస్థితిని శాస్త్రీగారు కన్నులకు కట్టినట్లు వర్ణించి తమ కవితామయమైన హృదయమును చాటుకొన్నారు.]

### 3. పెద్దకళ్లేపల్లి వృత్తాంతము :

[కృష్ణ వరదలకు కళ్లేపల్లి జనులుపడిన అవస్థలు, జమీందారుల కఠకు దనము ఇందు వర్ణితములు. శాస్త్రీగారి సామాజిక స్పృహ కీ వ్యాసము మచ్చు తునక.]

### 4. కృష్ణరాయల పత్నులు :

[రాయలకు చిన్నాదేవి, తిరుమలదేవి అను వారలే కాక భద్రద్రుసు నామెయు పత్నియైనట్లు ప్రబోధ చంద్రోదయ వ్యాఖ్య తెలుపుచున్నదని శాస్త్రీ గారు తెలిపినారు.]

### 5. తంజావూరి రాజుల విగ్రహములు :

[కుంభకోణములో ‘రామస్వామి’ ఆలయమున రఘునాథ నాయకునకు సంబంధించిన విగ్రహాలున్నట్లు కరుగొన్నారు.]

6 ప్రాచీన వస్త్ర పరిశ్రమ :

[11 వందల ఏండ్ల నాటి చాళుక్య సోమేశ్వరుని మానసోల్లాసమును గ్రంథమున రకరకాల అద్దకముల పేర్లున్నట్లు శాస్త్రీగారు వివరించినారు.]

7. పృథ్వీయర్వేదము :

[‘పృథ్వీయర్వేదము’ అను తాళపత్ర గ్రంథమును శాస్త్రీగారే మొదట కనుగొనిరి. అందలి విషయములను వివరించిరి.]

8. సుబోజనము :

[సంస్కృతమున సుబోజనమును గూర్చి వ్రాయబడిన శ్లోకములు ఆంధ్రదేశపు బోజన రీతినే ప్రశంసించుచున్నవి. శంకరాచార్యుల పూజా స్తోత్రములను ఆంధ్రదేశపు బోజన పదార్థములే నైవేద్యములుగా పేర్కొనబడినవి.]

9. జయంతి కామేశము పంతులుగారు :

[పంతులుగారి ఉదారగుణమును వ్యక్తముచేయు సంఘటనలు వర్ణించబడినవి]

10. పాటలీ పుష్పము :

[వైద్యశాస్త్రమున ‘పాటలీ’ పుష్పమునకు గల ప్రాధాన్యతను శాస్త్రీగారు వివరించినారు.] (పాటలీని తెలుగులో పొదిరి లేక కరిగొట్టు అందురు. ఇది పుష్పించునేగాని ఫలించదు. కృష్ణాతీరమున దప్ప ఆంధ్రదేశమున మరెచ్చటను లేదు. బిందెడు చల్లని మంచినీటిలో నాల్గు పువ్వులు వేసికొంటే ఆ నీరంతా సుగంధ భరిత మౌతుంది.)

11. పూర్వకాలపు పల్లెటూళ్ళు :

[శాస్త్రీగారు పల్లెప్రజల వృత్తులను, మనఃపవృత్తులను, ఆచార వ్యవహారములను చక్కగా వివరించినారు]

12. ఈశ్వర కరుణామృతము :

[తీవ్రానారోగ్యముచే పెక్కు మాసములుగా బాధపడిన దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు భగవత్పార్థనా నంతరము అనుభవించిన సుఖానుభూతి యిందు వర్ణితము.]

13. హైదరు చరిత్ర :

[మెకంజీ సేకరించిన రికార్డులు, కైఫియతులు మున్నగు వానినుండి శాస్త్రీగారి పర్యవేక్షణలో సేకరించిన అంశములు ఆంధ్రపత్రికలో ప్రచురింపబడినవి. “హైదరు చరిత్ర” అనుపేరుతో నాల్గు వ్యాసములు ఆంధ్రపత్రికలో ఆచ్చయినవి. ఇందు సుల్తాను అగడములు, హైదవుల కడగండ్లు సవివరముగా వర్ణింపబడినవి.]

14. తలదోపీ తురుష్కుల నుంచి వచ్చింబా ?

[తలదోపీ తురుష్కుల నుంచి రాలేదని శాస్త్రీగారు నిరూపించినారు. ఈ వ్యాసమున ‘తోహసనము’ గురించి, ‘కర్మరి’ గురించి, ప్రాచీన రాజప్రసాదముల నామములను గురించి చక్కగా వివరింపబడినది.]

15. ఆమె పరమ ప్రాప్త్యము గాంధిగారి అంతరాత్మయే :

[విశ్వమున ఈనాడు మరణమును గూర్చి నిర్భయముగా, విశ్వముగా నిలువడగిన శ్రీ కస్తూరిబాకంటె మించినయామె ఉండదు అని శాస్త్రీగారు తెలిపినారు. ఈ వ్యాసము కస్తూరిబా దివంగతురాలైన సందర్భమున వ్రాయబడినది.]

16. బొగ్గు జాబు :

[కృష్ణారెడ్డి యను వ్యక్తి కడప నుండి బొగ్గునుకు వ్రాసిన జాబులో విషయములు ప్రకటింపబడినవి.]

17. ఉదయగిరి జాగీరుదారు చరిత్ర :

[1840 ప్రాంతములో ఈ జాగీరుదారు దుర్భర్యమును ప్రదర్శించునట్లు తెలిపి హషీరుద్దీన్ అనునతడు ప్రశంసలు పొందినట్లు వ్రాయబడినది.]

## 18. భుక్తి పత్ర :

[తిరుపతికొండమీది గోగర్భక్షేత్రమునగల చెట్లకు 'భుక్తిపత్ర' అని పేరు పెట్టి మొట్టమొదట శాస్త్రజ్ఞుల దృష్టికి తెచ్చిన వారు శాస్త్రీగారే. ఈచెట్టు దోసె డాక్టుతో కడుపు నిండుననియు, యోగులుపయోగింతురనియు ప్రభాకరులు వివరించినారు.]

## 19. బ్రాహ్మ దొరనాటి దయ్యాల వృత్తాంతము :

[లోకములో భయపడెడివారికి మాత్రమే దయ్యాలగువించు ననెడి నీతిని ఒక సంఘటన ద్వారా నిరూపింపబడినది.]

## 20. ముఖస్తుతికి ఏవగింపు :

[బ్రాహ్మ తత్వము ముఖస్తుతులకు లొంగునట్టిది కాదను విషయము వివరింపబడినది.]

## 21. రైతుల కష్టాలు - కన్యకా విక్రయం :

[కైఫీయతుల నుండి వెలికి తీసిన నిత్యనవీనములైన అంశములలో ఇదొక అంశము.]

## 22. వేంచేసినారు :

[రాయలకడకు వెళ్ళిన తాతాచార్యుల రాకకై అతని భార్య ఎదురుతెన్నులు చూడసాగినది. చివరకు తాతాచార్యులు తిరిగివచ్చుచున్న సంగతికి శిష్యులు ఆమె కడకు వచ్చి 'ఆచార్యులవారు వేంచేసినారు' అని చెప్పిరట. ఆమె వెంటనే తన భర్త దివంగతులైనారని భావించి ప్రాణములను విడిచినదట. ఈ కథ లోకలో రికార్డులనుండి గ్రహింపబడినది.]

## 23. పుష్పగిరి క్షేత్ర యాత్ర వృత్తాంతము :

[రాయలు పుష్పగిరిని సందర్శించి తంబలవారిని శిక్షించి బ్రాహ్మణాగ్రహారమును నిర్మింపజేసినట్లు కైఫీయతులో ఉన్నది. ఇందులోని విషయములు ప్రామాణికములు కావని శాస్త్రీగారు తెలిపినారు.]

24. దళవాయి సాంబయ్య :

[బ్రాహ్మణుడైన సాంబయ్య మైసూరు రాజుతో యుద్ధముచేసి విజయము సాధించినట్లు నిరూపించబడినది.]

25. ఆనంద గజపతి బాల్యంలో :

[ఏ విషయమైనను ఆనంద గజపతి ఆమూలాగ్రముగా అర్థము చేసికొని నిశ్చలమైన సిద్ధాంతమునకు వచ్చెడివారని శాస్త్రీగారు ఒకటి రెండు సంఘటనల ద్వారామున వెల్లడించినారు.]

26. సామాన్య పనితా శాపం :

[తోకల్ రికార్డుల నుండి గ్రహింపబడిన విషయ మిందలిది.]

27. కాకతి గజపతిరాజు ఘనత :

[లిక్కనామాత్యుని కోరికపై మనుమనిద్దికి పోయిన రాజ్యమును తిరిగి ఇప్పించిన గజపతి దేవుని ఘనత యిందు వర్ణింప బడినది.]

28. వేంకటపతి రాయలు :

[చంద్రగిరిని పాలించిన వేంకటపతిరాయలకు కల్గిన విజయ మీ వ్యాసమున వివరింపబడినది.]

29. ప్రార్థనము :

[తనలో నేదేని విశేషమున్నచో అది ప్రార్థనా మూలమువనే సిద్ధించినట్లు గాంధీజీ చాటి చెప్పిన విషయమిందు గ్రహింపబడినది.]

30. భవభూతి అడుగుజాడలో బాపూజీ :

[ఈ వ్యాసము నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు 11 వ వార్షికోత్సవమునాడు ప్రభాకరశాస్త్రీగారు చేసిన ఉపక్రమోపన్యాసము నుండి గ్రహింపబడినది.]

31. దేశావృతమైన దుర్భిక్ష మహాక్షోభం :-

[రెండవ ప్రపంచ యుద్ధము ముగిసిన రోజులవి. భారత దేశమున దుర్భిక్ష మేగడసి శాస్త్రీగారి హృదయము తల్లడిల్లినది. కరువు నివారణోపాయములను ప్రజలకు సూచించినారు.]

32. 'సర్వకాలాలకూ, సమస్తమానవజాతికీ బాపూజీ సందేశం-శిరోధార్యం'

[గాంధీజీ తుపాకి గుండు కెరయైనాడన్నవార్త శాస్త్రీగారి మనస్సును ఎంతో కలచివేసినది, "గాంధీజీ బ్రాహ్మణుని చేతిలో సంహరింపబడెనన్నచో బ్రాహ్మణజాతి కీరాతక జాతికంటెను అధఃపతితమైనట్లైనది. పూజ్యతా చిహ్న మనుకొనే జందెం సింధ్యతా చిహ్నంగా అవమానం కల్గిస్తుంది" అన్న వేటూరివారి హృదయమెంత సంస్కారపూరితమో తెలియవచ్చును. శాస్త్రీగారు గాంధీజీని శాశ్వత సారస్వత జనకునిగా పోల్చినారు].

33. స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము :-

[మహాత్ముని మహోన్నత శీలమును అభివర్ణించు ప్రసంగ వ్యాసమిది]

34. దాక్షరము అన్న సత్రర్వుగంట:-

[1434 ప్రాంతమున వీరభద్రారెడ్డి దక్షరామమున అన్న సత్రర్వులో నుండుటకు గంటను సమర్పించిన విషయము వర్ణింపబడినది.



# వ్యాస సంపుటలు

## I తెలుగు మెలుగులు

1. తెలుగుదనము : తెలుగు సంప్రదాయము

[ఈ వ్యాసమున తెలుగువారి సంప్రదాయములోని 'పైటకు' 'తాళి'కి గల పూర్వచరిత్ర వివరింపబడినది.]

(ప్రతిష్ఠానము (పైరాన్) నుండి తెలుగువారికి పైటలు సంక్రమించినవి. 'పైరాన్' శబ్దభవమే పైట. తాళికట్టు ఆచారము తెలుగువారికివలె బెత్తరాజులకు లేదు. తాటాకును చుట్టగాచట్టి పసుపు పూసి నూలిబొండుతోకట్టి వరువు కంఠమున కట్టించుట తెలుగువారి ఆచారము. కావున అది తాళిబొట్టైనది. తాళి యనగా తాడి. తాటాకు పదమే సంస్కృతమున తాటంకమైనది.

2. ఆంధ్రభాషావతారము

[ఇందు శాస్త్రిగారు ద్రవిడ కర్ణాట భాషల సంబంధములేని తెలుగు పదములనేకములు కలవని నడుపుచు 'నూనె' పదమెట్లేర్పడినదో చూపిరారు]

3. ఆంధ్ర కల్పవృక్షము

[కొబ్బరిచెట్టునో, మామిడిచెట్టునో భూలోక కల్పవృక్షమనవచ్చుగాని తాడిచెట్టు నాపేరుతో నేల పిలిచెదరను సందేహము ప్రభాకరులకు చిన్నతనముననే కలిగినది. తరువాతికాలమున వారి సందేహము తొలగినది. చక్కనివ్యాసము రూపొందినది.

(ప్రాచీన నాగరకతకు తాడిచెట్టు జీవగణ్ఠ... జాబుకు కమ్మ అనుపేరు తాటాకును బట్టి వచ్చినదే. తాడిచెట్టును వర్ణించిన వారిలో ఎఱ్ఱున, శ్రీనాథుడు ముఖ్యులు)

#### 4. “ప్రాచీనగ్రంథముల పలుకుబడికి మనపై చెల్లుబడి”

(నన్నయ మొదలు చిన్నయదాకా ఎన్నిక గన్న ఆంధ్రకవుల గ్రంథముల పలుకుబడి విద్యావివేకముగల ఆంధ్రప్రజల హృదయములపై విశేషముగా సాగుచున్నది. రామలక్ష్మణులు, భరతులు, సీతలు, కైకలు, ఉత్తరకుమారులు, నిగమశర్మలు మొదలగు పురాణ పురుషులు అనేకులలో గుర్తింపబడుచున్నారు. శ్రీనాథుని భీమఖండమారాధరముగా “చందమామరావే జాబిల్లిరావే” అను పాట పుట్టినది....

బ్రౌను కొకపండితుడు తన దీనత్వమును నూచించుచు “లావొక్కింతయులేదు” అను భాగవత పద్యమును వ్రాసిపంపగా బ్రౌనుదొర “ఏను మృతుండ నొడునని యిత భయంబు వనంబులోపలన్” అను పోతన వ్రాసిన పద్యమునే ‘ఎండార్పుమెంటుగా వ్రాసి కొంతసొమ్ముతో పంపినారట.]

#### 5. “తెలుగు తేటదనము”

[దేశరచనలన్నియు వాడుక భాషలోనే యున్నవనియు, వాడుక భాష గ్రాంథికభాష కంటెను బహుప్రయోజనములు గల్గినదనియు శాస్త్రిగారు వివరించినారు.]

(తేట తెలుగు బాలశిక్షనుండి మోక్షవిద్య దాకా కలకలలాడుచున్నది. రాజశాసనాలు, దానశాసనాలు వాడుక భాషలోనే ఉన్నవి. వాడుక భాష అనే ముడిసరుకు నుండి సున్నితపు మేల్మీసరుకు తయారగుచుండును. చెళ్లపిళ్లవారు కోటలోజరుగు నాటకములుకాక కోటవెలుపల జరుగు వీధినాటకములను, తోలుబొమ్మలాటలను చూచి వినోదించెడివారు)

#### 6. “ఆంధ్రకవిత - పురాణయుగము”

(నన్నయ తిక్కనలు)

[పురాణయుగమును పురాణశకమనినచో బాగుండుననియు కావ్యేతిహాసములను పురాణములనుట సామాన్య వ్యవహారములో నున్నదనియు తెలిపినారు. పురాణకవులైన నన్నయతిక్కనల కవితా పద్ధతులను వివరించినారు]

[ఊర్కస పాత్రలను తననాటివానినిగా తీర్చిదిద్దుకొనినాడు. నన్నయ శత్రుంతలోపాఖ్యాన రచన కావ్యాలంకారౌచితీరీతిని చూడగా గ్రామ్యతా దోష జుష్టమనదగియున్నది. వ్యాసుడే దానినట్లు రచించినాడు, నన్నయది ఋషి మార్గము. ఊర్కనది రసమార్గము)

## 7. “ఆంధ్రకవిత - ప్రబంధ యుగము”

(నన్నయనాటి నుండి ప్రబంధరచనా వ్యాప్తి ఎట్లు జరిగినదో కూలంకష ముగా వివరింపబడినది. ప్రబంధము సర్వసమగ్రముగా రూపొందిన విధానము ఉదాహరణపురస్కరముగా విపులీకరింపబడినది. పారిజాతాపహరణ ప్రబంధము ప్రశస్తినాటక కథాకల్పనముగా తీర్చిదిద్దబడిన విధము నిరూపింపబడినది]

## 8. “అరసున్న”

(పదమందున్న ఒక అక్షరమునకో కొన్ని అక్షరములకో ఆదేశమై వచ్చి నది గాని నాసిక్యహల్లు ఇతర హల్లుతో సంయుక్తమైనప్పుడు ఏర్పడిన హల్ ద్విత్వము శిథిలముకాగా అందలి శిథిలానునాసికమే అరసున్నగా మారినది. ఇతర భాషలలో అరసున్న లేదు)

## 9. “వింత నిఘంటువులు”

[ఆలంకారము, మామమాసీగవామిత, అట్టకూలాజనపదాః, రఘుకులా న్వయ రత్నదీపం, వాననా, అక్రీతదాసః, వల్మీకః. గందర్వనగరమ్, జీర్ణా రణ్యమ్, శమీపత్రం, ప్రసన్నవదనం, సుందరకాండ, మదిరాక్షి మున్నగు పదములకు వింత నిఘంటువులచే అర్థనిర్ణయము చేసిచూపబడినది.]

## 10 “గ్రంథగ్రంథులు”

[ఆంధ్ర గ్రంథములందు ముడులు విడని గ్రంథగ్రంథులుగా కొన్ని పద్యములున్నవి. అట్టివానిలో చందమామ ఘటిక, కేసము, కనుమారి, టాటాలు, గుణించుట, అధ్యానము, కనకస్వామి, ఉప్పుతో తొమ్మిది, కోహళి, ఇట్టిక సూడినవాడు అను పదములకును, మనుచరిత్రలోని అనేక పదములకును శాస్త్రీ గారు ఉచితార్థ నిర్ణయము చేసిచూపినారు.]

## 11. “ఆవీ-ఇవీ”

[హరవిలాసము, మనుచరిత్ర మొదలగు గ్రంథములలోని అనేక పద్యములకు పాఠభేదములు చూపబడినవి. ఆర్థములు వివరింపబడినవి. చెరపు, చిగురుఁగొమ్మ, ఆనందోబ్రహ్మ, తేడు, బెడఁగు, గోహరి, ఇత్యాదులు.]

## 12 “తెలుగున ప్రథమావిభక్తి ‘ందు’ ఎట్లు పుట్టినది?”

[తెలుగు పదములు సామాన్యముగా ప్రథమావిభక్తి బహువచన రూపములను ముందు పొంది తరువాత ఏకవచనరూపములు పొందునట్టి విధానమును శాస్త్రీగారు దృష్టాంత పూర్వకముగా చూపినారు.]

(అజవము తరువాత పుట్టిన తెలుగునకాభాషలోని ప్రథమా విభక్తినంత పదములే ప్రాతిపదికలైనవి. ప్రాచీన శాసనములలో, అవణ్ణు, మగణ్ణు, రామణ్ణు అను రూపము లున్నవి. అవి క్రమముగా అవణ్ణు, మగణ్ణు, రామణ్ణు అను రూపములైనవి. తరువాత వాడు (అవణ్ణు > వాడు) మగడు రాముడుగా మారినవి.)

## 13. “ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణము”

[శాస్త్రీగారు తమకు లభించిన ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలోని సంకీర్ణ పద్య తాళపత్ర సంపుటములోనుండి ఏ రామాయణమునను కనిపించని రామాయణ సంబంధమైన ముప్పది పద్యములను ఎఱ్ఱాన రచించినవిగా సూచించినారు. భాస్కర రామాయణమునను శంభుదాసుని పద్యములుండవచ్చునని శాస్త్రీగారు హించినారు.]

## 14. “కవితాపారమ్యము”

(వెంకట పార్వతీశ్వర కవుల ‘ఏకాంత సేవ’ రవీంద్రుని గీతాంజలి ఛాయ గలిగిన వ్యంగ్య ప్రధాన కావ్యము.... వ్యంగ్య ప్రధానమైన కావ్యమే ఉత్తమ కావ్యము. సృష్టికర్త తన సృష్టి కార్యములను కనిపించునట్లు చేయుచునే తన్ను తాను దాచుకొని కార్యములచేత మాత్రమే అనుమానింపబడినట్లు ఉత్తమ కవియు కవితాకల్పనలో పరమార్థమును గర్భిత పరచి వ్యంగ్యగోచరము గావించును.

కల్పిత కవితలోని పరమార్థము వ్యన్యర్థవేద్యము కానిచో ఆ కవియజ్ఞుల కోరుగా మిగులును.)

### 15. “ఆంధ్రలిపి — సంస్కారము”

(నేడు వాడుకలో నున్న తెలుగు లిపి చిక్కులు కలిగించునదిగా నున్నది. పసిబాలురు లిపిని నేర్చుకోవలెనన్న చాల కష్టము. ఆచొత్తిండుటకు, టైపు రైటింగు నిర్మాణమునకు, వర్ణోచ్ఛారణ రీతికి నడ్డంకుగానున్నది. కావున లిపి సంస్కారమెంతేని యవసరము.)

## II మీగడ తఱకలు

### I. సాతవాహనులు

[సాతవాహనులొండులు కారనువాదమును పి. టి. శ్రీనివాసయ్యంగారు లేవదీసిరి. కాని అది సరియైనది కాదని శాస్త్రిగారనేకోపపత్తులు చూపినారు. బండార్కర్ వంటివారు ముళకదేశమేదో చెప్పలేకపోయిరి. ముళక దేశమే ‘ముల్కినాడు’ (పల్నాడు) అనియు, సిలిటన్ పర్వతమే శ్రీపర్వతమనియు అనగా శ్రీశైలమనియు, ముళక దేశము సాతవాహనుల ఏలుబడిలో నుండుటచే వారు శ్రీస్థానమునకు పాలకులైరనియు ప్రభాకరులు నిరూపించినారు.]

### 2. శివకవులు

(శివునిమీదను, తద్భక్తులమీదను మాత్రమే కృతులు చెప్పెడి శైవులు శివకవులు. ప్రాసయతి, రెండేసి చరణములకు పదమధ్య సంధి, ప్రాపము లందు అర్థ బిందువునకు పూర్వ బిందువును కూర్చుట, అపూర్వ శబ్దరచనము శివకవుల రచనలందు గోచరించును. వీరశైవులు తెలుగు భాషను మతభాషగా చేసికొన నెంచినారు.)

### 3. పండితారాధ్య చరత్రము

(మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని జన్మాధిక వృత్తాంతములు, గ్రంథ రచనా విశేషములు వివరింపబడినవి.)



(శివతత్వసారమును కన్నడములోనికి పండితారాధ్యుడే రచించి యుండ వచ్చును. శివతత్వసారము వెయ్యి పద్యముల [గంధమై యుండనోపును.]

#### 4. వేములవాడ భీమకవి

(భీమకవిని శ్రీనాథుడు, కూచిమంచి జగ్గన, గోపరాజు మొదలగువారు నుతించినారు. భీమకవి కళింగాధీశుడైన అనంతవర్మ చోడగంగదేవుని దర్శించి నట్లు చాటువులున్నవి. ఆంధ్ర ప్రయోగరత్నాకరమున భీమకవి పేరున 'నృసింహ పురాణము' పేర్కొనబడినది.)

#### 5. ప్రాచీనాంధ్ర వచనకావ్యములు

(పురాణాలతో పాటు దృశ్య శ్రవ్య కావ్యములకు తెలుగునువాదములు చంపూరూపము ననుసరించినవి) [ఈ వ్యాసమున కవిత్వయము వారి పద్య రచనా విధానము, సన్నయ నుండి చిన్నయ వరకు జరిగిన వచన వాఙ్మయ వికాసము సహేతుకముగా ప్రదర్శింపబడినవి.]

#### 6. భాగవతము

(పోతన, సింగన హరిభట్టు, ఏల్వూరి సింగన, నర్సన, కోనేరు నాథుడు, పుష్పగీరి తిమ్మకవి, తరిగొండ వేంకమాంబ మొదలగువారు రచించిన భాగవత భాగములను గూర్చి తెలుపబడినది.)

#### 7. మధుర కవితలు

[భాష, భావము చందము దేశీయములై నంగీత సంస్కారము కలిగి సామాన్య జనుల నాల్కలమీద నాట్యమాడునవిగా నుండుటచే దేశీరచన లంతగా లిపికెక్కలేదనియు, యక్షగానములు మధురకవితలలో చేరుననియు శాస్త్రుగారు వివరించినారు. దేశి దృశ్యరచనలు, కురవంజులు, యక్షగానములు, ఆట భాగవ తములను గూర్చి సవిమర్శకముగా చర్చించినారు. సుగ్రీవవిజయ ప్రాశస్త్య మును తెలిపినారు.]



8. కృష్ణరాయల విద్యా గోష్ఠులు

[రాయల ఆస్థానమున అష్టదిగ్గజ కవులుండిరన్న లోకప్రతీతిని కందు కూర్చి వారు విశ్వసించకపోవుటను శాస్త్రిగారు వ్యతిరేకించినారు. అష్టదిగ్గజ కవులలో రుద్రకవి యొకడని నిరూపించినారు. ఆముక్తమాల్యదను పెద్దన రచించె ననుటకు గల ఆధారములు చూపినారు. 'ప్రపంచదర్పణ' మను గ్రంథమును గూర్చి ముచ్చటించినారు.]

9 ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము

[ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర కర్తయైన రామలింగదే రామకృష్ణుడనుటకు గల బలవత్ప్రమాణాలు చూపబడినవి. తద్గ్రంథరచనాకాలమును గూర్చి, రామ కృష్ణుని జీతర రచనల గురించి కమనీయముగా సాగిన వ్యాసమిది.]

10. మనుచరిత్ర

[“మనుచరిత్రలోని తొలి నాల్గైదాశ్వాసముల రచనను వ్యరోచిస్సంభవ మనియు, అది రసవత్తర మనియు, ఆ తరువాతి రచనను స్వారోచిష సంభవ మనియు రెండు ప్రబంధములుగా నేను పేర్కొందును” అంటూ శాస్త్రిగారు ప్రవర వరూధినీ ఘట్టములోని తీరుతెన్నులను వివరించినారు.]

11. దక్షిణదేశమందలి ఆంధ్ర వాఙ్మయము

[క్రి.శ. 1400 తరువాత తురుష్కుల ఆగదాలు ఆంధ్రదేశము నల్ల కల్లోలము చేసిన తీరును వర్ణించెడి అన్నమయ్య కీర్తన చూపబడినది. రాయల తరువాత ఆంధ్ర సాహిత్య సరస్వతి అరవదేశము నాశ్రయించుటకు గల కారణములు వ్రాయబడినవి. రఘునాథ భూపాలుడు, కృష్ణార్ధ్వరే వంటి కవుల రచనలు పరిశీలింపబడినవి. దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము సమగ్రముగా దర్పణము నందు వలె ఈ వ్యాసమున చూపించబడినది.]

12. కొలచెలమవారు

[మల్లినాథసూరి యింటిపేరు 'కొలచెలమ' అని నిరూపించుటకు శాస్త్రి గారనేకోవపత్తులను చూపినారు. మల్లినాథుని వంశములోని పండితుల రచనలను గూర్చి ఎరుకపరచినారు.]

## 13. త్యాగరాజు

[త్యాగరాజు నారాయణ శ్రీర్థులవలె భక్తిలయ యోగముల ద్వారమున సంగీతరూపమగు నాద జ్రహ్మానంద రసమనుభవించిరనియు, బాహ్యమైన మూర్త్యారాధనముకంటె ఆధికముగా అంతర్యామ్యర్చనమే గావించిరనియు వివరించినారు. “తరము గాని యెండవేళా కల్పతరునీడ దొరకినట్టాయె యీవేళ” అను పదముతోని అర్థము నూహించి శాస్త్రిగారు కథనల్లినారు ]

## 14 ఆంధ్రభాషావతాతము

[శాస్త్రిగారి వ్యాసమున అమ్మ-అబ్బ-శబ్దరూప నిష్పత్తి గావించినారు.]

## 15 వాఙ్మయ పరిణామము

(కావ్యాలంకార చూడామణికారునినుండి బాలవ్యాకరణకారునిదాకా గల పండితులు చేసిన నిబంధనలు పరిమిత మానవ సంఘమునకు, మితభాషా ప్రయోజనమునకు సంబంధించినవే. బ్రాహ్మణాఢ్యమును ప్రతిఘటించుటకు మూల వాడును, మహారాజు పాఠవమును ప్రతిఘటించుటకు దరిదుడును యత్నించు ఈ పంపుర్షణ మనివార్యము. సర్వమానవ సంఘము భాషాప్రయోజన సర్వస్వమును సమముగా పొందవలెను. ‘వచ్చుచున్నాను’ అను శబ్దమువలె ‘వస్తున్నాను’ అను రూపమును ‘ప్రాజ్ఞవ్యవహారమందున్నందున ప్రయోగార్హమేమనిషి ‘నా భాషను నేను వ్రాయుదును, ఇంకొకరి నిర్బంధము నాకు విధాయకము కాదు’ అన్నంతవరకు పోవచ్చును.)

## III. సింహావలోకనము

## 1. నన్నియకు పూర్వపు చందస్సు

(దేశ కవితను పుట్టించిన చాళుక్యరాజు రాజరాజనరేంద్రుడే. మధ్యాక్కరలో యుద్ధమల్లుని శాసనము; సీసము, తర్వోజలతో పండరంగని రెండు శాసనములు నన్నయకు పూర్వమే రచింపబడినవి. పాండిత్య విరపేక్షమలయిన రచనలు నన్నయకు పూర్వమున్నవి. ‘ము’ ‘విభక్తి యతి నన్నయకు పూర్వమే ఏర్పడినది)

2. రంగనాథ రామాయణము

[రంగనాథ రామాయణము పీఠికారచనకై శాస్త్రిగారు గుర్తించి యుంచు కొన్న రచనాంశమును, చాటుపద్యమణిమంజరి (ద్వి.భా) - లో రంగనాథుని గూర్చి యుపలబ్ధాంశముల నెత్తిచూపుటకై పేర్కొన్న విశేష విషయములతో సందానింపగా ఈ వ్యాస మీసంకలన మందు రూపుదాల్చినది]

(తండ్రి విఠలభూపతి ప్రేరణచే బుద్ధభూపతి తదంకితముగా రామాయణమును విరచించెను..గోన వంశమువారురెడ్డు. నిజాంరాష్ట్ర ప్రాంతమువారు. రంగనాథరామాయణ రచనాకాలము 1280-1300. బుద్ధభూపతికి రంగనాథుడను వాడు రామాయణ రచనా విషయమున తోడ్పడియుండవచ్చును. చక్రపాణి రంగన కవియే రంగనాథుడని ఊహింపవచ్చును)

3. తెలుగు కవితలోని దేసితనము

(తెలుగుకంటె కన్నడకవిత, దానికంటె అరవకవిత, దానికంటె సంస్కృత ప్రాకృత కవితయు ప్రాచీనములు....యతి కన్నడమునలేదు. అరవమున వీర శము. తెలుగుననదియొకవిశేషము. నన్నెచోడుడు దేసిబానను, దేసితలుపులను దేసివర్ణనలను, దేసికవితా పరికరములను గ్రహించినాడు. పాల్కూరికి సోమన, కృతులలో భాష, కథావస్తువు, చందస్సు మూడును దేశీయములే. తిక్కన భాషలో, భావములో దేసితనము చూపించినాడు. ఎఱ్ఱన హరివంశములోని కృష్ణుని బాల క్రీడా ఘట్టము ఆంధ్రవాఙ్మయమున అసాధారణ దేశికవితా రచనము. శ్రీనాథుని వల్నాటి వీరచరిత్ర, కాటమరాజుకథ దేసికవితామయములు)

4. రెడ్డిరాజులు—ఆంధ్రభాషాసేవ

[ఈ వ్యాసమున శాస్త్రిగారు ప్రోలయ వేమారెడ్డినిగూర్చి, పెదకోమటి వేమారెడ్డినిగూర్చి, వారి భాషాసేవనుగూర్చి వివరించినారు. మెకంజీ లోకల్ రికార్డులలో రెడ్డిరాజుల దానధర్మముల, శాసనముల ప్రశంసలు పుష్కలముగా మన్ననలు ప్రభాకరులు కనుగొన్నారు. రంగనాథరామాయణము శైలినిబట్టి చూడగా ఏకవి కృతముగా తోచుచున్నట్లు అభిప్రాయపడినారు]

## 5. అన్నమయ్య

(కడపలో తాళ్లపాక గ్రామమున 15వ శతాబ్ది ప్రథమపాదమున అన్నమయ్య జన్మించినాడు. అతడు సుమారు 32 వేల కీర్తనలు రచించియుండవచ్చును. సాశ్వ నరసింహరాయడు అన్నమయ్య సాయమున విద్యానగర సామ్రాజ్యము నాక్రమింపగల్గినాడు. కాని తనపై కీర్తనలు పాడనందుకు సంకెళ్లు వేసినాడు వేంకటేశునిపై కీర్తనలు పాడి అన్నమయ్య శృంఖలా విముక్తుడు కాగా రాయడు శరణాగతుడైనాడు...అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనాంశము ఇన్నూరేండ్లకు క్షేత్రయ్యగాను, అధ్యాత్మ సంకీర్తనాంశము అటుతరువాత నూరేండ్లకు త్యాగయ్యగాను అవతరించెననవచ్చును)

## 6. వచనరచన—తాళ్లపాకవారు

[పెద తిరుమలాచార్యుని శ్రీ వేంకటేశ్వరవచనములను పరిష్కరించి ప్రకటించినపుడు శ్రీ శాస్త్రిగారాగ్రంథమునకు వ్రాసిన పీఠికలోని ప్రధాన విషయమే ఈ వ్యాసవిషయము. సమీక్షారూపమున ప్రాచీనవచన గద్యరచనా ప్రభేదముల వికాసమిందు చర్చింపబడినది. తాళ్లగంధి<sup>1</sup> చూర్ణకములను గూర్చియు, వేంకటేశ్వరవచనముల యోగ్యతను గూర్చియు శాస్త్రిగారి వ్యాసమున విశదీకరించినారు.

## 7. హరవిలాసము

[ఈ వ్యాసమున శ్రీనాథుని పలుకుబళ్లు, బాషా విశేషములు, చమత్కారములు అనేకములు ప్రదర్శింపబడినవి).

(హరవిలాస కృతికర్త అవచితిప్పయసెట్టి. 1390 నుండి 1404 వరకు కొండవీటి రాజ్యమేలిన కొమరగిరి నృపాలున కాపుడు .... హరవిలాసముతోని చిలుతొండనంబి కథకు మూలము పొల్కుర్కి సోమన బసవపురాణకథ. శ్రీనాథుని రచనలోని లోతుపాతులను తెలియగోరువారు హరవిలాసమును చదవవలెను).

1. పీఠిక—శ్రీ వేంకటేశ్వరవచనములు 1945 రో.తి.తి.దే. ముద్రణము.



8. మనుచరిత్రము

[శాస్త్రిగారి వ్యాసమున పెద్దన గ్రంథరచనా చాతుర్యమును, భావప్రకాశమును, స్వభావ పరిజ్ఞానమును, భాషాంతరీకరణ చాతుర్యమును, వర్ణనావిధానమును, పోలికలను, కథాసంవిధానమును, శాబ్దిక గుణదోషములను చక్కగా వివరించినారు]

9. శతావధాని వెంకటశాస్త్రి

(రసస్ఫూర్తితో తెలుగుపద్యము చదువు చాతురికి వెంకటశాస్త్రిగారే ఆచార్యపీఠము... బందరులో వారి ఉపన్యాససంపర్కములేని పౌరసభలుండేవిగావు. భోజరాజు ముఖ దర్శనమాత్రమున అనేకులు కవులైనట్లు శాస్త్రిగారి దర్శనముచేసుకొని అనేకులు కవిపండితులైరి. తిరుపతి వేంకటకవులు బిన్న శరీరులైనను కవితా విషయమున నొక్కరే. వెంకట శాస్త్రిగారి కవితాగంగా స్రవంతిలో తిరుపతి శాస్త్రిగారికవితా సరస్వతి అంతర్యామినిగా నున్నది).

## పీఠికలు

1. తంజావూరి ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర (చారిత్రక గ్రంథము)

'తంజావూరి ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర' అసలు రచన చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత భాండాగారములో నున్నదనియు, హెచ్చుతగ్గులు చేయలేదుగాని కొత్త చేసినవియు శాస్త్రిగారు పీఠికలో చెప్పుకొన్నారు. వారి 48 పుటల పీఠిక (తొడిమ అను పేరున ఉన్నది) తంజావూరాంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వమున నొప్పినది. అందు విజయవిలాసము, రఘునాథాభ్యుదయము, సంగీతసుధ, రుక్మిణీపరిణయము మొదలగు నలబది గ్రంథములనండి యుదాహరణము లివ్వబడినవి. వారి చారిత్రక పరిజ్ఞానమునకీ పీఠిక సాక్షిగానున్నది. మూలమును మించినది కనుకనే తన పీఠికను గూర్చి శాస్త్రిగారు "అసలుకు మించిపోయినది కొనరు" అని వాక్రుచ్చినారు.

తంజావూరునేలిన నాయకరాజుల రాజకీయ చరిత్ర; వారిభాషాసేవ; కావించిన దాన ధర్మములు; వారి ఆస్థానమునందున్న గోవింద దీక్షితులు,

శ్రీనివాస దీక్షితులు మొదలగు వారికి సంబంధించిన ముఖ్యాంశములు — 'తొడిమ' పేర్కొనుచున్నది.

ఆంధ్రభోజుడగు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కులమును గుఱించి సలిపిన చర్చ సోప పత్రికముగా నున్నది. ఈ విషయము వారి సూక్ష్మ పరిశీలనమును వ్యక్తము చేయుచున్నది.

## 2. ప్రబంధరత్నావళి (సంకలన గ్రంథము)

ఇందు ఇర్వురు ప్రాచీన కవుల సంకలనములు సంధానింపబడినవి— ఒకరు ప్రబంధరత్నాకరమును పేరుతో పద్యములను సంకలనము చేసినవారు— 16వ శతాబ్దికి చెందిన పెద్దపాటి జగన్నాథకవి. రెండవవారి పేరు కానరాదు. శాస్త్రిగారు ఆ యిర్వురి కూర్పులోని పద్యములను గ్రుచ్చియెత్తి “ప్రబంధ రత్నావళి”ని క్రొత్త వెలయించినట్లు నుడివినారు. భాషా కవి చరిత్రాద్యపేక్ష కలకీ ప్రబంధరత్నావళి ఎంతయో సహకరించగలదనియు పేర్కొనినారు. ప్రబంధరత్నావళితో పేర్కొనబడిన అధర్వణాది కవులను గూర్చియు తత్కృతులను గూర్చియు తెలుపవగునూతనాంశములను విశదముచేసినారు.

## 3. అప్పనచారుచర్య (వైద్యగ్రంథము)

ఇది శాస్త్రీయ వైద్యగ్రంథము. శాస్త్రిగారు లభించిన రెండు ప్రతులను ఆధారముగా చేసుకొని ఈ గ్రంథమును స్వయముగా పరిష్కరించి ప్రకటించినారు. తంజావూరు (1916) దొరికిన పద్యములు కృత్యారంభపద్యములుగా చూపినారు.

బద్దెన నీతికిని, చారుచర్యకర్త కై లికిని సామ్యము గలదనియు, రెండును ఏకకాల రచనములనియును శాస్త్రిగారు విశ్వసించినారు. పీఠికతో పరిష్కరణకు సంబంధించిన విషయములేకాక రచనాకాలమునాటి స్థితిగతులను కూడ వివరించి నారు.

## 4. భగవద్గ్యానముక్తావళి. (శతకము)

చూడుడు : శ్రీకృష్ణ శ్లోతము—‘వ్యాసాలు’



5. భగవదజ్ఞాకము (ప్రహసనము)

గ్రంథకర్తృత్వమును గూర్చియు, గ్రంథ ప్రాచీనతను గూర్చియు, గ్రంథార్థమును గూర్చియు శాస్త్రిగారు అనేకవిషయములను సోపపత్తికముగా తమ పీఠికలలో వివరించినారు. గ్రంథకర్త బోధాయనుడేనని పేర్కొనుటకుగల ఆధారములు చూపినారు. క్రీ.శ. 600 సంవత్సరముల కాలమునాటిదీ ప్రహసనమని శాస్త్రిగారభిప్రాయపడినారు.

[ఇదిగాక సంస్కృతమున శాస్త్రిగారు వ్రాసిన పీఠికతో 'భగవదజ్ఞాకము' నాగరి లిపిలో అచ్చువేయబడినది.]

6. ఉద్యటారాధ్య చరిత్రము (ప్రబంధము)

చూడుము - మీగడ తఱకలు

125 - 151

7. మనుచరిత్ర.

చూడుము - మీగడ తఱకలు

151 - 164

8. ప్రతిమానాటకము.

శాస్త్రిగారు ఈ నాటకమును 1916 ప్రాంతమున తెనిగించి 1927లో ప్రచురించినారు.

రామాయణములో లేని సరికొత్త కల్పనలు భాస్కరుడు చేసినట్లుపేర్కొవినారు. ప్రథమాంకమున వల్కలకల్పనము, తృతీయాంకమున దశరథ ప్రతిమాకల్పనము, పంచమాంకమున దశరథ శ్రాద్ధాకల్పనము మొదలగునవి క్రొత్త విషయములని తెలిపినారు. "వాల్మీకిరామాయణ కథకును ఈ నాటికకును కొన్ని భేదములు కానవచ్చును.... ఇందు లక్ష్మణుడు పెద్దవాడుగను, భరతుడు చిన్నవాడుగను కనిపించును. ఈ విషయము వాల్మీకి రామాయణమున సంశయగ్రస్తముగానున్నది" అని శాస్త్రిగారు పీఠికలో వివరించినారు.

9. బసవపురాణము

మొట్టమొదట ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రలో శివకవులకు స్థానమును కల్పించి వారికి సంబంధించిన అధ్యయనమునకు నాందిపాడిన వారు వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

129 పుటలు గల్గిన పీఠికలో శాస్త్రీగారు పాల్కురికి సోమనాథుని చరిత్రము, కాలము, బసవపురాణ రచనాకాలము, సోమనాథుని కులగోత్రములు, గురువులు, సమకాలికులైన భక్తులు, సోమనాథుని కృతులు, నిష్ఠలు, నియమములు, వైదుష్యము, బసవపురాణ గౌరవము, బసవేశ్వర చరిత్రము, బసవన కృతులు, బిజ్జలుని చరిత్రము, పండిత శ్రేయము, శైవ, పాశుపత మతములు, బసవేశ్వరుని ఉపజ్ఞయే వీరశైవము, శివకవులు, జానుతెనుగు, దేశిరచన, ఛందస్వాతంత్ర్యము, ప్రాసయతి విశేషములు, అసాధారణ ప్రయోగములు, శబ్ద విశేషములు, ప్రాతపలుకుబళ్ళు, అనుకరణములు, పరివర్తనముల తీరు, రచనా సౌందర్యము మున్నగు అనేక విషయములను శాస్త్రీగారు విమర్శనపూర్వకముగా వివరించినారు.

#### 10. బసవోదాహరణము

ఉదాహరణ అక్షణములతోపాటు ఈ ఉదాహరణము యొక్క తీరుతెన్నులను పరిశీలించినారు.

#### 11. నీతి ద్విషష్టికా

చూడుడు. మణిమంజరి, ఆగస్టు 1982, పుటలు 153-158.

#### 12. క్రీడాభిరామము

“విషముష్టి విత్తులు, నాభి, నల్లమందు, ఉల్లి పాషాణము ఎట్టి చెడ్డ వస్తువులో ఈ క్రీడాభిరామము కూడ అట్టి చెడ్డ పుస్తకమే యనదగును. వస్తు పరిజ్ఞానము చాలనివారు... బాలురు, పామరులు, ముగుదలు అట్టి వస్తువులను ముట్టరాదు. ఇట్టి పుస్తకములను కూడ చేత బట్టరాదు” అని శాస్త్రీగారు పీఠికను ప్రారంభించినారు. “గ్రంథమామూలాగ్రముగ శ్రీనాథ రచనముగనే కన్పట్టుచున్నది” అని తీర్మానించినారు. “కృత్యవసాన పద్యము తానే తుమ్ముకొని తానే శతాయుస్సునుకొనునట్లున్నది” అని చమత్కరించినారు. శ్రీనాథుని మీద ఉన్న అభిమానముచే తానీ గ్రంథమును పరిష్కరించి పీఠిక వ్రాసినట్లు పేర్కొన్నారు. శైలినిబట్టి శ్రీనాథుడే గ్రంథకర్తయని చెప్పుట ప్రభాకరులనుసరించిన నవ్య విమర్శన పద్ధతి.

బూతులబుంగ యగు అప్రపథను గడించుకొన్న క్రీడాభిరామము ఏక శిలానగర చరిత్రకు దర్పణముగ నున్నదని శాస్త్రిగారు పీఠికలో వివరించి ఆ కావ్యమునకు చారిత్రకముగ స్థానమును కల్పించినారు. సమ ఙ్గము నింత సజీవముగా కన్నులకు కట్టినట్లు వర్ణించు కావ్యము క్రీడాభిరామమును మినహాయించినచో నుజ్జ్వలముగ లేదని వచించినారు. అముద్రితములైన ఆదిలక్ష్మీ విలాసము, కామేశ్వరి చరిత్రము అను గ్రంథములను పరిశీలించి శాస్త్రిగారు కామేశ్వరి కథను (అక్కల చరిత్రము) కూడ పీఠికలో వివరించినారు.

### 13. బాలభాష

“భాష అడవివంటిది. కవిత యద్యానము వంటిది.... విచ్ఛలవిడిగా జీబుకొని వెలయుచున్న ఆంధ్రభాషారణ్యము నుండి కవితోద్యానమునకు కొని తేవలసిన హృద్యవచోవల్లరు లింకనెన్నోయున్నవి. చవులొలుకునవి, పలుకుబట్లు, పాటలు, పదాలు, కథలు, గాథలు, సామెతలు.... అపరిశోధితములై, యముద్రితములై లోకము వాకులందే పుట్టుచుగిట్టుచునున్నవి. అట్టివానిని పరిశోధించుటలోను, సేకరించుటలోను నాకు కోర్కె. కొండంత” అని శాస్త్రిగారు తమ పీఠికలో మధుర వాఙ్మయమునకుగల ప్రజ్ఞ కల ఎట్టిదో వివరించినారు.

“ఉన్నత కవితావాహినికి బాలవాఙ్మయమూటపట్టు. బాలభాషలో సహజముగా నంకురప్రాయముగా గన్పట్టు కవితాగుణములే ప్రౌఢభాషలో సంస్కృతములై బలపొందుచున్నవి”. అని శాస్త్రిగారు బాలభాషలో గొప్పదనమును తెలిపినారు. తేలికైన భాషలో, అర్థమయ్యేరీతిలో గేయరూపమున గల అనేకములైన ఉదాహరణములలో బాలభాషయొక్క విశిష్టతను నిరూపించినారు.

### 14. ఉత్తరహరివంశము

#### 15. హరవిలాసము (ప్రబంధము)

చూడుడు: “సింహవలోకనము”

115-147

#### 16. సుగ్రీవ విజయము (యక్షగానము)

చూడుడు ‘మిగడతలు’

93-112

## 17. భారతీ శతకము (శతకము)

పీఠికలో శాస్త్రిగారు ఆంధ్ర భాషావ్యవహారములను గూర్చి వ్రాసినారు. కాలక్రమమున సముచిత సౌందర్యముతో వ్యవహారభాష పెంపొందగలదని ఆకాంక్షించినారు.

“భారతీదేవికి ప్రార్థనా రూపమున గూర్చిన ఈ భారతీశతకము ఆంధ్ర వాఙ్మయమున అపూర్వరచనమే” అని శాస్త్రిగారు పేర్కొనినారు.

## 18. మొయిలు రాయబారము (మేఘసందేశమునకు గేయానువాదము)

మొయిలు మెఱుగులు పేరుతో శాస్త్రిగారు 22 పుటల పీఠికను సంతరించినారు మూలములోని వ్యంగ్యార్థములకు భంగము వాటిల్లకుండా రచయిత తెనిగించినారనియును, మందాక్రాంతకు వమీపముగా చెప్పదగిన దేశిచ్ఛందో భేదము ననుసరించి నారనియు శాస్త్రిగారు తెలిపినారు. అనువాదపు తీరు తెన్నులను కూడ పరిశీలించినారు.

## 19. గోవిందరామాయణము

## 20. ఆంధ్ర రచయితలు

కందుకూరి కవుల చరిత్ర రచనమునుగ్గడించి దాని నింకను సంస్కరించ వలసినదని సూచించినారు. ఆదిభట్ట నారాయణదాసు నీకృతితో చేర్చుట బాగు అని అభిప్రాయపడినారు. పువ్వుకమును చూడగనే తమ తలపునకందిన, గ్రంథ కర్త పేర్కొనని కరాళపాటి రంగయ్య, తంజనగరము దేవప్పెరుమాళ్ళయ్య, గురజాడ అప్పారావు ప్రభృతులు—పదునాల్గరి పేర్లను సూచించినారు. కవుల చరిత్ర పరిశీలనమున శాస్త్రిగారి ప్రజ్ఞ ఎంతనిశితమైనదో పై అంశము వ్యక్తము చేయుచున్నది.

## 21. శ్రీవేంకటేశ్వర వచనములు

చూడము — సింహావలోకనము, పుటలు 90-114.



## 22. శృంగారకీర్తనములు

పీఠికలో శాస్త్రిగారు అంతకుముందు జరిగిన అన్నమాచార్యుల కీర్తనలు అపక్రమముగా సాగినట్లు తెలిపినారు. లభించిన తాళ్ళపాకవారి రచనముల తేకులు 2835లు పరిశోధించి, చిక్కులుదీర్చి, విషయవిభాగములు, ముద్రితా ముద్రిత విభాగములు చేసినట్లు వ్రాసినారు.

## 23. శ్రీ వేంకటేశ్వర లఘుకృతులు

పీఠికలో, శాస్త్రిగారు - ఈ గ్రంథమున 19 శతకములు గ్రహింపబడినట్లును, వాని నిదివరకెవ్వరును ప్రకటించినట్లును పేర్కొన్నారు. తంజావూరు సరస్వతీ భాండాగారము నుండి కొన్నింటిని, మదరాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారమునుండి కొన్నింటిని సేకరించి తానీ సంకలనమును ప్రచురించినట్లు తెలిపినారు.

## 24. అన్నమాచార్య చరిత్ర

అన్నమాచార్యుల సంకీర్తన సాహిత్యమును వెలికి తీసి వెలుగులోనికి తెచ్చిన మహనీయులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. ఆంధ్ర సంకీర్తన వాఙ్మయమునకు ప్రాణప్రతిష్ఠ గావించిన గౌరవమును వారే దక్కించుకొనిరి. “అన్నమాచార్య చరిత్ర పీఠికలో వారు పేర్కొనిన విషయ బాహుళ్యమును చూచినచో శాస్త్రిగారు జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వమని నుతువవచ్చును.”\*

పీఠికలో శాస్త్రిగారు అన్నమయ వంశము, బాల్యము, స్వామి సాక్షాత్కారము, దేవాలయ ప్రవేశము, అన్నమయ మహిమలు, అన్నమయ పురందర దాసులు, అన్నమాచార్య విగ్రహము, అన్నమయ సంకీర్తనములు, పలుకుబళ్ళు, భాషావిశేషములు, ఆళ్వార్లు-అన్నమయ్య, ఆంధ్ర సంకీర్తనములు- దవిడ పాశురములు, అన్నమాచార్య చరిత్ర పరిశోధనము మొదలుగాగల అనేకాంశములు చర్చింపబడినవి.

\* శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మగారు, పరిశోధన, ఆ. సె. 1954, పుట-81.

ప్రభాకరులు చిత్రపటములను సేకరించి, పీఠికాంశములకు అనుగుణముగా జతగూర్చి అన్నమయ జీవితచరిత్రకు మెఱుగులు దిద్దినారు.

## 25. శృంగారామరుకము

అమరకుడు ఒక రాజు కాదగియుండుననియు, నేర్పరియగు చిత్రకారుడు అమరకుని శ్లోకములను చదివినచో నూఱు చిత్రములు చిత్రపటగలడనియు శాస్త్రిగారు పీఠికలో వ్రాసినారు.

## 26. ధనుర్విద్యావిలాసము (శాస్త్రగ్రంథము)

కృష్ణమాచార్యుడు రచించిన ఈ శాస్త్రగ్రంథములోని విశేషములను శాస్త్రిగారు వివరించినారు. ధనుర్వేదము యజుర్వేదమునకుపవేద మెట్లైనదో తెలిపినారు. వైశంపాయన నీతిప్రకాశిక, వసిష్ఠసంహిత, శివధనుర్వేదము, మనుసారము, హరిహర చతురంగము, వీరచింతామణి, శివోక్త ధనుర్వేద సంహిత, భారతాదులలోని ధనుర్వేద విషయములను చర్చించినారు.

## 27. సుభద్రాకళ్యాణము

శాస్త్రిగారు తమ పీఠికలో “అన్నమాచార్యుల పెద్ద భార్య తిమ్మక్కయే సుభద్రా కళ్యాణ గేయ కృతి రచయిత్రి. సంగీత సాహిత్య చతురయగు ఈ యిల్లాలినేలిన యన్నమాచార్యుడదృష్టవంతుడు. తిమ్మక్క ప్రేయసిగా, భక్తిమయ గేయరచన కవితగా, శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు స్వామిగా లభించిన అన్నమాచార్యుడు ధన్యుడు” అని వ్రాసినారు.

చేమకూర వేంకటకవికి తిమ్మక్క రెండు వందల యేండ్ల ముందున్నదనియు, వేంకటకవి సుభద్రా కళ్యాణములోని పలుకుబళ్లను విజయవిలాసములో అనుకరించినాడనియు వేటూరివారు విశదపరచినారు.

‘మువ్వగోపాల’ పదమునకు మువ్వపురి గోపాలుడని కాక మువ్వలు దాల్చిన గోపాలుడని అర్థము చెప్పుకొనవలెనని ప్రభాకరులు తేటపరచినారు.



28. తిరుప్పావై - సప్తపదులు

తిరుప్పావై ద్రవిడదేశముందే గాక ఆంధ్రదేశమునను వైష్ణవులకు వాచో విధేయమై ఉండును. ధనుర్మాసమున దినమునకొక పాశురము చొప్పున మువ్వుది రోజులు తెలవాటకముందే అనుసంధించి స్వామినారాధింతురు. గొబ్బెమ్మలను పెట్టి తెలుగుదేశమున చేయు పూజాపద్ధతి తిరుప్పావైలోను కొంత కలదనియు, ద్రావిడవైష్ణవులు విష్ణుసంప్రార్థనార్థకమగు తిరుప్పావైని, ద్రావిడశైవులు శివ సంప్రార్థనార్థకమగు తిరువెంబావైని కల్పించుకొందురనియు శాస్త్రిగారు వివరించి నారు.

29. ఆంధ్రకామందకము. [రాజనీతిశాస్త్రము]

ఉపవేదములలో రెండవది ఆర్థవేదమని చెప్పుచు శాస్త్రిగారు ఆంధ్ర సారస్వతమున గల ఆర్థనీతిశాస్త్రగ్రంథముల వివరములొసంగిరి. కవిరెట్టమత గ్రంథమున కృతిపతిసంగించుచు అహోబలములోని మఠమునుద్ధరించెనని చెప్పిన విషయమునకు (ప)బలకముగా శాస్త్రిగారు అహోబలమహాద్వారముననున్న శానమును ప్రమాణముగా తీసికొని దానిని సమూలముగా ప్రకటించినారు. సందిగ్ధములుగా నున్న భాగములను తంజావూరికిపోయి మాతృకతో సరిచూసి పూరించి నట్లు పీఠికలో చెప్పుకొన్నారు.

వ్యాఖ్యలు

1. నన్నెచోడ కుమారసంభవము (అసమగము)

శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ప్రాచీనాంధ్రకావ్యములకు వ్యాఖ్యలు వ్రాయ దలచిన వానిలో ఇదొకటి. 1948లో కుమారసంభవ వ్యాఖ్యకు ప్రోత్సాహము కల్గించినవారు పితాపురం మహారాజావారు. 8 ఆశ్వాసముల వరకు ముద్రిత పాఠములు. సవరణలు అను వేర పట్టికను తయారుచేసినారు. 36 పద్యములకు వ్యాఖ్య రచించినారు. ఆ తరువాత తిమ్మావఙ్మలవారు తొలిరెండాశ్వాసములకు చీకవ్రాసి త్రిలింగలో ప్రకటించినారు.

## 2. ఉత్తరహరివంశము :

శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 4 ఆశ్వాసములకు మాత్రము పాఠభేదములను పరిశీలించి సుందరపాఠములను గ్రహించి చక్కని వ్యాఖ్యానము గావించినారు. ఈ అముద్రితప్రతి 500 పుటలలో ఉన్నది.

శాస్త్రిగారు నాల్గొకాశ్వాసములకు పరిశిష్టములు కూడ కూర్చినారు. శాస్త్రవిషయములకు అనేక ప్రమాణములు చూపవలసినప్పుడు వానిని పరిశిష్టమున వారు చేర్చినారు.

## స మీక్ష

శ్రీ రాజశేఖరశతావధాని 'రాణాప్రతాప సింహ చరిత్ర'కు శాస్త్రిగారు వ్రాసిన సమీక్ష - (అముద్రితము)

(గడియారం వెంకటశేషశాస్త్రి శివభారతము, దుర్భాకరాజశేఖరశతావధాని రాణాప్రతాప సింహచరిత్రయు ఒకే కొమ్మన పూచిన రెండు పువ్వులు. రాణాప్రతాప సింహచరిత్ర, శివభారతము కలిసి ఉత్తరదేశపు భారతము (ఉత్తరభారతము) అగును. 20వ శతబ్దిలోని మహాకావ్యములలో ఇదగ్రగణ్యము అని శాస్త్రిగారు చక్కని సమీక్ష వ్రాసినారు. ఇంకను ఈ సమీక్షతో కల్పిత, చారిత్రక కావ్యములకుగల భేదములను, ప్రతాపసింహ చరిత్రలోగల కండపట్టులైన ఘట్టములను వివరించినారు మరియు వస్త్రోచ్ఛేదమును, సంఘటనా ప్రాధాన్యమును చర్చించినారు)

## సంకలన గ్రంథాలు

### 1. చాటుపద్య మణిమంజరి :-

భాషా సాహిత్య పరిశోధనలకై ఆవసరమగు ఆధారగ్రంథములే 'సంకలన గ్రంథములు'. పల్లెటూళ్లలో, ముదుసళ్ల నోళ్లలో, తాళపత్ర గ్రంథములలో బీర్లమగు పున్న పద్యములననేకము సంపాదించి చాటుపద్యమణిమంజరిగా

శాస్త్రిగారు కూర్చినారు. ఈ సంకలనము ఆంధ్రుల చరిత్ర, ఆచారవ్యవహారములు, భాషాచమత్కారములు, సమస్యా పూరణములు మున్నగు వానినెన్నింటినో వెల్లడించుచున్నది.

చాటుపద్య మణిమంజరి ద్వితీయభాగము ప్రథమ సంపుటమున దేవతాస్తుతి వరములును, రాజులకు సంబంధించినవియును, ప్రాచీనార్వాచీన కవులు చెప్పినవియును అయిన చాటుపులున్నవి. ఇందలి 'దామెరవారి వంశావళి' చెన్నపట్టణముతో ఆంధ్రులకుగల సంబంధమును తెలుపుచున్నది. ఒకేచోట కూర్చబడిన 'బిరుదావళి' పరిశోధకులకుపయోగపడుచున్నది. 1821లో రాతి బండపై చెక్కబడిన చెణకలి పద్యము చారిత్రక ప్రాధ్యానము కల్గినది ఈ వంకలనగ్రంథమున "దండయాత్రా ఘోషతమ్మటధ్యనులచే గంతులు సేయించె గప్పకొండ" అను చాటువును ప్రభాకరులు ప్రకటించినందుకు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు వారిని కీర్తించినారు\*

ద్వితీయభాగమున ద్వితీయ సంపుటము అముద్రితము. ఇందు మహాపురుషస్తోత్రము, శృంగారనీతి సంకీర్ణస్తోత్రములు, డొడ్లు - నాడ్లు, గాలి కబుర్లు, సామెతలు పలుకుబట్లు అను విభాగములున్నవి.

చాటుపద్య మణిమంజరి విజ్ఞాన వినోదములకు ఖనియనవచ్చును.

## 2. ప్రబంధరత్నావళి :-

ఇర్వరు ప్రాచీనకవుల సంకలనములను సందానించి శాస్త్రిగారు 'ప్రబంధరత్నావళి'ని ప్రచురించినారు. అందొకరు పెదపాటి జగన్నాథకవి, రెండవవారి

---

\*Pandit V. Prabhakara Sastry, who has done yoemen service to the Telugu Literature, has to be congratulated for rescuing the valuable verse from oblivion. The verse, which seems to have been composed by Srinadha, narrates Allayya Vema's conquests, some of which do not find mention anywhere else—

—History of Reddy Kingdom  
page 138,

పేరు తెలియరాదు. జగన్నాథకవి 5 ఆశ్వాసముల 'ప్రబంధరత్నాకరము'లో 3 ఆశ్వాసములు మాత్రమే లభ్యముకాగా శాస్త్రిగారు వానితో పాటు రెండవ సంకలనములో ప్రసిద్ధులైన నన్నయాయుల పద్యములుకాక ఇతరుల పద్యములను గ్రహించి తాము సంకలనము చేసినారు. కవిచరిత్రలు తెలిసి కొనగోరువారికి వీలగునట్లుగ అకారాదిక్రమమున ప్రచురించినారు. ప్రబంధ రత్నావళి మూలమున కందుకూరివారి కవులచరిత్ర ప్రథమభాగమున చేరదగిన కవులు బయల్పడినారు. "ప్రబంధరత్నావళి ప్రచురణతో భాషాపరిశోధనకు, కవిచరిత్ర పరిశోధనకు క్రొత్త కవాటములు తెరిచినట్లైనది" అని డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావుగారు 'సంకలన గ్రంథసంధాతలు' అను వ్యాసమున వ్రాసినారు\*

### 3. ఆంధ్రదేశవర్ణనము:-

ఉదయనంబి విలాసమును ప్రాచీన ప్రబంధములోని ఆంధ్రదేశవర్ణనము గల పద్యములను పరిశీలించి శాస్త్రిగారు ప్రత్యేకముగా ప్రచురించినారు.

### 4. బాలభాష :-

బాలభాషను మొదట సేకరించి 'భారతి' (1930) సంచికలలో ప్రకటించిన గౌరవము శాస్త్రిగారిదే. ఇందు 50 గేయములు ప్రచురింపబడినవి. పుస్తక రూపమునొందిన ఈ సంకలనమున ప్రతి గేయమునకును గోపిగీసిన చిత్రమున్నది. నేటికిని పిల్లలనాల్కలపై నున్న గుడుగుడుగుంచం, చెమ్మచెక్క, దాగుడుమూతలు, ఒప్పులకుప్పా మున్నగు నవీ సంకలనము నందున్నవి. కూనలమ్మ పదాలుకూడ ఇందు గ్రహింపబడినవి. ఆరుద్ర కూనలమ్మ పదాలు వ్రాయుటకు శాస్త్రిగారు సేకరించిన పదములే ప్రేరకములైనవి. శాస్త్రిగారికి బాలవాఙ్మయముపైగల ఆసక్తికి ఈ 'బాలభాష' నిదర్శనము.

### 5. శ్రీ వేంకటేశ్వర లఘు కృతులు :-

శాస్త్రిగారు శ్రీవేంకటేశ్వరునిపై ఎందరో కవులు రచించినస్తుత్యాత్మిక పద్యములతో ఈ సంకలన గ్రంథమును ప్రకటించినారు. దీని మూలమున తాళ్ళపాక కవుల సాహిత్య పరిశోధనకు మార్గమువేయబడినది. ఇందు ఇంతకు పూర్వ



మెవ్వరును ప్రకటించని 19 కృతులను శాస్త్రిగారు ప్రకటించినారు. కర్తృత్వము తెలియని రచనలుకూడ ఇందున్నవి.

#### 6. శ్రీ వేంకటేశ్వరస్తుతికత్తమాల:-

ఇందు తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్యుని శ్రీ వేంకటేశ్వరప్రభాతస్తవము, ఎఱ్ఱన నృసింహపురాణములోని పద్యములు, కవికర్ణరసాయనము, కళాపూర్ణాదయము మొదలగు 16 కావ్యములలోని పద్యములు (శ్రీ వేంకటేశ్వరస్తుతిపరము లైనవి) సంకలనము చేయబడినవి.

#### 7. గాంధీరామాయణము:-

మహాత్ముని నిర్యాణానంతరము ప్రజాహృదయములలో ఉప్పొంగిన శోకమునక్షరబద్ధమొనర్చి రచనలు పంపవలసినదిగా శాస్త్రిగారు ఆంధ్రపత్రిక (7-1-1950)లో ప్రకటన ఇచ్చి వచ్చిన రచనలను 'గాంధీరామాయణము' అను పేరుతో సంకలనము చేయదలచినారు. కొన్ని మణిమంజరిలో వచ్చినవి. అముద్రితా సంకలనము శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి వారికడనున్నది.

### ఉపన్యాసములు

#### 1. నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్రభాష :-

[తిరుపతిలో శ్రీ వేంకటేశ్వర కళాశాలలో ఈ విషయమీద శాస్త్రిగారు ఉపన్యసించినారు.]

(ఆంధ్ర అనే పదము మొదట జాతి వాచకము. తరువాత దేశవాచకము. ఆ తరువాత వారు మాట్లాడే భాషకు పేరైనది. తెనుగు-తెన్ + ఆగు అనగా దక్షిణభాష అనుటకు సరియైనది)

#### 2. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు - ఉపక్రమోపన్యాసము :-

ముక్త్యాలలో జరిగిన నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు - 11వ వార్షికోత్సవములో శాస్త్రిగారు ఉపన్యాసముచేసినారు. శ్రీ రాజా రామగోపాలకృష్ణ మహేశ్వరప్రసాద ఖహదర్ గారు పరిషత్ సమాధ్యక్షులుగానుండిరి.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని సన్నిధిలో విద్యాజీవనమును కూర్చుకొని ఏకాంతముగా కాలక్షేపము చేయుచున్న తనను సభారంగమున హాహ్వానించి కవివర్యుల మనోజ్ఞరచనలు వినగలిగే అవకాశము కల్పించిన గురుదేవుల విద్యానుగ్రహమునకు నమస్కారములు అని శాస్త్రిగారు పన్యాసమును ప్రారంభించినారు. వారి ఉపన్యాసములో ఆంధ్రదేశ పూర్వవైభవము, నాగర్జున కొండ ప్రశస్తి, ఇశ్వాకురాజుల ఘనకార్యములు, సాతవాహన సప్తశతిలో మూక్త్యాలవర్ణన కథలు పేర్కొనబడినవి.

సభాధ్యక్షులైన మల్లంపల్లి వారిని గూర్చి “ఏండ్లతరబడిగా తిరుపతికేణి నుండి మ్యూజియము దాకా కలిసినడిచి రాకపోకలు జరుపుటలో మాకాప్తు, రోడ్లూ కూడ అరిగినవి. శ్రీ శర్మగారిలో ఉన్నది కొండంత. వారుపయికి గాన వచ్చువది కుండంత” అని శాస్త్రిగారు ప్రసంగించినారు.

“1912-13 ప్రాంతములలో వాడుకభాషలోనే నేను కొన్ని గ్రంథములను ప్రకటించినాను. సభలో వాడుకభాషలో మాట్లాడడం, ప్రతికలలో వ్యాసాలు వ్రాయడం కూడా తప్పుగా భావించే కాలమది” అనుచు గిడుగురామమూర్తి సాదించిన కార్యమును నిర్వహించవలసినదని నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు వారిని శాస్త్రిగారు కోరినారు.

“1914లో అనారోగ్యం కల్గింది. ప్రతిదినము నాకు మరణయాతనే 1916లో నిర్బంధముమీద మరల ఉద్యోగములో చేరవలసివచ్చింది. కానిచో హరిద్వారములో గంగాప్రవాహంలో ఐక్యమందుదుగాక యని నిశ్చయించుకొన్నాను” అనుచు గతస్మృతులను వెల్లడించినారు.

శాస్త్రిగారు తమ ఉద్యోగ జీవితము, ఆధ్యాత్మిక జీవితము, సాహిత్య జీవితము—వీనికి సంబంధించిన అనేక సంఘటనలను వివరించినారు. వాల్మీకిరామాణమును గూర్చి, భవభూతి “ఋషీణాం పునరావ్యానాం వాచమర్థోనుభావతి” అను సూక్తిలోని పరమార్థమును గూర్చి తెలిపినారు.

శేషశాస్త్రిగారు, రాజశేఖర శతావధానిగారలు పొద్దుటూరులో పొడమిన సూర్యచంద్రులని పొగడినారు. అడవిబాపిరాజు, శివశంకరశాస్త్రి మొదలగు



కవులను ప్రశంసించినారు “మీరచనలలో వర్ణ్యవస్తువులు కొత్తవి. వాటిని తీర్చేతీరులు సరికొత్తవి” అని నవకవులను కొనియాడినారు. గాంధీమహాత్ముని వంటి పుణ్యపురుషుల సంకల్ప బలమువల్ల భారతదేశము యుద్ధ జ్వాలలలో మాడి పోకుండా నిల్చినది. భారతదేశ ప్రధాన ప్రజాబలము అహింస అనేది కల్ప వృక్షపు కొమ్మనే పట్టుకొన్నది అని విశదీకరించినారు. “మీ రచనలన్నీ మీ తల్లులూ, బిడ్డలూ, మీ కుటుంబినులూ, ఆయినవాళ్లూ, కానివాళ్ళూ అందరూ సవిమర్శనముగా చదువుకొని సంతోషించ దగ్గవిగా ఉండాలి” అని శాస్త్రిగారు నవకవులనుద్బోధించారు

### 3 విజ్ఞాన సభ

ప్రభాకరుల అధ్యక్షతన తిరుపతి దేవస్థానమువారి హిందూ హైస్కూలులో విజ్ఞానసభ జరిగినది. “విద్యార్థుల సభకు నన్ను పిలవడం పాలపొంగులోకి నీటి చుక్కవలె ఉంది. పట్టాభి సీతారామయ్యగారన్నట్లు ‘విద్యార్థుల పరుగు, ముసలి వారి నడకా రెండూ కలిస్తేనే దేశాభ్యుదయం’” అని ప్రసంగించినారు. తమ ప్రసంగముతో గాంధీగారివి గురించి, కమ్యూనిస్టులను గురించి అనేక విషయములు తెలిపినారు భోజనకాలమందు, సాయంసంధ్యలందు ప్రార్థనలు చేసికొనవలెననియు, మాతృభాషలో నిశితవ్రజ్ఞుని పౌరదవలెననియు విద్యార్థులకు సందేశమిచ్చినారు.

### 4. “యోగము—విశ్వచైతన్యము యీ అనుభూతి—సమన్వయము”

యోగమిత్రుల నుద్దేశించి చేసిన ఈ ప్రసంగములలో యోగము. వ్రక్కతి, పురుషుడు—వీనికి సంబంధించిన అనేక అంశములు వెల్లడిపబడినవి.

### 5. స్వాతంత్ర్యదినోత్సవము

1947 ఆగస్టు 14 రాత్రి 12 గంటలవేళ తిరుపతిలో సీతారామవిలాస్ భవనము మీద భారత పతాక నెగురవేసి, ప్రార్థనానంతరము శాస్త్రిగారు మిత్ర గోష్ఠిలో చేసిన ప్రసంగ మిది. వారి ప్రసంగము మహాత్ముని మహోన్నత శీలమును వ్యక్తముచేయుచున్నది.

6. శ్రీత్యాగబ్రహ్మోత్సవ మండప ప్రవేశోపన్యాసము :-

త్యాగరాజుకీర్తనలన్నియు లోతుతరచి చూచినచోగాని అర్థము తేటపడదని శాస్త్రిగారు వివరించినారు. అందుకుదాహరణముగా 'తరముగాని యెండవేళా కల్పతరునీడ దొరికినట్లాయె' అన్న కీర్తనలోని అంతరార్థమును కథాపూర్వకముగా విరిగించినారు.

7. శరీరాన్ని పరిశోధించగా తేలిక పరమార్థమే పరమాత్మ :-

'ప్రజ్ఞాప్రభాకర' గ్రంథప్రారంభోత్సవ సభలో శాస్త్రిగారు చేసిన ప్రసంగమిది.

తమ 25వ ఏట వచ్చిన భయంకరమైన వ్యాధి మాస్టరు సి.వి.వి దయ వలన తొలగినదనియు, శరీర పుస్తకాధ్యయనమువలన ప్రజ్ఞ ఒకచోట పాదుకొనును, అదే కుండలిని యనియు, ఉదయమున దూరముగానున్న చెట్టునీడ మధ్యాహ్నము చెట్టులో లీనమైనట్లు ప్రపంచము భగవత్తాదాత్మ్యము చెందవలెననియు, ఆదివ్యప్రజ్ఞ ప్రపంచమున కందునాటికి జాతిమతవర్ణవిచక్షణ రూపు మాసిపోవుననియు శాస్త్రిగారు తెలిపినారు.

8 శ్రీనాథజయంతి :-

రాజమహేంద్రవరమున కళాభివర్ధనీ పరిషత్తు ఆధ్వర్యమున శ్రీనాథ జయంతి జరిగినది. ఆ సందర్భమున శాస్త్రిగారికి సన్మానము కూడా జరిగినది. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు శ్రీనాథుని కవితావైభవమును గూర్చి ప్రసంగించినారు.



# పరిశిష్టము

మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1982-5వ సంపుటములో ప్రచురింపబడిన శాస్త్రీ  
గారి స్వీయరచనలు మరియు వారి సాహిత్య వ్యక్తిత్వమును ప్రతిబింబించు  
ఇతరుల రచనలు:

1. వేంకటేశ్వర వాఙ్మయోద్ధారకుడు (వి) డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు, 1-3  
చూడుము - ఆంధ్రాభ్యుదయము (మాసపత్రిక) 1925.
2. చిన్ననాటి చేష్టలు (లఘుకృతి) 17-20.
3. తెలుగు తెలుపున మేరువు (వ్యాసం) 21,22; చూ: తెలుగుతల్లి (లక్షణ  
రాయవర్గం సంచిక) అక్టోబరు 1944, పు: 30, 31
4. నా క్రొత్త పంథా - వేటూరివారి చేయూత (వ్యక్తిత్వ) పి.వి. రాజమన్నార్  
23, 24.
5. వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు (వ్యక్తిత్వ) మధునాపంతురి సత్యనారాయణ  
శాస్త్రి, 25-27. చూ: భారతి ప్రమాది, కార్తికము.
6. రంగనాథరామాయణం-రామలింగారెడ్డిగారితో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు: (వి)  
డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి, 28-40.
7. నాటక కళ (సా) 41-46. చూ: కళ, (సంపు: 2, సంచిక: 4) 1924.
8. కూర్మాప్టకము (సంకలనపద్యాలు) వే. ప్ర. శా. 47, 48.
9. రాధాకృష్ణ నాటక ప్రయోగ ప్రశంస (పద్య) 49, 50 (రచనాకాలం  
1-3-1924)
10. చిత్రనశీయనాటక ప్రయోగ ప్రశంస (పద్య) 50, 51 (రచనాకాలం  
5-3-1924)
11. మైలవరం బాలభారతి నాటక సమాజ ప్రశంస (పద్య) 51, 53, రచనా  
కాలం. 11-3-1924)

12. గురుదేవుల డైరీ నుండి ఒక పుట: 60.
13. గాఢీరామాయణం (సంకలనం) 61-63
14. \*పుణ్యవతి-భాగ్యవతి (కథ) 64-67
15. ఆంధ్రాభిమానం (పద్య) 68-70
16. నాచన సోమనాథుని ఉత్తరహరివంశము (సవ్యాఖ్యానం) 71-76.
17. నా ఎరుకలో (వ్యక్తిత్వ) డా॥ వేటూరి సుందరమూర్తి, 77-82.
18. అభయం (లేఖ) 83.
19. వంశప్రశంస (వ్యక్తిత్వ) కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి, 84.
20. వేటూరి వారి వంశవృక్షం : పుట-85
21. దక్షిణాంధ్ర బాలకుడా! (పద్య) 86, 87 : చూ: దక్షిణాంధ్రపత్రిక, మే 1927

(ప్రభాకరుల రచనలకు అంగ్లానువాదాలు)

1. *A New Sanskrit work of Krishnadevaraya: Tr-M Prabha-kara Rao, 8-10 (From: Journal of Oriental Research-Madras, vol : XIII, Part 3, July (Sept 1939, 194-196 .)*
2. *Introduction of Tiruppavai. Tr-Dr. M. R. Satyanarayana, 17-19.*
3. *Pragna Prabhakaram : Tr-Dr. V. Ananda Murthy, 22-26.*

మణిమంజరి, ఆగస్టు 1983-8వ సంపుటములో ప్రచురింపబడిన శాస్త్రి గారి స్వీయ రచనలు మరియు వారి సాహిత్య వ్యక్తిత్వము ప్రతిబింబించు ఇతరుల రచనలు:

1. సాహిత్యకణిజ్ఞాన - వేటూరి వారి యోగజీవితపరిణామము (వ్యక్తిత్వ) ముదివేడు ప్రభాకరరావు, 1-10

---

\* గౌతముడు ఆన్నకలం పేరుతో 'ఆనందవాహిని' అక్టోబరు 1, 1930లో ప్రచురణము, 7-10.

2. ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము (వ్యక్తిత్వ) కొత్త రామకోటయ్య, 11-15.
3. ఆశీర్వాచన నవరత్నములు (పద్య) 16-18 (రచనాకాలం. 1929)
4. బాలకుల పలుకులా (లఘుకృతి) 19. చూ: సాహితీ (సం:4, సంచిక 2) 1923, 541, 542.
5. ముద్దుల బిడ్డడు (పద్య) 20, చూ: భారతి, జూలై 1924
6. కృతార్థుడు (పద్య) 21 ; చూ . భారతి, ఎప్రిల్ 1924, 92.
7. బుద్ధదేవుడు (పద్య) 21, 22 ; భారతి, మార్చి 1924.
8. సమీక్ష (రాజశేఖర శతావధాని రాజాప్రతాప చరిత్రమునకు), 24-34
9. తిరుప్పావై -సప్తపదులు-పీఠిక : 43-44
10. తిరుప్పావై -సప్తపదులు : 45-52
11. లవంగి (వ్యాసం) 53,54 ; చూ. కృష్ణాపత్రిక, 14 అక్టో 1916.
12. తంజావూరి రాజుల విగ్రహములు (వ్యాసం) 55, 56
13. నాకుతోచినమాట (వి) వేటూరి ఆంజనేయులు, 57-63
14. లేఖ (చల్లా సూర్యనారాయణశాస్త్రికి 1916లో వ్రాసినది) 64
15. \*యోగ విషయము (ఉపన్యాసం) 65-68 ; (6-8-1947 నాటిది)
16. నాచన సోమనాథుని ఉత్తర హరివంశము-సవ్యాఖ్యానము: 75-85
17. చాటుపద్య మణిమంజరి (సంకలనం) 86
18. తక్రానందస్వామి (కథ), 89-94; చూ. అనందవాహిని, అక్టో 1930
19. గురుదేవుల డైరీ నుండి ఒక పుట. 103
20. గాంధీరామాయణం (సంకలనం-గతసంచిక తరువాయి) 104, 105,
21. నా ఎరుకలో (గత సంచిక తరువాయి) చూ॥ వేటూరి సుందరమూర్తి, 106-112

ఆంగ్లములో -

1. *Childhood Adventures-Custard Apple* (లఘుకృతి)  
Tr. Veturi Anjaneyulu, 69-74

\*సేకరణ : కొత్త వేంకటేశ్వరరావు.



2. *Obituary Note : P. Bala Krishna Murthy, 113-115*

3. *Pragna Prabhakaram: Tr. Dr.V. Ananda Murthy, 116-119*

మణిమంజరి\* ఫిబ్రవరి 1984-7వ సంపుటములో ప్రచురింపబడిన శాస్త్రిగారి స్వీయరచనలు, వారి వాఙ్మయ వ్యక్తిత్వము ప్రతిబింబించు ఇతరుల రచనలు:

1. కామధేనువు కథ (కథ) 5
2. హెచ్చరిక (వ్యక్తిత్వ) రెంటాల వెంకట సుబ్బారావు పంతులు, 14-22
3. నా ఎరుకలో (వ్యక్తిత్వ-గతసంచిక తరువాయి) డా॥ వేటూరి సుందర మూర్తి, 23-27
4. వినోద విమర్శము (వి) 28-40
5. నాచన సోమనాథుని ఉత్తర హరివంశము-సవ్యాఖ్యానము : 43-47
6. \*యోగవిషయము (ఉపన్యాసము) (6 8-1947 నాటిది) 48, 49
7. ప్రాజ్ఞేశ్వర:డు (గేయం) 50
8. గురుభ్యానమ్ (వ్యక్తి) దేవులపల్లి అప్పల నృసింహశర్మ, 51, 52
9. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము (వ్యక్తి) కొత్త రామకోటయ్య, 53-56
10. గాంధీ రామాయణము (సంకలనం) 57-59
11. చాటువులు (చిత్రకవితా రచనలు) 61-64
12. చాటుపద్య-మణిమంజరి (సంకలనం) 65-67
13. పద్యలేఖ (చల్లా సూర్యనారాయణశాస్త్రికి వ్రాసినది) 68, 69.
14. శివయోగసారము - అవతరణిక : 70-75, చూ. సుభాషి, నవంబరు 1927, 74-79.

\*'చిన్న నాటిచేష్టలు-సీతాఫలము' అనుదానికి అనువాదం.

\*సేకరణ : కొత్త వెంకటేశ్వరరావు.



15. నమస్కారములు : ఉభయకుశలోపరి (చిత్తూరు నాగయ్య శాస్త్రిగారికి వ్రాసిన లేఖలు) 81-84.
16. శ్రీకాకుళక్షేత్రము (వ్యాసం) 85-87, చూ. ఆంధ్రపత్రిక సారస్వతానుబంధము, 1921-దుర్మతి, మాఘ శు॥ 8 శనివారము.
17. శివాజీమహారాజు : 88, చూ. కృష్ణాపత్రిక సంపాదకీయం, 3-3-1917
18. హితోపదేశము (లఘుకృతి) : 115-116.

### ఆంగ్లములో—

19. *Pragna Prabhakaram* : Tr - Dr. V. Ananda Murthy, 89-91.
20. \**A Broken Harp (short story)* : Tr - V. Anjaneyulu, 97-114, Published in Bharathi, August 1924.

మణిమంజరి, ఆగస్టు 1984 - 8వ సంపుటము - బౌన్ - ప్రభాకర వర్ధంతి సంస్మరణ సూచికలో ప్రచురితమైన ప్రభాకరుల స్వీయరచనలు మరియు వారి వాఙ్మయ వ్యక్తిత్వమును ప్రదర్శించు ఇతరుల రచనలు.

1. తీయనితలపులు (వ్యక్తిత్వ) ఎన్. ఎ నారాయణరావు, 1-4.
2. స్మృతి (వ్యక్తిత్వ) బయ్యరెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యం, 5-7.
3. అస్తమయం (వ్యక్తిత్వ) డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు, 8-11 (రచనా కాలం : 3-9-1950).
4. \*తిమ్మావజ్జులవారి లేఖ : 12-13.
5. అందలు చదువవలసినది (పద్య) 15.
6. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారము (వ్యాసం) 15-17.

\* శాస్త్రిగారి 'కరుణకము' అను కథకు అనువాదము.

\* సేకరణ : డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావు.

7. చార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌన్ దొరగారు (వ్యాసం) 18-20.
8. సి.పి. బ్రౌన్ దొరగారు (వ్యాసం) 51-53, చూ. త్రిలింగ, డిసెంబరు 15, 1923.
9. బ్రౌను జాబు (సంకలనం) 53-58.
10. బ్రౌన్ దొరనాటి దయ్యాల వృత్తాంతాలు (సంకలనం) 71-73.
11. బాటతప్పిన బండి (వి) డా॥ వేటూరి శంకరశాస్త్రి, 74-84.
12. చాటు లేని చాటుధారలు (వి) డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి, 103-116
13. శ్రీ కూర్మాష్టకము (సంకలనం) 117-118.
14. నాచన సోమనాథుని ఉత్తర హరివంశము (వ్యాఖ్యానం) 119-125.
15. ప్రజ్ఞాప్రభాకరము (ఆనుభవాలు) కొత్త రామకోటయ్య, 129-132.
16. నాకు తోచినమాట (వ్యక్తిత్వం) వేటూరి ఆంజనేయులు, 133-141.
17. యోగవిషయము (ఉపన్యాసము) 142-147, 7-4-47 నాటిది.
18. నూతన వర్ణము (పద్య) 150.

మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1985 - 9వ సంపుటములో ప్రచురింపబడిన శాస్త్రీగారి స్వీయరచనలు మరియు వారి సాహిత్యవ్యక్తిత్వము ప్రతిబింబించు ఇతరుల వ్యాసములు :

1. ఆంధ్రచ్ఛందోవిశేషములు (వి) రామచంద్రాచార్యులు, 1-9.
2. ఎసగు - ఒసగు (వి) రామచంద్రాచార్యులు, 10-15.
3. పండితారాధ్య చరిత్రము (వ్యాసం) 16-27.
4. చాటుపద్యమణిమంజరి (సంకలనం) 28-31.
5. శ్రీకాకుళక్షేత్రము (మణిమంజరి, ఫిబ్రవరి 1984 సంచిక తరువాయి భాగము) (వ్యాసం) 32-37, చూ : ఆంధ్రప్రతిక సారస్వతానుబంధము 1921 దుర్మతి, మాఖ బ॥ 14, శనివారము.
6. గురుస్మరణము (పద్య) బయిరెడ్డి సుబ్రహ్మణ్యం, 58.

7. నా ఎరుకతో (వ్యక్తిత్వ-మణిమంజరి. ఫిబ్రవరి 1984 వంచిక తరువాయి భాగము) 59-63.
- \*8. యోగవిషయము-ఉపన్యాసము : 64-70 (18.9.1947 నాటిది)
- 9 ప్రజ్ఞాప్రభాకరము (వ్యక్తిత్వ) కొత్త రామకోటయ్య, 71-75.
10. గాలికబుద్ధు (వ్యాసం) 81-91; చూ : ఆంధ్రప్రతిక, జనవరి, ఫిబ్రవరి, జూన్ మాసములు 1944.
11. అభిరుచులూ-అభిప్రాయాలూ (వ్యక్తిత్వ) డా॥ పోచిరాజుశేషగిరిరావు 92-96.
12. గురుదేవులు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి సంస్మరణ (వద్య) వాసిరెడ్డి దుర్గా సదాశివేశ్వరప్రసాద్, 97.
13. మోహరి (వి) వాసిరెడ్డి దుర్గాసదాశివేశ్వరప్రసాద్, 98, 99.
14. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి వ్రాతప్రతులు నోటు బుక్ నెం. 28(1914) 100-102.
15. లేఖలు : 103-133. (ఇందు శాస్త్రిగారు ఇతరులకు వ్రాసినవి, ఇతరులు శాస్త్రిగారికి వ్రాసినవి వరుసగా గ్రహింపబడినవి. 1. శ్రీ ప్రభాకరుల లేఖ 2. శ్రీ ప్రభాకరుల లేఖ 3. చెరుకువాడ నరసింహంగారి లేఖలు. 4. రాళ్ళపల్లివారి రెండు లేఖలు. 5. వేమూరివారి లేఖ. 6. అడవి బాపిరాజుగారి లేఖ. 7. తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారి లేఖ 8. వెంకటస్వామినాయుడుగారి లేఖ. 9. కొన్ని తెలిగ్రాములు-లేఖలు 10. వార్లవారి లేఖలు.



# ముఖాముఖీ

డా. పోచిరాజు శేషగిరిరావుగారితో

(24-10-1982)

[డా॥ పోచిరాజు శేషగిరిరావుగారు పెద్దాపురం మహారాణి కళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులుగా పనిచేయుచున్నారు “వేటూరి వారి సారస్వతవరివస్య” అను సిద్ధాంత గ్రంథమును వ్రాసి 1980లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నుండి డాక్టరేట్ పట్టమును తీసికొన్నారు. ప్రభాకరులను గూర్చి ప్రశ్నించగా అనేక విషయములు వారు ముఖాముఖీ తెలిపినారు. ఆ విషయము లిక్కడ పొందుపరచు చున్నాను.]

1. శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు తిరుపతిలో శ్రీవేంకటేశ్వర ప్రాచ్య కళాశాలలో పనిచేయునపుడు 1941 నుండి 1946 వరకు నేను వారికి ప్రత్యక్షశిష్యునిగా ఉన్నాను.

2. ఐదేళ్లు కృషిచేసినా ఇంకను శాస్త్రిగారి సాహిత్య కృషిపై నర్వంకషమైన పరిశోధన జరగలేదనే అసంతృప్తి, జరగాలనే ఆకాంక్ష ఉంది.

3. శతావధాని చెళ్లపిళ్లవారి వద్ద శిష్యులై కలంపట్టినవాళ్లు కవులు కాకుండా పోలేదు. పదులకొలది ఖండకృతులు, వందలకొలది పద్య కవితలు చెప్పిన ప్రభాకరులు కవిగాకపోవటమేమిటి? అవిచ్ఛిన్నంగా నలభై ఏళ్లు కవితాధారలు ప్రసరించినవారు. కాని చిత్రమేమిటంటే ఆధునికయుగంలో ఏ ఒక్క కవితా సంకలనంలోను వారి పద్యాలు కనిపించకపోవటం తీరనిలోటుగానే కనిపిస్తుంది.

4. సాహిత్య ప్రపంచంలో శాస్త్రిగారిక్క వివాదాస్పదమైన వ్యక్తి (Controversial figur). ఆ వ్యక్తిత్వమే సాహిత్యంలో క్రొత్త విషయాలను

త్రవ్యటానికి ప్రేరకమైంది. నన్నెచోడుని కాలనిర్ణయమైనా, క్రిడాభిరామ కర్తృత్వ చర్చయైనా, అహదనకరశాసన పరిశోధనయైనా, రంగనాథ రామాయణ కర్తృత్వ విషయమైనా గ్రంథగ్రంథులు విప్పుటలో వారి వ్యక్తిత్వం వ్యక్తమౌతుంది.

5. శాస్త్రిగారు తమ యోగశక్తిని వ్యక్తిగత మోక్షాదులకు గాక తానున్న సమాజానికి ఉపయోగపడాలనే ఆకాంక్షతో నరపేక్షంగా ధారవోసివ మహాత్మాగి. నాకు వారిమూలంగా కల్గినయోగానుభూతిని ఇటీవల ప్రచురించిన 'ఆనందవల్లి'లో తెలిపేఉన్నాను.

6. మీరు చేస్తున్న వాఙ్మయ సూచిక నిర్మాణం వల్ల క్రొత్తరచనలు, క్రొత్త విషయాలు తెలియగలవని ఆశిస్తున్నాను.

7. పత్రికలను ప్రత్యక్షంగా నడపకున్నా శాస్త్రిగారు పరోక్షంగా 'ఆనంద వాహిని', 'సరస్వతి' పత్రికలకు సంపాదకులుగా ఉండిరి.

8. 'భారతి' మాసపత్రిక అరంభమగుటకు కర్ర నాగేశ్వరరావు వంతులైనా ప్రేరణ శాస్త్రిగారిదే.

9. శాస్త్రిగారికి సాహిత్య సేవయందున్న గాఢాసక్తి యశోలిప్పయందు లేదు తన జీవిత పరమార్థము ప్రాచీన గ్రంథ సముద్ధరణమే అని శాస్త్రిగారు చెప్పు కొన్నారు.



## డా. వేటూరి ఆనందమూర్తిగారితో

(13-11-1982)

[డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము తెలుగుభాషలో పనిచేయుచున్నారు. “తాళ్లపాక కవులు” అను సిద్ధాంత గ్రంథమును వ్రాసి డాక్టరేట్ పట్టమును తీసికొన్నారు. ప్రభాకర పరిశోధక మండలి స్థాపించిన వారిలో వీరొకరు. ప్రభాకరశాస్త్రిగారిని గూర్చి కొన్ని విషయములు తెలియగోరి ప్రశ్నలవల్లగా వారు ముఖాముఖీ తెలిపిన విషయముల నిక్కడ పొందుపరచుచున్నాను]

1. ప్రభాకరుల రచనలన్నియు సమగ్రముగా లభించినవా?

అన్నీ లభించా యనలేను, ఎన్నో రాశారు ఎన్నెన్నో విషయాల మీద. అవి వెనకటి పత్రికల్లో అచ్చుపడ్డవి కొన్ని. అచ్చుపడనివి దొరక్కపోవు : ఎటొచ్చి వాటికోసం ఏ వేటపాలెం, బందరు, కలకత్తా లైబ్రరీల్లోనో, ఆంధ్ర పత్రిక ఆఫీసులోని రికార్డుల్లోనో, సంస్థాధీశుల స్వాధీనంలో వుండిన పాత పుస్తకాల కట్టల్లోనో, ఆసక్తివుండి దాచి వుంచుకొన్న వ్యక్తులకడనో వెతికి వేటాడి పట్టుకోవలసి వుంది. ఉదాహరణకి శ్రీకాకుళక్షేత్రం (ఆం.ప) రేవణ (ఆం.ప) కడల్పల్లి (ఆం.ప) బమ్మెర పోతరాజు (దేశమాత 1914) గురించి వారు వ్రాసిన వ్యాసాలింకా లభించవలసి వుంది. అలాటివని శక్తియుక్తులుగల మీలాటి యువకులు చేయవలసి వుంది. ఇక గురజాడ, గిడుగు, వేదం ప్రభృతులు వ్రాసిన లేఖలూ, తాళపత్ర గ్రంథసేకరణార్థం టూరు చేసినప్పటి విషయాలను రాసుకొన్న డైరీలు ఏకారణంచేత నెతేనేం పోయినవి పోగా మిగిలినవే ఇప్పుడు మా వద్ద వున్నవి. కొన్ని లేఖలు ఆయన చించివేయబోతుండగా ఎవరో ఆసక్తిగల వారడిగి తీసికొనివెళ్ళిన సన్నివేశాలున్నాయి. చెప్పాపెట్టకుండా ఇంట్లోంచి ఎత్తుకుపోయిన సందర్భాలున్నవి. హరవిలాస పాఠపరిష్కరణ ప్రతి అలా పోయిందనే ఒకసారి ఆయన బాధపడుతుండగా నేనెరుగుదును. మొన్నీమధ్యనే శ్రీ కొత్త వేంకటేశ్వరరావు సంగంజోర్ల నుండి డెబ్బై ఎనబై లేఖల్ని (1939-



1950 ప్రాంతం) మాకందించారు. ఇంకా ఎన్నెన్నో ఇతరుల దగ్గరున్న వారి రచనల్ని సేకరించాల్సివుంది.

2. మణిమంజరి ప్రధాన లక్ష్యమేమి?

‘మణిమంజరి’ నిర్వహణ వాఙ్మయరంగంలోనూ, పత్రికాప్రపంచంలోనూ ఒక ఆపూర్వమైన ప్రయోగ మనవచ్చు. వాఙ్మయ, యోగ పరిశోధనాది విషయాలు కలిగి ఒక వ్యక్తి స్మృతికంకితమై భాషాధ్యయంలో షాణ్మాసికగా వెలువడే పత్రిక ఇదికాక వేరొకటి ఉందనుకోను. వాఙ్మయ యోగ విషయాలను ఏకైకంగా తీసుకుని ప్రభాకరుల జీవనరేఖను గ్రాఫ్ గా చిత్రించడానికి చేస్తున్న ప్రయత్నమే మా “మణిమంజరి”. 1988లో రానున్న ప్రభాకర శతజయంతి వరకూ ఇది ఇలా కొనసాగుతుంది. అప్పటికి వారి జీవిత చిత్రణము, సంపూర్ణ గ్రంథావళి ముద్రణము సంపన్నమవుతాయి.

3. “సాహిత్య ప్రపంచంలో శాస్త్రగారొక వివాదాస్పదమైన వ్యక్తి” అన్న డా॥ శేషగిరిరావుగారి మాటతో మీరేకీభవిస్తారా?

వారామాట ఏ దృష్టితో ఎలా అన్నారో నేనింకా తెలుసుకోలేదు. బహుశా ప్రభాకరులు మల్లిన గణితాన్ని గురించిరాసినా; వీరశైవ మతాన్ని గురించి రాసినా; రంగనాథుడే రామాయణం రాశాడన్నా; శ్రీనాథుడు శృంగారి అన్నా; క్రిడాభిరామంలో శ్రీనాథుని హస్తం కనిపిస్తోందన్నా; ఆంధ్రశబ్దచింతామణి నన్నయ కృతం కాదన్నా; తిమ్మక్క తొలితెలుగు కవయిత్రి అన్నా; జోయచ్చు తానంద అన్నమయ జోలే అన్నా; అక్షరలక్షల విలువైన నాగబు శాసనాన్ని శోధించినా; అహదనకర శాసన పాఠాని కర్థం చెప్పి, వింతలిపిరూపాల్ని పసి కట్టినా; వాడుకభాష గురించి రాసినా వాటిమీద చర్చలు చాలా జరిగాయన్న దృష్టితోనే వారామాట అన్నారనుకుంటున్నాను. అయితేనేమి? అవేవీ ఆషా మాషీగా అన్నవి కావు. అలవోకగా కొట్టివేయదగినవీ కావు. వాదబలిమి లేనప్పుడు వివాదమే ఉండదుకదా! మౌలికమైనది ఆయన దృష్టి. మరి ఆయన పట్టింది బంగారం కావడంలో ఆశ్చర్యమేముంది?

4. శాస్త్రిగారి జీవితానికి, సాహిత్యానికిగల సమన్వయం ఎట్టిది?

వారి జీవితక్షేత్రానికి వాఙ్మయ యోగ విషయాలు పొడుగు వెడల్పులు. గురుభక్తి, సంప్రదాయ ప్రయోగాలమీది అనురక్తి, అన్వేషణ ఆ పౌలంలో ప్రోదిచేసుకొన్న విశేషాలు. ఆస్తిక్యబుద్ధి, జీవనకళ్యాణాన్ని గూర్చిన సాధన దానినావరించుకొన్న ఆకాశం. మాస్టరు సి.వి.వి., మహాత్ముడు సూర్యచంద్రులు. కనుక వారి జీవిత సాహిత్యాలకి లక్ష్యమూ, పరమార్థమూ ఒక్కటే.

5. శాస్త్రిగారెన్నో పద్యకృతులు రచించినా కవిగా రావలసినంత పేరు వారికి రాలేదు. ఎందుచేత?

వేదం వెంకటరాయశాస్త్రిగారు తమ వ్యాఖ్యా రచనల్లో “కవి చూడామణి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి మూన్నాళ్ల ముచ్చట నుండి” అని కవిత్వయం వారితో సమానంగా ప్రయోగ ప్రామాణ్యాన్నంగీకరించి వానినుదాహరించారంటే చాలదూ సమాదానము? “కవితాపట్టము గట్టుకో దొలుత వేడ్కల్ రేగె నాకుం గృతుల్ ఓవుకొత్తెన్ వెసమోము మొత్తెనిక నాచేజెల్లవీ కల్లబొల్లి వినోదంబు లివే జరామరణముల్ చీడల్ హతంబార్చి పుట్టువు చెట్టున్ వఫలీకరించుకొని యంటుల్ గట్టెదన్ మాలినై” అన్నారు. అదీ వారి ప్రకృతి. సన్మానాలూ, బిరుదులూ వారికి గిట్టేవి కావు అయితేనేమి రసాత్మకాలైన వారి కావ్యాలన్నీ పరిమాణంలో చిన్నవే అయినా మహాకావ్యాలే అనడానికి సహృదయతయే ప్రమాణం. ఆసక్తిగల సాహిత్య విద్యార్థులు శాస్త్రిగారి ఖండ కావ్యాలమీద పరిశోధన చేయడం బాగుంటుంది.

6. ఆధునిక పరిశోధకులకు శాస్త్రిగారు ఏ ఏ విషయాలలో మార్గ దర్శకులుగా ఉన్నారు?

సత్యాన్వేషణ తత్పరత, చిత్తశుద్ధి, నిరంతరకృషి, బహువిషయ పరిజ్ఞానము, పాండిత్యము, రచనాశక్తి, మౌలికత మీది దృష్టి—ఇవీ శాస్త్రిగారి పరిశోధనల్లో ప్రస్ఫుటంగా గోచరించే విషయాలు. ఈ మర్యాదలకు లోబడిన ఏ పరిశోధన విషయమైనా రాణిస్తుంది.

# నో ట్సు లు

భారతి పత్రికల్లో శాస్త్రిగారు వ్రాసిన వ్యాసములను నోట్స్ రూపమున వివరములు వ్రాసికొన్నారు. భోజుని “శృంగార ప్రకాశం” సంబంధమైన విషయాలు, తాళ్ళపాక కవుల రచనలలోని విశేషములు, ఉత్తర హరిపంశము — వ్యాఖ్యోపయోగి ప్రయోగములు, స్మృతిరత్నం, మాధవ సాయణులకు సంబంధించిన విషయములు, పరశురామ కల్పసూత్రం, దక్షరామ శాసన వివరాలు, శంకరకృత మృత్యుంజయ మానసికపూజ, నాగార్జున కొండ శాసనములు, ఉపనిషత్తుల నుండి ఆధారములు, రంగనాథ రామాయణ సంబంధమైన అంశములు, వ్రాయవలసిన వ్యాసములు — ఈవిధమైన సుఖ్యాంశము లెన్నియో వ్రాసికొని యున్నారు. ఇట్టి నోట్స్ లోని విశేష విషయములో, ప్రయోగ విశేషములో, పరిశోధనాంశములో వాఙ్మయ పరిశీలకులకత్యంతోపకారకములు. పరమ ప్రామాణీకులగు శాస్త్రిగారు ఏదో విశేషము లేనిదే వానినట్లు గుర్తించి వ్రాసికొని యుండరు. శాస్త్రిగారు వ్రాసిన ప్రతియక్షరము సేకరించి ప్రకటించ వలసి యున్నదని తదజ్ఞులు భావించుటకును, ఆమెరకు శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారు కృషిసల్పుటకును హేతువిదియే.

## ప్రభాకరము - నిఘంటు

పూర్వము 'శాసన విశేషములు' అను వ్యాసమునందును, 'తెలుగు-మెఱుగులు' వ్యాససంకలనములోని వ్యాసములందును అపూర్వ పదప్రయోగములనుగూర్చియు, శబ్దరూప నిష్పత్తినిగూర్చియు శాస్త్రిగారు చర్చచేసియున్నారు. శాస్త్రపాఠ వారి కృతులను పరిశీలించునపుడు గుర్తించిన ప్రయోగ విశేషములను 'నోట్సు' రూపమున కొన్ని ప్రాసాదములను యున్నారు. ఆసందర్భముననే వారొక నిఘంటు నిర్మాణమునకు తొడగి అకారాది క్రమములో కొన్ని అపూర్వ ప్రయోగము లెత్తించినారు. ఇది ముద్రాదీతరచనము. అవకారి, అంకులు, అక్కరి, అద్దలింపు వంటి వపూర్వశబ్దములు.

## వాచకములు

ఫస్టు ఫారము నుండి హయ్యర్ సెకండరీ వరకు శాస్త్రిగారు ప్రాసిన నవోదయ వాచకములు భాషా ప్రజాశిక్షణనుసరించి 1952 లో పాఠ్యగ్రంథములుగా పెట్టబడినవి. ఇతరుల రచనలతోపాటు శాస్త్రిగారి పద్యకృతులు, రూపకములు(కొన్ని భాగములు) కూడ అందుచేర్చబడినవి.



REC. NO.  
22098  
016.89481  
CHE  
6-40-00



వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు (1888 - 1950)

1237  
/ 190

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

వాఙ్మయసూచిక

(An Annotated Bibliography of  
Veturi Prabhakarasastry)

1584  
MS. / 11D2  
Rop

116/2 1936

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమువారి  
ఎం.ఫిల్. సిద్ధాంతగ్రంథము

©

616.89481-07

మసన చెన్నప్ప  
ఎం.ఏ., ఎం.ఫిల్.